

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**VPLIV VREDNOTENJA FINANČNIH NALOŽB NA ODLOŽENI
DAVEK**

Ljubljana, september 2016

PETRA PRETNAR

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Petra Pretnar, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Vpliv vrednotenja finančnih naložb na odloženi davek, pripravljena v sodelovanju s svetovalko prof. dr. Slavko Kavčič.

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 15.09.2016

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 FINANČNE NALOŽBE	5
1.1 Opredelitev finančnih naložb	5
1.2 Začetno pripoznavanje finančnih naložb	7
1.2.1 Razvrščanje finančnih naložb	7
1.2.2 Finančna sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida	8
1.2.3 Finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo	9
1.2.4 Posojila	10
1.2.5 Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva	11
1.3 Merjenje finančnih naložb	13
1.3.1 Izvirna vrednost finančne naložbe	13
1.3.2 Merjenje po pošteni vrednosti	14
1.3.3 Merjenje po odplačni vrednosti	15
1.3.4 Merjenje po nabavni vrednosti	15
1.4 Poštena vrednost	17
1.4.1 Izvor pojma poštena vrednost	17
1.4.2 Tehnike ocenjevanja vrednosti	22
1.4.3 Vložki za tehnike ocenjevanja vrednosti	23
1.4.4 Hierarhija poštene vrednosti	23
1.5 Varovanje pred tveganjem	26
2 ODLOŽENI DAVKI	28
2.1 Opredelitev odloženih davkov	28
2.2 Računovodski in obdavčljivi dobiček	29
2.2.1 Metode priprave računovodskih izkazov	29
2.2.2 Različne metode obračunavanja davčnih učinkov	30
2.3 Zakonske podlage in odloženi davki	33
2.3.1 Opredelitev zakonodaje o odloženih davkih	33
2.3.2 Slovenski računovodski standardi in odloženi davki	34
2.3.3 Mednarodni standardi računovodskega poročanja in odloženi davki	36
2.3.4 Zakon o davku od dohodka pravnih oseb in odloženi davki	37
2.4 Terjatve za odloženi davek	39
2.4.1 Opredelitev odloženih terjatev za davek	39
2.4.2 Vrednotenje in izkazovanje odloženih terjatev za davek	40
2.5 Odložene obveznosti za davek	41
2.6 Pripoznavanje in razkrivanje učinkov iz odloženih terjatev in obveznosti za davek	42
3 ANALIZA VREDNOTENJA FINANČNIH NALOŽB NA PRIMERU ELEKTRODISTRIBUCIJSKIH DRUŽB	43
3.1 Trg z električno energijo v Sloveniji	43

3.2	Analiza vrednotenja finančnih naložb v družbi Elektro Gorenjska, d. d., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014.....	50
3.2.1	Analiza postavk iz letnega poročila Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014.....	50
3.2.2	Analiza postavk bilance stanja družbe Elektro Gorenjska, d. d., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014.....	54
3.3	Analiza vrednotenja finančnih naložb v družbi Elektro Celje, d. d., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014.....	56
3.3.1	Analiza postavk bilance stanja družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014.....	56
3.3.2	Analiza postavk bilance stanja družbe Elektro Celje, d. d., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014.....	61
3.4	Vrednotenje finančnih naložb po poštenu vrednosti in odloženi davki	61
4	VREDNOTENJE FINANČNIH NALOŽB PO PRIPOJITVI DRUŽB	63
4.1	Pripojitev družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., k družbi Elektro Celje Energija, d. o. o.	63
4.2	Vpliv vrednotenja finančne naložbe v družbi Elektro Gorenjska, d. d., na poslovni izid družbe	66
4.3	Vpliv vrednotenja finančne naložbe v družbi Elektro Celje, d. d., na poslovni izid družbe	69
4.4	Lastniška sestava elektrodistribucijskih družb	70
5	RAZPRAVA O USTREZNOSTI VREDNOTENJA PO POŠTENI VREDNOSTI V RAČUNOVODSKIH IZHAZIH.....	74
	SKLEP.....	77
	LITERATURA IN VIRI.....	79

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Kapital družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., 2011–2014.....	51
Tabela 2:	Čisti prihodki od prodaje družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., 2011–2014	52
Tabela 3:	Dolgoročne finančne naložbe, razen posojil družbe Elektro Gorenjska, d. d., 2011–2014.....	54
Tabela 4:	Kapital družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2011–2014	56
Tabela 5:	Čisti prihodki od prodaje družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2011–2014 ...	59
Tabela 6:	Število gospodinjstev in poslovnih odjemalcev družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2011–2014.....	60
Tabela 7:	Dolgoročne finančne naložbe družbe Elektro Celje, d. d., 2011–2014.....	61
Tabela 8:	Kapital družbe ECE, d. o. o., 2015.....	64
Tabela 9:	Lastništvo Republike Slovenije v elektrodistribucijskih družbah, 31. 12. 2015.	70

KAZALO SLIK

Slika 1: Elektroenergetska bilanca prevzema in oddaje električne energije v prenosnem in distribucijskem sistemu v letu 2015 v GWh.....	44
Slika 2: Shematski prikaz udeležencev na trgu z električno energijo	45
Slika 3: Razdelitev področja distribucije električne energije v Sloveniji med pet distribucijskih družb	47
Slika 4: Prikaz gibanja tržnih deležev dobaviteljev električne energije končnim odjemalcem, 2009–2013.....	53
Slika 5: Prikaz števila gospodinjskih in poslovnih odjemalcev družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., 2011–2014	54
Slika 6: Prikaz fakturirane količine električne energije družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., v GWh, 2011–2014	58
Slika 7: Struktura prihodkov v EUR družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2014.....	59
Slika 8: Prikaz strukture odhodkov v EUR družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2014..	60

UVOD

Računovodski izkazi družb vsebujejo pomembne informacije o uspešnosti njihovega poslovanja in finančnem položaju v posameznem obdobju. Predpostavljalo se je, in v pretežni meri se še danes, da so informacije v objavljenih računovodskih izkazih objektivne, nepristranske in primerne za nadaljnjo uporabo. V Sloveniji so računovodski izkazi z zakonsko predpisano javno objavo eden izmed najbolj dostopnih virov informacij o delovanju gospodarskih družb. Informacije iz računovodskih izkazov uporabljajo različne interesne skupine pri sprejemanju odločitev, npr. banke za odločitve o posojilih, vlagatelji za ovrednotenje naložbe, dobavitelji za presojo varnosti poslovanja. Samo informacije iz računovodskih izkazov ne dajejo popolne slike o položaju družbe, informacije je treba pridobiti tudi iz raznih drugih virov, npr. poročil bonitetnih družb, borznih poročil, časopisnih člankov. Absolutni podatki iz računovodskih izkazov dajejo neko sliko o poslovanju družbe, vendar je ta lahko velikokrat omejena, nepregledna in zavajajoča. Podatke iz izkazov je zato treba podrobneje analizirati in primerjati z drugimi podatki, npr. s podatki iz preteklega leta ali podatki o poslovanju v panogi.

Računovodje pripravljajo izkaze po pravilih računovodenja. Računovodske okvirje določajo Mednarodni standardi računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP) in Slovenski računovodski standardi (v nadaljevanju SRS). Pri pripravi izkazov morajo računovodje vedno znova presojati, ali so informacije izbrane in pripravljene po načelih in pravilih računovodskega okvira. Na njihovo presojo imajo lahko vpliv tudi različni interesi lastnikov, direktorjev in drugih. Neustrezno računovodsko poročanje ima lahko pomembne posledice za posredno in neposredno poslovno povezane družbe ter zaposlene.

V Sloveniji in tudi v svetu smo v zadnjih letih pričali vrsti različnih propadov družb in posledično propadu celotne verige poslovno povezanih družb. Raziskave kažejo, da so družbe še tik pred propadom prikazovale uradno zdrave računovodske izkaze, ki so jih revizorji lahko tudi potrdili. Revizorji preverjajo skladnost računovodskega evidentiranja poslovnih dogodkov v družbi s SRS in MSRP ter s svojo izjavo potrjujejo, da računovodski izkazi družbe odražajo dejanski finančni položaj in uspešnost poslovanja družbe. Revizorjevo mnenje je za zunanje uporabnike računovodskih informacij zelo pomembno, saj bi brez njega lahko dvomili o resničnosti izkazanih informacij. Mnogokrat uporabniki računovodskih informacij za pomembne odločitve, za lažje odločanje, za določanje cen in drugo naročijo izredni revizijski pregled.

Vodilni v družbah, ki so zašle v težave pri poslovanju, pogosto iščejo stranpoti za drugačno prikazovanje stanja računovodskih izkazov od dejanskega. Med eno najbolj izpostavljenih računovodskih kategorij, glede računovodskih in poslovodskih prevar, sodi vrednotenje finančnih naložb.

V Sloveniji Zakon o gospodarskih družbah (Ur.l. RS, št. 65/2009 UPB3, 33/2011, 32/2012, 57/2012, 44/2013-odl. US, 82/2013, 55/2015, v nadaljevanju ZGD-1) določa temeljna korporacijska pravila za ustanavljanje in poslovanje gospodarskih družb. Med splošna pravila za poslovanje ZGD-1 v 54. členu uvršča tudi splošna pravila o računovodenju. Obravnava pa zgolj osnovna vprašanja in napotila s področja bilančnega prava, za podrobnejša navodila pa napoti na SRS in MSRP. ZGD-1 določa, da SRS opredelijo zlasti vsebino in členitev izkaza denarnih tokov in izkaza gibanja kapitala, pravila o vrednotenju računovodskih postavk ter pravila o vsebini posameznih postavk v računovodskih izkazih in pojasnilih teh postavk v prilogi k izkazom.

ZGD-1 je poleg načela previdnosti po evropskem bilančnem pravu uveljavil tudi termin načelo poštene vrednosti. V 4. odstavku 67. člena je določeno, da je pri vrednotenju postavk v računovodskih izkazih treba upoštevati načelo izvirne vrednosti. V nadaljevanju pa nas ZGD-1 napoti na vrednotenje finančnih instrumentov po poštenu vrednosti, na način, kot je določen v SRS ali MSRP.

ZGD-1 v 9. odstavku 54. člena določa tudi, da SRS ne smejo biti v nasprotju z MSRP. Tako je Slovenski inštitut za revizijo leta 2016 izdal nove SRS, prilagojene MSRP. Spremenjeni SRS 2016 temeljijo na določbah evropske Direktive 2013/34 (v nadaljevanju Direktive). Bistvena sprememba v SRS (2016) je, da so standardi samostojni in se ne povezujejo več neposredno z MSRP, sledijo pa temeljnemu pravilu MSRP, če Direktiva ali ZGD-1 ne določata drugače.

Že Scott (2003, str. 36) je pojasnjeval merski vidik računovodstva (angl. *measurement perspective*) in informacijski vidik računovodstva (angl. *information perspective*). Merski vidik temelji na vrednotenju sredstev in obveznosti do virov sredstev po poštenu vrednosti. Postavke v računovodskih izkazih so vrednotene na podlagi sedanje vrednosti, ki jo ta sredstva predstavljajo. Povečuje se vloga bilance stanja, saj sredstva bolj odražajo svojo ekonomsko, realno vrednost. V idealnem primeru, ko bi vsa sredstva in vse obveznosti izkazovali svojo pošteno vrednost, bi knjigovodska vrednost kapitala izkazovala tudi njegovo realno notranjo vrednost in bi bila tako enaka tržni vrednosti. Informacijski vidik izhaja iz izkaza poslovnega izida. Sredstva in obveznosti so v poslovnih knjigah vrednoteni na podlagi svojih izvirnih (nabavnih) vrednosti, morebitne spremembe vrednosti v obdobju pa se v njih ne izkazujejo. Tovrstno merjenje je do neke mere precej zanesljivo, saj predstavlja plačani znesek ob hkratni pridobitvi tudi osnove za evidentiranje v računovodskih evidencah.

Uvedba koncepta poštene vrednosti je sicer že dalj časa ena najpomembnejših tem v računovodstvu, zaradi obilice zagovornikov in nasprotnikov pa tudi ena bolj polemičnih. Poštena vrednost je v veliko primerih zelo težko objektivno določljiva, posledično so tudi informacije v računovodskih izkazih lahko dvomljive.

Problematiko vrednotenja finančnih naložb in odloženih davkov sem obravnavala že v svojem diplomskem delu, *Odloženi davki*, s poudarkom na finančnih naložbah, leta 2007. Nekatere rešitve, predvsem na področju računovodske literature in zakonodaje se od zagovora diplomskega dela do danes niso spremenile. V magistrski nalogi sem v manjši meri uporabila tudi dognanja iz diplomskega dela. Dognanja so uporabljena predvsem v prvem, teoretičnem delu magistrskega dela, tako da se dodana vrednost, na področju, ki ga raziskujem v magistrskem delu ni zmanjšala.

Vrednotenje finančnih naložb na pošteno vrednost pogosto prinaša različno računovodsko in davčno obravnavo. Posledično zaradi razlik med računovodsko in davčno obravnavo družbe v računovodskih izkazih prikazujejo odložene davke. Odloženi davek lahko opredelimo kot znesek davka, ki ga bo družba poravnala ali pa ji bo povrnjen v prihodnjem(-ih) davčnem(-ih) obdobju(-ih). Bistvo pri odloženem davku je, da pripoznani poslovni dogodki nimajo vpliva na znesek davka, ki bo plačan v tekočem obdobju, ampak bodo posledice na znesek davka vidne šele v naslednjih obdobjih.

Glavni namen magistrskega dela je z uporabo strokovne literature in lastno analizo računovodskih izkazov izbrane družbe, ki prikazuje pošteno vrednotenje finančne naložbe:

- opozoriti na težavo in pomen vrednotenja sredstev in obveznosti po poštenih vrednostih, ter
- pomen prikazovanja odloženih davkov.

Z lastnimi dognanji in strnjenimi dognanji drugih avtorjev želim predstaviti pomen poštene vrednosti. Pripomoči želim k večjemu zavedanju, da je prikaz realnih informacij v računovodskih izkazih bistven za nadaljnje odločanje.

Temeljna teza magistrskega dela je, da vrednotenje po poštenu vrednosti ni primerno za vsa sredstva in obveznosti, zavedene v računovodskih izkazih družb. Različno vrednotenje po poštenu vrednosti ima posledično vpliv tudi na različno vrednotenje odloženih terjatev in obveznosti za davek. Poštena vrednost se v praksi že uporablja, vendar še vedno dopušča veliko manevrskega prostora in možnosti za prirejanje računovodskih informacij.

Temeljni cilji magistrskega dela izhajajo iz navedenega namena magistrskega dela in so naslednji:

- zbrati in predstaviti pomembnejšo tujo in domačo literaturo o obravnavi poštene vrednosti, finančnih naložb ter odloženih davkov;
- predstaviti razlike med vrednotenjem sredstev po nabavni in poštenu vrednosti;
- opredeliti in predstaviti pomen poštene vrednosti pri pripravi računovodskih izkazov;

- ugotoviti, katero vrednotenje sredstev v računovodskih izkazih je primernejše za zunanje uporabnike informacij;
- predstaviti vpliv vrednotenja po nabavni in pošteni vrednosti na odložene davke;
- opredeliti in razložiti pomen odloženih davkov pri pripravi računovodskih izkazov.

V prvem teoretičnem delu magistrskega dela uporabljam deskriptivno analitično metodo. Pregled temelji na primerjalnem povzemanju ugotovitev domače in tuje strokovne literature o finančnih naložbah in odloženih davkih. V drugem delu magistrskega dela analiziram podatke, pridobljene z lastno empirično raziskavo, in jih predstavljam z metodo primerjanja sorodnih družb. Podatke prikazujem tabelarično in opisno.

Magistrsko delo je razdeljeno na 5 poglavij, v katerih se prepletata obravnava in tematika celotnega magistrskega dela. V prvih dveh poglavjih je teoretično prikazana ekonomska teorija obravnavanih tem iz domače in tuje literature, ki jo je treba razumeti za raziskovanje obravnavane tematike. Pri tem analitično podajam ugotovitve strokovne literature, jih sintetiziram in dodajam lastne izkušnje. Tretje poglavje obsega analizo družb, pomen pojma poštena vrednost na konkretnih primerih. Četrto poglavje je podano na podlagi empirične analize. Namenjeno je primerjavi vrednotenja finančne naložbe, predlogom, posodobitvam in izboljšavam. Peto poglavje je namenjeno potrditvi teze magistrskega dela, sledi pa mu sklepni del.

V uvodnem poglavju magistrskega dela so predstavljene težave, ki so aktualne že več let:

- ali je vrednotenje sredstev v računovodskih izkazih primernejše po pošteni vrednosti ali po nabavni vrednosti;
- ali informacije v objavljenih računovodskih izkazih izkazujejo dejansko finančno stanje družbe in njeno poslovno uspešnost;
- ali so informacije v objavljenih računovodskih izkazih primerne za vsakodnevne poslovne odločitve različnih uporabnikov teh informacij;
- vpliv vrednotenja sredstev po pošteni vrednosti in nabavni vrednosti na odložene davke.

V prvem poglavju je predstavljena teorija s področja finančnih naložb, ki dopušča vrednotenje finančnih naložb v določenih primerih po pošteni vrednosti, v določenih po nabavni, v določenih pa oboje. V drugem poglavju so z uporabo tuje in domače literature predstavljeni odloženi davki. V tretjem in četrtem poglavju je podana podrobna analiza vrednotenja finančnih naložb in vpliva vrednotenja na odložene davke, na konkretnem primeru elektrodistribucijskih družb. Analiza je pripravljena z uporabo javno objavljenih računovodskih izkazov. Primerjam in analiziram vrednotenje finančnih naložb v dveh družbah, ki imata v svojih izkazih finančno naložbo v odvisno oz. pridruženo družbo, hkrati pa še računovodske izkaze odvisnih in pridruženih družb. Analizo in primerjavo pripravim med družbami in s primerjavo podatkov po letih. Na koncu, v petem poglavju,

so podani: povzetek analize magistrskega dela, potrditev temeljne teze in sklepna misel magistrskega dela.

1 FINANČNE NALOŽBE

1.1 Opredelitev finančnih naložb

Finančne naložbe so sredstva, ki jih ima družba naložbenik vložena zunaj svoje družbe, z namenom, da bi donosi, ki izhajajo iz njih, dolgoročno in/ali kratkoročno povečevali njegove finančne prihodke (Larson et al., 2005, str. 592). Družbe investirajo v finančne naložbe iz najmanj treh razlogov:

- investiranje v finančne naložbe zaradi povečevanja prihodkov;
- investiranje v finančne naložbe vzajemnih in pokojninskih skladov, saj so le-ti ustanovljeni za ustvarjanje prihodkov iz finančnih naložb;
- investiranje v finančne naložbe kot del strategije družbe (investiranje v družbe tekmecev, dobaviteljev, kupcev).

Temeljna pravila računovodenja v zvezi z vrednotenjem oz. oslabitvijo finančnih naložb so določena v SRS (2016) in MSRP (2015) oz. prej Mednarodnih računovodskih standardih (v nadaljevanju MRS), in sicer:

- SRS 3 (2016) – Finančne naložbe;
- SRS 16 (2016) – Ugotavljanje in merjenje poštene vrednosti;
- MRS 27 – Ločeni računovodski izkazi;
- MRS 28 – Finančne naložbe v pridružena podjetja in skupne podvige;
- MRS 32 – Finančni instrumenti: predstavljanje;
- MRS 39 – Finančni instrumenti: pripoznavanje in merjenje;
- MSRP 10 – Konsolidirani računovodski izkazi in
- MSRP 13 – Merjenje poštene vrednosti.

Za lažje razumevanje podajam nekaj pojasnil glede uporabe kratic MRS in MSRP. Odbor za mednarodne računovodske standarde (angl. *International Accounting Standards Board*, v nadaljevanju IASB), s sedežem v Londonu, sprejema in razvija MSRP. Ustanovljen je bil leta 2001 kot naslednik Sveta za mednarodne računovodske standarde (angl. *International Accounting Standards Comitee*, v nadaljevanju IASC). IASC je deloval od leta 1973. Njegova ustanovitev je bila posledica dogovora računovodskih organizacij Avstralije, Kanade, Francije, Nemčije, Japonske, Mehike, Nizozemske, Velike Britanije, Irske in ZDA. MSRP skupaj s standardi posameznih držav ustvarjajo podlago za skupni računovodski jezik. Stremijo k temu, da bi bile primerjave računovodskih izkazov družb iz različnih držav možne in zanesljive. Pri vzpostavljanju in izboljševanju standardov zunanjega računovodstva in poročanja IASB pomaga Svet za pojasnjevanje mednarodnih

standardov računovodskega poročanja (angl. *International Financial Reporting Interpretations Comitee*, v nadaljevanju IFRIC). Ustanovljen je bil leta 2002 kot naslednik strokovnega odbora za pojasnjevanje (angl. *Standing Interpretation Comitee*, v nadaljevanju SIC). IFRIC daje napotke glede na novo opredeljenih vprašanj, ki niso posebej opredeljena v MSRP ali pa so rešena dvomljivo ali sporno (Vezjak, 2004a, str. 100).

Tako se kratica MRS (Mednarodni računovodski standardi) včasih uporablja kot sopomenka za MSRP (Mednarodni standardi računovodskega poročanja), spet drugač kot oznaka posameznega standarda, ki ga je izdal IASC do aprila 2001 (Vezjak, 2004a, str. 102). V nadaljevanju magistrskega dela uporabljam MSRP kot kratico za zbirko Mednarodnih standardov računovodskega poročanja in kratico določenega standarda, izdanega po aprilu 2001, kratico MRS pa kot oznako za določen standard, izdan pred aprilom 2001.

MSRP so torej (Vezjak, 2004b, str. 10):

- vsi MRS, ki jih je izdal IASC do aprila 2001 oz. takrat prevzel IASB;
- vsi MSRP, ki jih je od aprila 2001 izdajal IASB;
- vsa pojasnila SIC, ki jih je do marca 2002 izdal SIC oz. takrat prevzel IFRIC;
- vsa pojasnila IFRIC;
- dopolnitve oz. spremembe teh standardov in pojasnil;
- prihodnji standardi in pojasnila, ki jih bo prevzel in izdal IASB.

IASB vsako leto izda zbirko veljavnih MSRP, v kateri so vključena vsa pojasnila. V nadaljevanju dela uporabljam zbirko MSRP, izdano do 31. 12. 2015.

Temeljna korporacijska pravila za ustanavljanje in poslovanje gospodarskih družb v Sloveniji določa ZGD-1. Ta v 54. členu opredeljuje splošna pravila za poslovanje in mednje uvršča tudi splošna pravila o računovodenju. Obravnava pa zgolj osnovna vprašanja in napotila s področja bilančnega prava, za podrobnejša navodila pa napoti na SRS in MSRP.

ZGD-1 v 9. odstavku 54. člena določa tudi, da SRS ne smejo biti v nasprotju z MSRP. Tako se je Slovenski inštitut za revizijo z izdajo novih SRS leta 2016 prilagodil MSRP. Spremenjeni SRS (2016) temeljijo na določbah Direktive. So samostojni standardi in se ne povezujejo več neposredno z MSRP, sledijo pa temeljnemu pravilu MSRP, če Direktiva ali ZGD-1 ne določata drugače.

ZGD-1 je poleg načela previdnosti po evropskem bilančnem pravu uveljavil tudi načelo poštene vrednosti. V 4. odstavku 67. člena je določeno, da je treba pri vrednotenju postavk v računovodskih izkazih upoštevati načelo izvirne vrednosti, v nadaljevanju pa nas ZGD-1

napoti na vrednotenje finančnih instrumentov po pošteni vrednosti, na način, kot je določen v SRS ali MSRP.

V Združenih državah Amerike računovodske usmeritve v družbah določajo ameriška splošno sprejeta računovodska načela (angl. *United States Generally Accepted Accounting Principles*, v nadaljevanju US GAAP).

1.2 Začetno pripoznavanje finančnih naložb

1.2.1 Razvrščanje finančnih naložb

Družba finančno naložbo po SRS 3 (2016) v knjigovodskih razvidih in bilanci stanja pripozna kot finančno sredstvo, če meni, da bo imela od nje gospodarske koristi, in če lahko njeno nabavno vrednost zanesljivo izmeri. Finančno sredstvo v knjigovodskih razvidih in bilanci stanja pripozna ali z upoštevanjem datuma trgovanja ali datuma poravnave. To velja tudi za običajne prodaje finančnega sredstva. Način, ki ga izbere, dosledno uporablja za vse nakupe ali prodaje finančnih naložb, ki so v isti skupini.

V bilanci stanja so izkazane dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe. Družba naložbenica z dolgoročnimi finančnimi naložbami ne namerava trgovati, temveč jih bo imela v posesti več kot eno leto. Kratkoročne finančne naložbe pa so praviloma finančna sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida. Kot take se v bilanco stanja prenesejo tudi tiste dolgoročne finančne naložbe v finančne dolgove drugih družb, države ali drugih izdajateljev, ki zapadejo v plačilo najkasneje v enem letu po dnevu bilance stanja. Prerazvrstitev kratkoročnih finančnih naložb v dolgoročne se ob utemeljenih razlogih in na podlagi pogodb opravi po knjigovodski vrednosti.

Po SRS 3, MRS 32 in MRS 39 so štiri skupine, v katere morajo družbe po začetnem pripoznavanju razvrstiti finančne naložbe:

- finančna sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida,
- finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo,
- posojila ali
- za prodajo razpoložljiva finančna sredstva.

Pri odločitvi, v katero skupino sodi finančna naložba, je za družbo zelo pomemben namen njene pridobitve. Družba se pretežno sama odloča o razvrstitvi svojih sredstev. Politiko pridobitve finančnih naložb mora imeti zapisano v pravilniku o računovodstvu ali kakšnem drugem aktu. Če bo s finančnimi naložbami trgovala, jih razvrsti med sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, in jih potem ne more prerazvrstiti. Če spremeni namen finančne naložbe oz. če naložbe ni sposobna obdržati do zapadlosti v plačilo, pa

mora finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo razvrstiti v sredstva, razpoložljiva za prodajo.

1.2.2 Finančna sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida

Družba za finančne naložbe, ki jih razvrsti med tiste, izmerjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, praviloma izbere pripoznavanje z upoštevanjem datuma trgovanja (menjave). V prvo skupino razvrsti tiste, ki jih ima v posesti za trgovanje, kar pomeni pogosto kupovanje in prodajanje. Te največkrat pridobiva za ustvarjanje dobička iz kratkoročnih nihanj cen na trgu. Med take sodijo na katerikoli organiziran trg vrednostnih papirjev v Sloveniji in svetu uvrščene delnice, s katerimi se trguje na kakem drugem delujočem trgu (npr. medbančnem, denarnem).

Družba mora finančne naložbe, razvrščene v prvo skupino, na vsak bilančni presečni dan izmeriti po pošteni vrednosti, to je praviloma cena naložb na delujočem trgu. Za uvrstitev v to skupino pa mora biti vedno izpolnjen pogoj, da se takim sredstvom da ugotoviti poštena vrednost. Družba med sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, uvršča tržne vrednostne papirje, predvsem delnice in obveznice, s katerimi se dejansko trguje na borzi, torej so to likvidni vrednostni papirji. Med take finančne naložbe lahko uvrsti tudi naložbe v kupone vzajemnih in podobnih skladov, če namerava z njimi trgovati. Dobiček ali izguba iz spremembe poštene vrednosti družba pripozna v poslovnem izidu, prek finančnih prihodkov ali odhodkov. Stroške, povezane z nakupom oz. prodajo finančnih naložb, in različne provizije družba takoj pripozna kot stroške (Praznik, 2006, str. 48).

Nekatere družbe pooblastijo borzne hiše, da v njihovem imenu kupujejo in prodajajo vrednostne papirje brez omejitev, kar pomeni, da jim dajo svoja sredstva v upravljanje. Tudi te vrste finančnih naložb mora družba uvrstiti v to skupino. Edina izjema je, če je v pogodbi navedeno, da borzna hiša za družbo samo kupuje vrednostne papirje, prodaja pa ne.

Na organiziran trg vrednostnih papirjev so uvrščene tudi delnice in obveznice, s katerimi se zelo malo trguje, so slabo likvidne, zato ne moremo trditi, da je dnevno objavljena cena tudi njihova dejanska poštena vrednost. Omenjenih vrednostnih papirjev družba ne more uvrstiti v prvo skupino sredstev. Prav tako v skupino sredstev, izmerjenih po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, ne sodijo naložbe v družbe z omejeno odgovornostjo, saj se z deleži družb ne trguje na organiziranih trgih (Peternel, 2007, str. 31).

Družba pridobljeni izpeljani finančni inštrument uvrsti v prvo skupino. Izjema so finančni inštrumenti, namenjeni varovanju pred tveganjem. Izpeljani finančni inštrumenti so:

- prodajne in nakupne opcije (angl. *call and put options*);
- obrestne in valutne zamenjave (angl. *swaps*);
- opcije z najvišjo vnaprej določeno sprejemljivo obrestno mero (angl. *caps*);
- opcije z najnižjo vnaprej določeno sprejemljivo obrestno mero (angl. *floors*);
- opcije z najnižjo in najvišjo vnaprej določeno sprejemljivo obrestno mero (angl. *collars*);
- obveze iz posojil.

Torej je teoretično možno med finančne naložbe v prvi skupini uvrstiti katerokoli finančno sredstvo, če zanj obstaja trg ali če je možno ugotoviti njegovo pošteno vrednost. Po SRS 3.21. pa je poštena vrednost dokazana, če jo je mogoče zanesljivo izmeriti, kar omogoča delujoči trg vrednostnih papirjev.

Obstaja tudi model vrednotenja, pri katerem so vložki vanj dokazani, ker prihajajo z delujočega trga. Če družba z vrednotenjem ugotavlja pošteno vrednost finančnih naložb za potrebe razvrščanja v skupine, je vrednotenje treba opraviti tako, da vhodni podatki za cenitev pridejo z delujočega trga. Ker je tako ocenjevanje zelo zahtevno, je za družbo najboljša, da delo prepusti pooblaščenemu ocenjevalcu vrednosti družb. Vrednotenje je možno za delnice, ki niso uvrščene na trg vrednostnih papirjev, in ne za deleže v družbe z omejeno odgovornostjo. Družba mora za finančne naložbe, ki ne kotirajo na trgu vrednostnih papirjev, razvrstila pa jih je v skupino naložb, izmerjenih po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, ugotavljati pošteno vrednost z vrednotenjem ob začetnem pripoznavanju in tudi na vsak poznejši datum bilance stanja. To pa ji povzroči veliko dodatnih stroškov.

Če za kapitalsko finančno naložbo ne obstaja neposreden tržni dokaz o njeni pošteni vrednosti, poštene vrednosti ni mogoče dokazati, je naložbo treba ovrednotiti po nabavni vrednosti in jo razvrstiti v skupino med za prodajo razpoložljiva finančna sredstva.

1.2.3 Finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo

Napotke za razvrstitev finančnih naložb v drugo skupino daje SRS 3 (2016). Ta pravi, da družba nima trdnega namena do zapadlosti v plačilo posedovati finančno naložbo z vnaprej določeno zapadlostjo, če namerava posedovati finančno sredstvo v neopredeljenem roku, če je pripravljena prodati finančno naložbo (razen v okoliščinah, ki se ne ponavljajo in ki jih družba ne more predvidevati, npr. finančni zlom, zaradi pretiranega povpraševanja v banki) zaradi spremembe tržnih obrestnih mer ali tveganj, potreb glede plačilne sposobnosti ali če ima izdajatelj pravico poravnati finančno sredstvo z zneskom, ki je precej pod njegovo odplačno vrednostjo. Nakupna opcija izdajatelja lahko pospeši zapadlost sredstva v plačilo, in tako imetnik dobi skoraj vso knjigovodsko vrednost. Sredstvo ne more biti razvrščeno v to skupino, če je odpoklicano na takšni podlagi, da

posledično imetnik ne dobi povrnjene skoraj vse njegove knjigovodske vrednosti. Družba pri ugotavljanju, ali je knjigovodska vrednost povrnjena, upošteva vsako plačano premijo in usredstvene stroške posla. Družba med finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo razvrsti finančna sredstva z določenimi ali določljivimi plačili in določeno zapadlostjo v plačilo, ki jih namerava in zmore posedovati do zapadlosti v plačilo. Oceniti mora svoj namen in zmožnost posedovati finančne naložbe do zapadlosti v plačilo tako ob začetnem pripoznavanju takšnih finančnih sredstev kakor tudi na vsak bilančni presečni datum.

Finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo sestavljajo dolgoročni finančni inštrumenti. To so predvsem dolgovni finančni inštrumenti (največkrat obveznice), lahko tudi s spremenljivo obrestno mero. Zapadlost finančnega inštrumenta v plačilo je določena s pogodbo, določeni so zneski in datumi plačil imetniku, npr. obresti in glavnice. Stroške posla, ki izhajajo neposredno iz nakupa finančne naložbe, družba pripisuje finančni naložbi. Take naložbe izmeri po odplačani vrednosti. To je znesek, s katerim se finančno sredstvo izmeri ob začetnem pripoznavanju, zmanjšan za odplačilo glavnice, povečan oz. zmanjšan (po metodi efektivnih obresti) za nabrano odplačilo razlike med začetnim in v plačilo zapadlim zneskom ter zmanjšan (neposredno ali s preračunom na kontu popravka vrednosti) zaradi oslabiljenosti ali neudenarljivosti. Poštena vrednost je za večino finančnih sredstev ustrežnejše merilo kot odplačna vrednost. Razvrstitev finančne naložbe v posest do zapadlosti v plačilo je bolj izjema, družba finančno naložbo v to skupino razvrsti le, če jo ima dejansko namen posedovati do zapadlosti v plačilo (Peternel, 2007, str. 32).

Družba izgubo, če se pokaže zaradi oslabilve pri finančnih naložbah v posesti do zapadlosti v plačilo in obstajajo nepristranski dokazi, izmeri kot razliko med knjigovodsko vrednostjo sredstva in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov (razen prihodnjih kreditnih izgub, ki še niso nastale). Denarni tokovi se diskontirajo po izvirni efektivni obrestni meri finančnega sredstva. Knjigovodsko vrednost sredstva je treba zmanjšati neposredno na kontu popravka vrednosti. Vrednost izgube mora družba pripoznati v poslovnem izidu. Če se znesek pripoznane oslabilve v naslednjem obdobju zmanjša, da se pokaže manjša izguba, mora to popraviti s poračunom neposredno na kontu popravka vrednosti. V poslovnem izidu pa mora prav tako kot prvotno izgubo pripoznati vrednost razveljavitve izgube.

1.2.4 Posojila

Po SRS 3 (2016) so finančne naložbe večinoma naložbe v kapital drugih družb, v dolgoročne dolgove drugih družb, države, območja, občine ali drugih izdajateljev. Družba svoje finančne naložbe iz skupine posojil izkazuje med kratkoročnimi in dolgoročnimi terjatvami. Poslovne terjatve niso finančne naložbe, razen tistih, ki so v posesti za

trgovanje. V skupino posojil so uvrščena neizpeljana finančna sredstva, ki ne kotirajo na delujočem trgu. Opredelitvi finančne naložbe v posojila in terjatve lahko načeloma ustreza katerokoli neizpeljano finančno sredstvo z določenimi ali določljivimi plačili (tudi poslovne terjatve, posojena sredstva, finančne naložbe v dolgovne instrumente in vloge pri bankah), ob tem, da finančno sredstvo ne kotira na delujočem trgu, npr. dolgovni finančni instrument.

1.2.5 Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva

V skupino za prodajo razpoložljivih finančnih sredstev sodijo vse finančne naložbe, ki jih družba ni uvrstila v nobeno od prvih treh skupin. Družba finančne naložbe pripozna po nabavni vrednosti. Na bilančni datum mora naložbe izmeriti po pošteni vrednosti, če je to mogoče. Poštena vrednost je vrednost naložb na delujočem trgu. Dobiček ali izguba iz spremembe poštene vrednosti družba pripozna v presežku iz prevrednotenja, zato je lahko tudi negativen. Praviloma finančnih naložb, razvrščenih med za prodajo razpoložljiva finančna sredstva, ne more prerazvrstiti v druge skupine sredstev.

Med za prodajo razpoložljiva sredstva družba uvrsti:

- delnice, ki kotirajo na borzi, vendar se je odločila, da jih ne bo kupila zaradi trgovanja, ampak jih namerava imeti daljše obdobje;
- obveznice, ki kotirajo na borzi, vendar jih namerava obdržati daljše obdobje in jih tudi ni razvrstila med finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo;
- delnice, ki ne kotirajo na borzi in za katere je sklenila, da ne bo ugotavljala njihove poštene vrednosti, in jih ni uvrstila med finančne naložbe, izmerjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida;
- finančne naložbe v deleže družb z omejeno odgovornostjo (razen izjem, ki so se odločile, da bodo z vrednotenjem ugotavljale pošteno vrednost naložbe in so jih razvrstile med finančne naložbe, izmerjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida);
- naložbe v kupone vzajemnih in podobnih skladov, ki jih namerava obdržati daljše obdobje,
- vse druge naložbe, ki jih ni razvrstila v nobeno od prvih treh skupin.

V SRS 3 (2016) sta v opredelitvah ključnih pojmov pojasnjena datum trgovanja (menjave) in datum poravnave (plačila). Razlikovanje med tema dvema načinoma obračunavanja običajnega nakupa je značilno predvsem za vrednostne papirje, to je finančne naložbe, ki se prenašajo z izročitvijo oz. prenosom nematerializiranih vrednostnih papirjev na novega imetnika.

Način pripoznavanja finančnih naložb vpliva na izkaz poslovnega izida in bilanco stanja (bilančno vsoto) v vseh primerih, ko družba kupi ali proda finančno naložbo pred bilančnim presečnim datumom, datum poravnave pa je po bilančnem presečnem datumu.

Dan, na katerega se je družba odločila in zavezala kupiti ali prodati finančno naložbo, je datum trgovanja (menjave). Ta se navezuje na evidentiranje nabave sredstva in obveznost, ki naj bi bila plačana na datum trgovanja, ter na izločitev prodanega sredstva, evidentiranje dobička ali izgube pri odtujitvi in evidentiranje terjatve do kupca za plačilo na datum prodaje oz. evidentiranje obveznosti na datum nakupa. Družba obresti od sredstva ne začne obračunavati pred datumom poravnave, ko se prenese lastninska pravica. Če izbere za svojo računovodsko usmeritev evidentiranje finančnih naložb z datumom trgovanja, mora skleniti pogodbo o nakupu ali prodaji vrednostnega papirja, s katero prenese na datum trgovanja na kupca tudi lastninske pravice. Vse evidentirane finančne naložbe mora na presečni datum tudi ovrednotiti in izmeriti. Na presečni datum finančne naložbe ovrednoti na pošteno vrednost. Tržne vrednostne papirje, ki kotirajo na borzi, mora ovrednotiti po tržni ceni, razen če razporedi finančne naložbe v skupino v posesti do zapadlosti v plačilo. Takrat finančnih naložb ne prevrednoti.

Kot datum poravnave se šteje dan, ko se sredstvo izroči družbi ali ga družba izroči. Nanaša se na pripoznanje sredstva, ko ga družba prejme, ter na odpravo pripoznanja sredstva in pripoznanje dobička ali izgube ob odtujitvi na dan, ko ga družba izroči. Če družba pri obračunavanju uporabi datum poravnave, obračuna spremembo poštene vrednosti sredstva, ki bo prejeto, v obdobju med datumom trgovanja in datumom poravnave na enak način, kot obračuna pridobljeno sredstvo. Torej spremembo vrednosti ne pripozna za finančne naložbe, ki se izkazujejo po nabavni ali odplačni vrednosti; pripozna se v poslovnem izidu za finančne naložbe, ki so razvrščene v skupino za evidentiranje finančnih naložb, po poštenu vrednosti prek poslovnega izida, in v kapitalu za finančne naložbe, ki so razvrščene kot razpoložljive za prodajo. Družba pripozna finančno naložbo na dan, ko poravna obveznost iz nakupa vrednostnega papirja oz. odtuji finančno naložbo, ko je poravnana terjatev od prodaje vrednostnega papirja. Take pogodbe o nakupih oz. prodajah vrednostnih papirjev največkrat evidentira v zunajbilančni evidenci. Pri takih nakupih finančnih instrumentov so družbe, predvsem v tujini, izoblikovale pravilo, da se nakup v računovodskih razvidih evidentira po vrednosti nič, zato da bi zagotovile pregled nad kupljenimi vrednostnimi papirji. Družba mora samo določiti, kako bo evidentirala nakup vrednostnih papirjev ob uporabi metode z datumom poravnave (Pernel, 2007, str. 22).

Družba, ki evidentira finančne naložbe po poštenu vrednosti prek poslovnega izida, mora na presečni dan izmeriti kupljeni vrednostni papir po poštenu vrednosti. Pri pripravi izkaza poslovnega izida mora pripoznati ali finančne prihodke ali finančne odhodke, ker pa finančna naložba v poslovnih knjigah še ni pripoznana, je nasprotni konto prihodkom oz. odhodkom konto časovnih razmejitev. Prav zaradi teh posebnosti oz. zapletov je

priporočljivo, da se družbe, ki finančne naložbe merijo po pošteni vrednosti, odločijo za metodo evidentiranja z upoštevanjem datuma trgovanja (menjave).

1.3 Merjenje finančnih naložb

1.3.1 Izvirna vrednost finančne naložbe

Izvirna vrednost je verjetno ena največjih prednosti oz. dodana vrednost Direktive. Izvirno vrednost določa, kot temeljno, osnovno pravilo za merjenje in vrednotenje postavk v računovodskih evidencah. Za nekatera sredstva je uporaba poštene vrednosti po Direktivi možna, a samo kot nadomestna podlaga za merjenje. Pravila prevrednotenja so nekoliko drugačna, kot so bila v SRS (2006).

V računovodskih standardih veljajo finančne naložbe in njihovo vrednotenje kot eno bolj zapletenih poglavij. Za nov SRS 16 – Ugotavljanje in merjenje poštene vrednosti (2016) se je komisija za SRS odločila po vzoru MSRP in MRS. SRS (2006) so prej obravnavali merjenje poštene vrednosti v kar nekaj SRS (2006). Računovodska pravila za ugotavljanje in merjenje poštene vrednosti je Komisija za SRS poenotila in uskladila s pravili iz MSRP 13 – Merjenje poštene vrednosti. Posamezni SRS se sklicujejo na nov SRS 16 – Ugotavljanje in merjenje poštene vrednosti ter SRS 3 – Finančne naložbe.

Kot je omenjeno v prejšnjem poglavju, SRS in MSRP določajo, kako morajo družbe vse svoje finančne naložbe razporediti v eno izmed štirih skupin. Razporeditev v skupine je odvisna od namena, za katerega je bil pridobljen finančni inštrument.

Razvrstitev v posamezno skupino je po MRS 39 pomembna, ker je od nje odvisen način merjenja oz. prevrednotenja. Merjenje ob začetnem evidentiranju je enako za vse skupine – družba mora sredstvo izmeriti po pošteni vrednosti. Največkrat je to nakupna cena sredstva, saj je to najboljši dokaz poštene vrednosti, razen če drugačno vrednost dokazuje primerjava z drugimi pomembnimi tržnimi posli z istim inštrumentom ali pa to dokazuje metoda vrednotenja, pri kateri pa predpostavke vključujejo le podatke iz delujočega trga (MRS 39, 2015, str. 377). Le pri sredstvih, katerih vrednost se ne izkazuje skozi poslovni izid, je izjema merjenja ob prvem evidentiranju, saj je pri njih k pošteni vrednosti treba prišteti tudi transakcijske stroške posla (MRS 39, 2015, str. 377).

Ob kasnejšem merjenju pa je način merjenja odvisen od razvrstitve sredstva v posamezno skupino. MRS 39 določa naslednje načine:

- merjenje po pošteni vrednosti;
- merjenje po odplačni vrednosti in
- merjenje po nabavni vrednosti.

1.3.2 Merjenje po pošteni vrednosti

MSRP med definicijami v različnih standardih izraz poštena vrednost označuje kot vrednost, s katero je mogoče sredstvo zamenjati ali dolg poravnati med dobro obveščenima in voljnima strankama v preišljenem poslu (MSRP 2, 2015, str. 498). MSRP 13 opredeljuje, da merjenje poštene vrednosti temelji na tržni meri. Določene tržne transakcije ali tržne informacije so za nekatera sredstva in obveznosti, ki so na voljo, mogoče pomembne, za druga morda ne. Cilj merjenja poštene vrednosti je v obeh primerih enak, poudarja standard, to je oceniti ceno, po kateri bi se redna transakcija izvedla za prodajo sredstva ali prenos obveznosti med udeleženci na trgu na datum merjenja pod trenutnimi tržnimi pogoji (MSRP 13, 2015, str. 694). Standard določa, da se po pošteni vrednosti merijo finančne naložbe, razvrščene v skupino:

- a) finančnih naložb, izmerjenih po pošteni vrednosti prek izkaza poslovnega izida, in
- b) finančnih naložb, razpoložljivih za prodajo.

Družba mora med finančne naložbe, merjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, uvrstiti vsa sredstva, ki so namenjena trgovanju. MRS 39 dopušča možnost, da v to skupino družba uvrsti tudi druge naložbe, ki jih želi meriti po pošteni vrednosti. Namen takega razvrščanja je, da se razširi možnost uporabe poštene vrednosti v računovodskih evidencah družb, zato se za to skupino pogosto uporablja tudi izraz možnost uporabe poštene vrednosti (angl. *fair value option*). Vrednostni papirji, namenjeni trgovanju, ki jih je družba pridobila z namenom povečevanja dobička zaradi kratkoročnih cenovnih sprememb na trgu kapitala, so pripoznani v skupini po pošteni vrednosti prek poslovnega izida. Enako velja za izvedene finančne instrumente, ki niso pridobljeni z namenom varovanja pred tveganji.

Ob začetnem evidentiranju se finančne naložbe izmerijo po nabavni vrednosti, ki je hkrati poštena vrednost danega ali prejetega nadomestila. V nabavno vrednost niso všteti transakcijski stroški. Ob kasnejših merjenjih družba to skupino sredstev meri po pošteni vrednosti, učinke spremembe poštene vrednosti pa neposredno pripozna v izkazu poslovnega izida prek finančnih prihodkov ali odhodkov. Standard tudi določa, da družba sredstev, ki so bila prvotno razporejena v to skupino, kasneje ne more razporediti v drugo skupino. Družbe bi namreč možnost prerazporeditve lahko izkoristile za skrivanje izgub ali dobičkov tistih sredstev, ki bi bila za družbo neugodne.

Sredstva, razpoložljiva za prodajo, so tista, ki jih družba opredeli kot razpoložljiva za prodajo, ali pa jih ne razvrsti v nobeno od drugih skupin. Najpogosteje družbe v to skupino uvrstijo naložbe v kapital drugih družb, vendar ne v odvisne, pridružene ali skupaj obvladovane družbe. Ob začetnem evidentiranju družba finančne naložbe v tej skupini sredstev izmeri po nabavni vrednosti (poštena vrednost), z vsemi pripadajočimi transakcijskimi stroški. Ob kasnejših merjenjih jih mora družba meriti po pošteni

vrednosti, morebitne učinke pa izkazati neposredno v kapitalu, prek prevrednotovalnega popravka kapitala.

V magistrskem delu je vrednotenje finančnih naložb po pošteni vrednosti ena glavnih tem. Z namenom boljše predstavitve poštene vrednosti, v nadaljevanju dela podajam še eno poglavje o pošteni vrednosti, z natančnejšimi razlagami, definicijami in raziskavami v strokovni literaturi.

1.3.3 Merjenje po odplačni vrednosti

MRS 39 predpisuje, da mora družba po odplačni vrednosti meriti finančne naložbe, ki so razvrščene v skupino:

- a) finančnih naložb v posesti do zapadlosti ter
- b) finančnih naložb v posojila in terjatve.

Finančna sredstva v posesti do zapadlosti so tista s fiksnimi ali določljivimi plačili in fiksno zapadlostjo, ki jih ima družba namen in sposobnost imeti do zapadlosti, pa to niso posojila ali terjatve. V to skupino največkrat spadajo dolžniški vrednostni papirji, ki jih namerava družba posedovati do njihove zapadlosti.

Finančno sredstvo je treba prevrednotiti na vsak dan sestave bilance stanja, če njegova knjigovodska vrednost presega nadomestljivo vrednost. Za to je treba oceniti nadomestljivo vrednost, oslabitev pa pripoznati med odhodki iz oslabitve, torej neposredno v izkazu poslovnega izida. Enako družba tudi morebitno odpravo oslabitve pripozna neposredno v izkazu poslovnega izida.

Posojila in terjatve ne kotirajo na delujočem trgu, tako veljajo za neizpeljana finančna sredstva z določenimi ali določljivimi plačili. V to skupino družba ne sme razvrstiti posojil ali terjatev, ki jih namerava prodati kratkoročno ali takoj (merijo se po pošteni vrednosti prek poslovnega izida), prav tako ne tistih, ki jih razvrsti med sredstva, razpoložljiva za prodajo.

Merjenje ob začetnem evidentiranju, kot tudi vsa poznejša merjenja, se evidentira na enak način kot finančna sredstva v posesti do zapadlosti.

1.3.4 Merjenje po nabavni vrednosti

Čeprav je treba po MRS 39 finančne naložbe uvrstiti v eno izmed štirih skupin, za vsako skupino pa sta predpisana tudi načina merjenja (ali po pošteni vrednosti ali po odplačni

vrednosti), pa standardi kljub vpeljavi načela poštene vrednosti še vedno dopuščajo možnost, da družbe vrednotijo sredstva po nabavni vrednosti. To velja za:

- kapitalske inštrumente brez tržne cene na delujočem trgu, katerih poštene vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti;
- izvedene finančne inštrumente, povezane s sredstvi brez tržne cene.

Družbe merijo vse finančne naložbe v kapitalske inštrumente, za katere ni objavljena cena na delujočem trgu in katerih poštene vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti, po metodi nabavne vrednosti. Prav tako po nabavni vrednosti merijo naložbe v izvedene finančne inštrumente, povezane s takimi finančnimi inštrumenti, ki jih je treba poravnati z njimi. To pomeni, da take finančne naložbe družbe ves čas njihovega pripoznanja v računovodskih izkazih izkazujejo po nabavni vrednosti, povečani za stroške posla. Kljub vsemu je na vsak dan sestave bilance stanja treba oceniti, ali obstaja kak nepristranski dokaz o morebitni oslabiljenosti posamezne finančne naložbe ali skupine finančnih naložb. Če tak dokaz obstaja, mora družba tako finančno naložbo prevrednoti, vendar le, če gre za oslabitev te naložbe. Znesek izgube zaradi oslabitve je razlika med knjigovodsko vrednostjo finančnega sredstva in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov, razobrestenih (diskontiranih) po trenutni tržni donosnosti za podobna finančna sredstva, in se pripozna kot prevrednotovalni finančni odhodek. Takšnih izgub zaradi oslabitve kasneje ni dovoljeno razveljaviti.

Finančne naložbe v odvisne družbe, pridružene družbe in skupne podvige se po SRS 3 (2016) merijo in obračunavajo le po nabavni vrednosti.

SRS 3 (2016) določa, da mora družba na vsak dan bilance stanja oceniti, ali obstaja kak nepristranski dokaz o morebitni oslabiljenosti finančne naložbe ali skupine finančnih naložb. Če obstaja, mora finančno naložbo prevrednotiti zaradi oslabitve. Nepristranski dokaz o slabitvi finančne naložbe je tudi pomembno in dolgotrajno zmanjšanje poštene vrednosti finančne naložbe v kapitalski inštrument pod njeno knjigovodsko vrednost. SRS 3 (2016) tudi nekoliko podrobneje določa način ugotavljanja oslabitve finančnih naložb. Tako tudi opredeljuje, da se šteje, da je finančna naložba v kapitalski finančni inštrument, razvrščen kot razpoložljiv za prodajo, oslabiljena tudi, če pride do pomembnega in dolgotrajnejšega zmanjšanja njegove poštene vrednosti pod nabavno vrednost. Za pomembno zmanjšanje se praviloma šteje zmanjšanje na pošteno vrednost za več kot 20 % od njene nabavne vrednosti. Za dolgotrajno zmanjšanje pa se šteje, da je tako zmanjšanje v obdobju, daljšem od enega leta.

1.4 Poštena vrednost

1.4.1 Izvor pojma poštena vrednost

Po Scottu (2003, str. 36) v družbah, ki obveznosti do virov sredstev in sredstva merijo po pošteni vrednosti, poslovni izid izhaja iz bilance stanja. Postavke v bilanci stanja so vrednotene na podlagi sedanje vrednosti, ki jih prinašajo ta sredstva. Tak pristop v računovodstvu imenujemo tudi merski vidik računovodstva (angl. *measurement perspective*). Računovodje družb s takim vidikom računovodstva skušajo zagotoviti informacije, s katerimi bi lahko njihovi uporabniki lažje ocenili resnično finančno stanje družbe. Vloga bilance stanja se povečuje, saj sredstva bolje odražajo svojo ekonomsko vrednost. V idealnih razmerah, ko bi družba vrednotila vsa sredstva in vse obveznosti po pošteni vrednosti, bi bila knjigovodska vrednost kapitala družbe enaka tudi njegovim realni notranji vrednosti in tako bi bila enaka tržni vrednosti. V takem primeru bi investitorji vse potrebne informacije za odločitve pridobili iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida sploh ne bi potrebovali, saj jim ta ne bi ponujal nobene dodatne informacije.

Računovodstvo, ki vrednoti sredstva in obveznosti do virov sredstva po izvorni vrednosti, imenujemo informacijski vidik računovodstva (angl. *information perspective*). V nasprotju z merskim vidikom izhaja iz izkaza poslovnega izida (Scott, 2003, str. 36). Sredstva in obveznosti so v poslovnih knjigah vrednoteni po svoji izvorni (nabavni) vrednosti, morebitne spremembe vrednosti pa se v njih ne izkazujejo. Podlaga za merjenje poslovnih dogodkov je znesek, ki ga družba poravna ob pridobitvi, takšno merjenje je zanesljivo do določene meje. Kadar se na trgu poslovne okoliščine spremenijo, in velikokrat tudi se, se uporabnost informacijskega vidika zmanjša. Obstajajo tudi možnosti, da se transakcije ne izvajajo v tržnih razmerah in knjigovodska vrednost, ki je enaka znesku pridobitve, ne odraža prave tržne vrednosti. Vrednost takih sredstev, ki niso pridobljena v tržnih razmerah, bo družba v poslovnih knjigah, če jih vrednoti po nabavni vrednosti, neustrezno izkazovala ves čas svojega posedovanja.

Koncept poštene vrednosti ima veliko pristašev in nasprotnikov, posledično je to ena bolj polemičnih tem v računovodstvu, zaradi raznih špekulacij pa tudi ena najpomembnejših. Ameriški Odbor za računovodske standarde, FASB (angl. *Financial Accounting Standard Board*), ki je decembra leta 1991 uvedel standard SFAS 107, je bil začetnik koncepta poštene vrednosti. Od družb je zahteval, da kot prilogo k letnim poročilom pojasnijo in razkrijejo poštene vrednosti svojih finančnih naložb. Finančni sektor je standardu nasprotoval, vendar so takšnemu konceptu počasi sledile tudi druge države. Začetni poskus širitve uporabe poštene vrednosti je zaradi različnih nasprotovanj in ostrih kritik propadel. Kljub temu pa ni ustavil trenda uveljavljanja poštene vrednosti, IASB je takšen koncept začel postopno uveljavljati leta 2005, in sicer z izdajo standarda MRS 39 – Finančni instrumenti: pripoznavanje in merjenje. Družba, ki je pridobila finančne naložbe z

namenom trgovanja oz. prodaje, je le-te morala izmeriti po pošteni vrednosti (Whittington, 2008, str. 141).

Znesek v pretehtanem poslu, v katerem dobro seznanjen in voljen kupec za določen znesek zamenja sredstvo z dobro seznanjenim in voljnim prodajalcem, je IASB opredelil kot pošteno vrednost. Kupca je označil kot voljnega, motiviranega in ne prisiljenega v nakup sredstva. Take vrste kupci tako niso pripravljeni kupovati po vsaki ceni, marveč le po ceni, po kateri so pripravljeni plačati drugi kupci, ki nastopajo na trgu. Enako osnovo imajo tudi prodajalci. Tudi oni niso prisiljeni prodati svojih sredstev, prav tako niso pripravljeni plačati cene, ki bi bila različna od cen za enake oz. podobne stvari na trgu (Whittington, 2008, str. 143).

Pri premišljenem poslu so stranke med seboj nepovezane, na trgu se pojavijo neodvisno, zato je od kupcev in prodajalcev dosežena cena značilna za normalne tržne razmere. S širjenjem področja uporabe poštene vrednosti je IASB postopoma spreminjal definicijo poštene vrednosti.

V različnih standardih se definicije med seboj tudi nekoliko razlikujejo. V splošnem pa velja, da MSRP pošteno vrednost opredeljujejo kot znesek, za katerega se lahko zamenja sredstvo ali poravna obveznost med dobro obveščena in voljnima strankama v premišljenem poslu. Od prvotne definicije se torej razlikuje v tem, da so vanjo vključene tudi obveznosti ter da sta izraza kupec in prodajalec zamenjana s strankama. To omogoča uporabo definicije tako rekoč pri vseh postavkah bilance stanja, ne glede na to, ali sredstva in obveznosti kotirajo na delujočem trgu ali ne. Poštena vrednost je namreč tudi vrednost, ki jo, kadar trg ne obstaja, lahko ocenimo. V tem primeru je poštena vrednost ocena, kakšna bi bila tržna cena, če bi obstajal trg za to sredstvo. Gre torej za vrednost, izračunano na osnovi hipotetičnega trga, s hipotetičnimi kupci in prodajalci (Bromwich, 2007, str. 49).

V Sloveniji smo s prenovo SRS (2016) dobili poseben standard, ki posebej opredeljuje pošteno vrednost, SRS 16 (2016) – Ugotavljanje in merjenje poštene vrednosti. Standard je poenoten in usklajen s pravili iz MSRP 13 – Merjenje poštene vrednosti. Družbe jo uporabljajo pri knjigovodskem evidentiranju, merjenju, obračunavanju in razkrivanju takrat, kadar se v kakem drugem SRS zahteva ali dovoli merjenje poštene vrednosti ali zahteva razkritje merjenj po pošteni vrednosti. SRS 16 (2016) je povezan predvsem s SRS 1, 3, 6, 20 in 21.

SRS 16 (2016) določa:

- opredelitev poštene vrednosti;
- ugotavljanje poštene vrednosti za nefinančna sredstva;
- tehnike ocenjevanja vrednosti;
- vložke za tehnike ocenjevanja vrednosti;

- hierarhijo poštene vrednosti.

Razvoj finančnih trgov je močno vplival na pospešeno rast uporabe koncepta poštene vrednosti. Potencialni kupci družb so zaradi velike razlike med tržno vrednostjo družb in njihovo knjigovodsko vrednostjo ter zaradi želje, da bi se zmanjšala asimetrija informacij med njimi in poslovodstvom, vse bolj poudarjali zahteve po računovodskih izkazih, ki bi bolj opredeljevali ekonomsko vrednost sredstev. Številni finančni zlomi in računovodske goljufije so močno zaznamovali kapitalske trge v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Posledično so strokovnjaki v literaturi ponovno odprli temo računovodskih poročanj in vpliv na trge kapitala. Za ponovno vzpostavitev zaupanja v kapitalske trge jih je veliko predlagalo pravočasno, sprotno računovodsko poročanje, katerega osnova bi bila poštena vrednost. MSRP so v veliki meri narejeni za velike družbe, ki kotirajo na organiziranem trgu kapitala. IASB je velik zagovornik takega koncepta in se trudi, da bi ta zaživel v čim širšem krogu. Pristaši koncepta so tudi med inštitucijami, ki nadzorujejo trg kapitala. Ameriška agencija za trg vrednostnih papirjev (angl. *U.S. Securities and Exchange Commission*, SEC) v njem vidi največ prednosti v tem, da lahko izkazovanje po tržnih cenah pripomore k zmanjšanju kreativnega računovodstva in s tem izkazovanja nerealnih poslovnih rezultatov, uporaba poštene vrednosti pri vseh finančnih instrumentih pa pripomore k odpravi zapletenosti, ki jo prinaša uporaba različnih metod merjenja (United States Securities and Exchange Commission, 2005, str. 4).

Finančne inštitucije (banke in zavarovalnice) so bile največje nasprotnice uveljavitve koncepta poštene vrednosti. Razlog njihovega nasprotovanja je predvsem v tem, da jim vrednotenje v skladu s tržnimi razmerami onemogoča uravnavanje dobičkov ter s tem prikazovanje stabilnega in zdravega poslovanja.

Po MSRP 13 merjenje poštene vrednosti temelji na tržni meri. Za nekatera sredstva in obveznosti so morda na voljo pomembne tržne transakcije ali tržne informacije, za druga pa morda ne. Vendar je cilj merjenja poštene vrednosti v obeh primerih enak, tj. oceniti ceno, po kateri bi se izvedla redna transakcija za prodajo sredstva ali prenos obveznosti med udeleženci na trgu na datum merjenja pod trenutnimi tržnimi pogoji (tj. izhodna cena na datum merjenja z vidika udeleženca na trgu, ki ima v lasti sredstvo ali dolguje obveznost).

Družba izmeri pošteno vrednost z uporabo druge tehnike ocenjevanja vrednosti, kadar cene za enako sredstvo ali obveznost ni mogoče opazovati. S tako tehniko družba čim bolj spodbudi uporabo ustreznih opazovanih vložkov in čim bolj omeji uporabo neopazovanih vložkov. Ker merjenje poštene vrednosti temelji na tržni meri, se meri z uporabo predpostavk, ki bi jih uporabili udeleženci na trgu pri določanju cene sredstva ali obveznosti, vključno s predpostavkami o tveganjih. Zato namen družbe, da bi imela v lasti sredstvo ali poravnala ali na drug način izpolnila obveznost, pri merjenju poštene vrednosti ni pomemben. V tem MSRP je poštena vrednost enostavno opredeljena kot cena, ki bi se

prejela ob prodaji sredstva ali plačala za prenos obveznosti v redni transakciji med udeleženci na trgu na datum merjenja.

Osnova za določitev poštene vrednosti je domneva, da je družba naložbenica delujoča in nima niti namena niti potrebe, da bi popolnoma ustavila ali bistveno skrčila svoje delovanje ali se lotila posameznega posla s takimi nameni. Poštena vrednost torej ni znesek, ki bi ga družba prejela ali plačala v prisiljenem poslu, pri neprostoovoljnem prenehanju obstoja ali pri prisilni poravnavi.

Poštena vrednost je znesek, za katerega je mogoče zamenjati sredstvo ali s katerim je mogoče poravnati obveznost ali za katerega je mogoče zamenjati podeljen kapitalski instrument med dobro obveščenima in voljnima strankama v poslu, v katerem sta medsebojno neodvisni in enakopravni.

Finančne naložbe, ki kotirajo na delujočih trgih, imajo praviloma cene redno in takoj razpoložljive na borzi, pri borznem posredniku, trgovcu, državni agenciji, gospodarski panogi ali službi za cene, ter predstavljajo dejansko izvedene posle, ki se na trgu pojavljajo redno, na osnovi poslovnih dogovorov. Družba opredeli pošteno vrednost za finančno naložbo, s katero se trguje na organiziranem trgu, s pridobljeno ceno, po kateri bi se posel s to naložbo opravil na presečni dan priprave bilance stanja na najugodnejšem delujočem trgu, do katerega ima družba neposreden dostop. Organiziran, delujoč trg daje najboljše in sprotne dokaze o poštenih vrednostih finančnih naložb. Take cene imenujemo tudi borzne cene in najbolj ustrezajo pošteni vrednosti, posli pa se seveda sklepajo pri različnih cenah od objavljenih; ceno oblikujeta ponudba in povpraševanje po določenem finančnem sredstvu. MRS 39 določa, da če nista na razpolago sprotni ponudbeni in ponujeni ceni, dokazuje zadnji posel sprotno pošteno vrednost, kolikor se gospodarske okoliščine niso pomembno spremenile od datuma posla.

Za finančne naložbe, ki ne kotirajo na organiziranem trgu, družba lahko ugotovi pošteno vrednost z metodo vrednotenja. Metode vrednotenja temeljijo na različnih predpostavkah, na primerjavi s trenutno pošteno vrednostjo drugega instrumenta, ki ima podobne bistvene značilnosti, na zadnjem poslu med obveščenima in voljnima strankama, lahko tudi na proučitvi diskontiranih denarnih tokov in na modelih za določanje cen opcij. Če je metoda vrednotenja zanesljiva pri ocenjevanju cen, jo družba mora uporabljati.

SRS 3 (2016) opredeljuje pravila za evidentiranje dobičkov ali izgub zaradi prevrednotenja oz. kasnejšega merjenja. Tako se zaradi spremembe poštene vrednosti dobiček ali izguba pripozna kot:

- dobiček ali izguba v poslovnem izidu med finančnimi prihodki in odhodki, razvrščena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida;

- dobiček ali izguba neposredno v kapitalu, kot presežek iz prevrednotenja v zvezi s finančnimi sredstvi, razpoložljivimi za prodajo.

Poštena vrednost je cena, ki bi se prejela za prodajo sredstva ali plačala v redni transakciji med udeleženci na trgu na datum merjenja. Pri merjenju poštene vrednosti določenih sredstev družba upošteva značilnosti sredstva, ki bi jih udeleženci na trgu upoštevali pri določanju cene sredstva na datum merjenja. Te značilnosti npr. vključujejo:

- stanje in lokacijo sredstva;
- morebitne omejitve v zvezi s prodajo ali uporabo sredstva.

Družba lahko po pošteni vrednosti izmeri samostojno sredstvo (npr. finančne instrumente ali nefinančna sredstva), skupino sredstev (npr. denar ustvarjajoče enote ali podjetje). Pri merjenju poštene vrednosti mora upoštevati, da se sredstva izmenjajo v redni transakciji med kupci in prodajalci na trgu za prodajo sredstev na datum merjenja pod določenimi tržnimi pogoji, ki veljajo v trenutku izvedbe posla.

Pri merjenju poštene vrednosti družba uporabi predpostavko, da se transakcije za prodajo sredstev ali prenose izvedejo:

- na glavnem trgu za sredstva ali
- na trgu, ki je najbolj ugoden, za proučevana sredstva, kadar ni glavnega trga.

Na datum merjenja mora imeti družba dostop do glavnega ali najugodnejšega trga. Ker imajo družbe z raznolikimi dejavnostmi velikokrat dostop do več trgov, se lahko glavni ali najugodnejši trg za isto sredstvo pri različnih družbah razlikuje. Zato se glavni ali najugodnejši trg (in s tem udeleženci na njem) upošteva z vidika družbe, pri čemer je omogočeno upoštevanje razlik med družbami in znotraj družb z raznolikimi dejavnostmi.

Družba izmeri pošteno vrednost sredstva z uporabo osnov, ki bi jih uporabili udeleženci na trgu pri določanju cene sredstva, ob osnovi, da udeleženci na trgu delujejo v svojem najboljšem gospodarskem interesu.

Cena na glavnem ali najugodnejšem trgu, ki se uporablja za merjenje poštene vrednosti sredstva, se ne prilagodi zaradi transakcijskih stroškov. Transakcijski stroški niso značilni za sredstvo, temveč so značilni za transakcijo in se razlikujejo glede na način, na katerega družba sklene transakcijo za sredstvo.

1.4.2 Tehnike ocenjevanja vrednosti

SRS 16 (2016) določa, da družba uporablja tiste tehnike ocenjevanja vrednosti, ki so ustrezne in za katere je na voljo dovolj podatkov za merjenje poštene vrednosti.

Cilj uporabe tehnike ocenjevanja vrednosti je določiti ceno, po kateri bi se izvedla redna transakcija za prodajo sredstva med udeleženci na trgu na datum merjenja pod trenutnimi tržnimi pogoji. Tri tehnike ocenjevanja vrednosti, ki se splošno uporabljajo, so: tržni način (način tržnih primerjav), nabavnovrednostni način (stroškovni način) in na donosu zasnovan način. Družba pri merjenju poštene vrednosti uporablja tehnike ocenjevanja vrednosti, ki so skladne z najmanj enim od teh načinov.

V nekaterih primerih bo ustrezna ena sama tehnika ocenjevanja vrednosti (npr. pri ocenjevanju vrednosti sredstva z uporabo kotiranih cen na delujočem trgu za enaka sredstva). V drugih primerih bo ustreznih več tehnik ocenjevanja vrednosti (npr. pri ocenjevanju vrednosti denar ustvarjajoče enote). Če se za merjenje poštene vrednosti uporablja več tehnik, je treba pri oceni rezultatov (ustreznih pokazateljev poštene vrednosti) upoštevati razumnost razpona vrednosti na podlagi teh rezultatov. Merjenje poštene vrednosti je točka v tem razponu, ki najbolj ustreza pošteni vrednosti v zadevnih okoliščinah (SRS 2016, str. 104).

Če je transakcijska cena pri začetnem pripoznanju poštena vrednost, pri čemer se bo tehnika ocenjevanja vrednosti, pri kateri se uporabljajo neopazovani vložki, uporabila za merjenje poštene vrednosti v poznejših obdobjih, je treba tehniko ocenjevanja vrednosti umeriti, da bi bil rezultat tehnike ocenjevanja vrednosti pri začetnem pripoznanju enak transakcijski ceni. Z umeritvijo se zagotovi, da tehnika ocenjevanja vrednosti izraža trenutne tržne pogoje, pri čemer družbi pomaga določiti, ali je prilagoditev tehnike ocenjevanja vrednosti potrebna (npr. obstaja lahko značilnost sredstva, ki je tehnika ocenjevanja vrednosti ne zajema). Po začetnem pripoznanju mora družba pri merjenju poštene vrednosti z uporabo tehnike ocenjevanja vrednosti ali tehnik, pri katerih se uporabljajo neopazovani vložki, zagotoviti, da te tehnike izražajo tržne podatke, ki jih je mogoče opazovati (npr. ceno za podobno sredstvo ali obveznost) na datum merjenja.

Tehnike ocenjevanja vrednosti, ki se uporabljajo za merjenje poštene vrednosti, je treba uporabljati dosledno. Vendar je sprememba tehnike ocenjevanja vrednosti ali njene uporabe (npr. sprememba njenega tehtanja, kadar se uporabi več tehnik ocenjevanja vrednosti, ali sprememba prilagoditve, ki se uporablja za tehniko ocenjevanja vrednosti) ustrezna, če se s spremembo doseže merjenje, ki je enako ali najbolj ustreza pošteni vrednosti v takšnih okoliščinah. To se lahko npr. zgodi v naslednjih primerih:

- razvoj novih trgov;
- razpoložljivost novih informacij;

- konec razpoložljivosti predhodno uporabljenih informacij;
- izboljšanje tehnik ocenjevanja vrednosti;
- sprememba tržnih pogojev.

Spremembe vrednosti v zvezi s tehniko ocenjevanja vrednosti ali njeno uporabo se obravnavajo kot sprememba računovodske ocene (SRS 2016, str. 104).

1.4.3 Vložki za tehnike ocenjevanja vrednosti

SRS 16 (2016) opredeljuje tehnike ocenjevanja vrednosti, ki se uporabljajo za merjenje poštene vrednosti. Med trge, na katerih je morda mogoče opazovati vložke za nekatera sredstva, spadajo borzni trgi, trgi trgovcev, posredniški trgi in trgi brez posrednikov.

Družba izbere vložke, ki so skladni z značilnostmi sredstva, ki bi jih upoštevali udeleženci na trgu pri transakciji za sredstvo. V nekaterih primerih te značilnosti povzročijo uporabo prilagoditve, kot je premija ali popust (npr. kontrolna premija ali popust neobvladujočega deleža). V vsakem primeru mora družba, kadar na delujočem trgu (vložek ravni 1) obstaja kotirana cena, pri merjenju poštene vrednosti to ceno uporabiti brez prilagoditve.

1.4.4 Hierarhija poštene vrednosti

SRS 16 (2016) med hierarhije poštene vrednosti razvršča vložke v tehnike ocenjevanja vrednosti, ki se uporabljajo za merjenje poštene vrednosti, na tri ravni. V hierarhiji poštene vrednosti imajo absolutno prednost cene vrednostnih papirjev, ki kotirajo na borzi (nespremenjene) na delujočih trgih, ki delujejo za enaka sredstva (vložki ravni 1), najmanjšo prednost pa neopazovani vložki (vložki ravni 3).

Vložki ravni 1 so kotirane cene (nespremenjene) na delujočih trgih za enaka sredstva, do katerih lahko družba dostopa na datum merjenja. Vložki ravni 2 so vložki, ki niso kotirane cene, vključene na raven 1, in jih je mogoče neposredno ali posredno opazovati za sredstvo. Če ima sredstvo določeno (pogodbeno) trajanje, mora biti omogočeno vložek ravni 2 opazovati v praktično celotnem trajanju sredstva. Prilagoditev vložka ravni 2, ki je pomemben za merjenje v celoti, lahko povzroči razvrstitev merjenja poštene vrednosti na raven 3 hierarhije poštene vrednosti, če se pri prilagoditvi uporabijo pomembni neopazovani vložki. Vložki ravni 3 so neopazovani vložki za sredstvo. Družba mora razviti neopazovane vložke z uporabo najboljših razpoložljivih informacij v takšnih okoliščinah, ki lahko vključujejo tudi lastne podatke družbe (SRS 2016, str. 106).

Enotne hierarhije merjenja, ki bi se nanašala na merjenje poštene vrednosti vseh sredstev in obveznosti, MSRP ne poznajo. Namesto tega le posamezni standardi dajejo navodila, katerim vhodnim podatkom je treba dati večjo težo.

Na delujočem trgu, 1. raven, je poštena vrednost objavljena cena istovrstnega sredstva ali obveznosti na dan merjenja. Pogoji za to so: ustrezen likviden in delujoč trg ter neomejen dostop družbe do njega. Da lahko trg označimo kot delujoč, mora po MSRP 13 zadoščati naslednjim pogojem:

- trguje se z istovrstnimi predmeti;
- v vsakem času na trgu nastopajo voljni kupci in prodajalci;
- informacije o cenah so javno dostopne na borzi, pri borznem posredniku, gospodarski panogi, službi za cene ali državni agenciji, in te cene predstavljajo dejanske posle, ki se redno pojavljajo na trgu na čisti poslovni podlagi.

Če se s proučevanim sredstvom trguje na različnih trgih, se praviloma upošteva osnovni trg. Poštena vrednost portfelja finančnih instrumentov je zmnožek števila enot instrumenta in njegove objavljene tržne cene. Cena mora biti neprilagojena, tudi če družba poseduje večji obseg sredstev (npr. večji paket delnic neke družbe, za katere bi lahko iztržila več, kot pa znaša njihova trenutna cena na trgu). Uporaba prilagoditvenega faktorja je prepovedana tudi v primeru, da povprečni obseg trgovanja ne presega količine sredstev, ki jih družba ima.

Če se zgodi neki pomemben dogodek po koncu trgovanja, vendar pa pred datumom merjenja (npr. objava rezultatov družbe, namera o prevzemu, večja transakcija), ki utegne pomembneje spremeniti tržno ceno, le-ta ni dovolj dobra podlaga za določitev poštene vrednosti. V takih primerih je tržno ceno nujno treba prilagoditi, takšen način merjenja pa se že opredeljuje kot merjenje v skladu z nižjo ravnjo hierarhije.

Na nedelujočem trgu, 2. raven, trg istovrstnih sredstev ali obveznosti ne obstaja, se lahko vrednost določi na podlagi objavljenih cen podobnih sredstev. Vhodni podatki 2. ravni so:

- kotirane cene podobnih sredstev, ki se izoblikujejo na delujočem trgu;
- kotirane cene enakih ali podobnih sredstev, ki se oblikujejo na slabše delujočem trgu (npr. na trgu z malo transakcijami, z malo udeleženci, kjer objavljene cene niso vedno na voljo, kjer cene pomembneje variirajo med posameznimi posli);
- drugi tržni podatki (obrestne mere, krivulje donosnosti, stopnje neplačil).

Zaradi specifičnih lastnosti posameznega sredstva je treba vhodne podatke te ravni prilagoditi. Prilagoditve so odvisne od stanja opazovanega sredstva, mesta lokacije in obsega trgovanja.

Tretja raven hierarhije, nedelujoči trg, 3. raven, določanje poštene vrednosti se uporablja, če za obravnavano sredstvo trg ne obstaja, zato njegova tržna cena ni poznana, ali pa trg obstaja, vendar objavljena tržna cena ni primerna podlaga za določitev poštene vrednosti. Objavljena tržna cena ni nujno primerna, če:

- se ne trguje pogosto;
- trg ni dovolj dobro razvit;
- se trguje s premajhnim obsegom.

Vendar neredno trgovanje in premajhen obseg še ne pomenita, da tržni podatki niso primerni in da trg ni dovolj dejaven ali da ne deluje. To velja tudi ob precejšnjih odstopanjih glede trgovalnega obsega in tudi v primeru, da se z nekim sredstvom nekaj časa sploh ne trguje. Občasne spremembe delovanja tržnih udeležencev so normalni ekonomski pojav, kar se je pokazalo tudi v trenutnih razmerah hipotekarne finančne krize. Z uporabo poštene vrednosti podatke v računovodskih izkazih družbe zgolj računovodsko pravilno izkazujejo, pri vrednotenju pa ne upoštevajo vseh dejavnikov ki vplivajo na pošteno vrednost. V času finančne krize je prihajalo do špekulacij pri poštenih vrednostih (The Global Public Policy Committee, 2007, str. 3).

V nasprotnem primeru, ko delujoči trg ne obstaja, pa se tržna vrednost izračuna z eno izmed metod vrednotenja. Pri tem se zahteva, da družba pri vrednotenju uporabi čim več tržnih osnov. Model vrednotenja mora vključevati vse informacije, ki jih udeleženci na trgu pretehtajo, ko se odločajo o prodaji ali nakupu finančnega inštrumenta, in predpostavke, ki so skladne z uveljavljenimi tehnikami ocenjevanja vrednosti. S cenitvenim poročilom se pripravi ocena, kakšna bi bila tržna cena, če bi trg obstajal in/ali deloval. Najpogosteje uporabljeni modeli vrednotenja finančnih inštrumentov so:

- primerjava s tržno ceno drugega finančnega inštrumenta, ki je enak ali zelo podoben po vseh bistvenih značilnostih;
- diskontiranje bodočih denarnih tokov;
- modeli vrednotenja opcij.

Družba mora uporabiti mnoge osnove, ki temeljijo na subjektivnih pogledih in vrednotenjih ocenjevalca, če bo uporabljala vse tri metode vrednotenja finančnih inštrumentov. Zaradi subjektivnosti se takoj pojavi dvom o relevantnosti, pravilnosti in zanesljivosti vrednotenja, ki pa predstavlja podlago za kakovostno računovodsko informacijo, namenjeno odločanju. Pri ocenjevanju vrednosti z uporabo modela vrednotenja mora sodelovati tudi vodstvo družbe, kar pa povečuje možnost zlorabe notranjih informacij. MSRP predlaga dodatna razkritja k računovodskim poročilom. Družbe bi ob vrednotenju v skladu z 2. ravni morale predstaviti informacije, katera so tista sredstva z znano tržno vrednostjo, ki so jih uporabile za določitev poštene vrednosti ocenjevanega sredstva, in ali so njihove značilnosti res takšne, da so primerljive z

ocenjevanim sredstvom. Če družba pri ocenjevanju uporabi 3. raven, pa MSRP zagovarja razkritje vseh relevantnih vhodnih podatkov in uporabljenih tehnik. Kljub temu da je IASB z izdajo navodil za merjenje izdelal dokaj natančna navodila, kako pristopiti k določitvi ustrezne vrednosti, pa je meja med posameznimi ravnmi izredno ohlapna. Tako je odločitev družbe, katero raven bo uporabila pri ocenjevanju, zelo prilagojena in dopušča veliko prostora za različne obrazložitve.

V prihodnosti bodo računovodje družb pogosteje prišli v konflikt z revizorji, saj jim nejasno določena meja dopušča več maneverskega prostora pri izbiri ravni ocenjevanja. Uporabljeni pristop lahko veliko bolj argumentirano zagovarjajo in pojasnjujejo. Pri odločitvi, ali uporabiti objavljeno tržno ceno ali prilagojeno ceno ali model vrednotenja, je najpomembnejša opredelitev kakovosti in učinkovitosti delovanja trga. Računovodje družb se srečujejo na velikih trgih in tudi v Sloveniji s težavami, kot so: ustrezna likvidnost posameznih inštrumentov, ali kupci in prodajalci na trgu nastopajo s poslovnimi nameni ali kakimi špekulativnimi, ali so bile transakcije, ki so osnova za tržne cene, sklenjene v preteklosti, sklenjene v normalnih poslovnih okoliščinah. Na drugi strani se računovodje družb srečujejo s poslovodstvom, ki ve za različne možne odločitve pri izbiri ocenjevanja in s tem želi vplivati na izbire računovodje, z namenom izboljšati objavljene rezultate družbe.

Nezanesljivost merjenja: uporaba nabavne vrednosti

Po MRS 39 je poštena vrednost določljiva v večini primerov, zato naj bi bila uporaba nabavne vrednosti le izjema. Uporaba izvirne vrednosti je po 46. členu dovoljena le za tiste finančne inštrumente, ki:

- nimajo objavljene tržne cene na delujočem trgu in
- katerih poštena vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti niti z modelom vrednotenja.

MRS 39 v prilogi A v členu AG80 (MSRP 2015, str. 423) navaja, da je ocena z modelom vrednotenja nezanesljiva le, če:

- je spremenljivost razpona cen po različnih modelih vrednotenja pomembna za ta inštrument ter
- verjetnosti različnih ocen znotraj razpona ni mogoče utemeljeno oceniti in uporabiti pri oceni poštena vrednosti.

1.5 Varovanje pred tveganjem

SRS 3 – Finančne naložbe (2016) na novo ureja pravila računovodenja v zvezi z varovanjem pred tveganjem. Za računovodenje varovanja pred tveganjem mora družba sprejeti pisna pravila o obračunavanju varovanja pred tveganjem, obstajati morajo listine o

razmerju varovanja pred tveganjem ter sprejeti morajo biti cilji in strategija ravnanja s tveganjem.

Pravila o varovanju pred tveganjem morajo vsebovati najmanj opredelitev inštrumentov za varovanje pred tveganjem, pred tveganjem varovane postavke ali transakcije, vrsto tveganja, pred katerim se varuje, opredelitev uspešnosti inštrumentov za varovanje pred tveganjem pri njihovem soočanju z izpostavljenostjo spremembam poštene vrednosti varovane postavke ali varovanih denarnih tokov transakcije, ki se pripisujejo varovanju pred tveganjem.

IASB je leta 2005 izdala MSRP 7 – Finančni inštrumenti: razkritja, njegova uporaba je obvezna od 1. 1. 2007 dalje. Standard nadomešča MRS 30 – Razkritja v računovodskih izkazih bank in podobnih finančnih institucijah, ter nekatere zahteve iz MRS 32 – Finančni instrumenti: razkritje in predstavitev. Njegova uporaba je obvezna za vse družbe, ki poročajo po MSRP, zaradi strukture bilance stanja pa bo najbolj vplival na banke in zavarovalnice. MSRP 7 je povečal vrste in obseg razkrivanj. Poglavitni namen je bila ureditev poročanja o obvladovanju tveganj v zvezi s finančnimi inštrumenti, s čimer bi uporabniki lažje ocenili:

- pomen finančnih inštrumentov za finančno stanje in dosežke družbe;
- naravo in obseg tveganj, ki izhajajo iz finančnih instrumentov in so jim družbe izpostavljene (kvantitativna razkritja); ter
- kako družba obvladuje tovrstna tveganja (kvalitativna razkritja).

Družba mora razkritja podati po skupinah, ki jih oblikuje na podlagi podobnosti finančnih inštrumentov. Število oblikovanih skupin (in morebitnih podskupin) ni predpisano in jih lahko družbe oblikujejo po svojih merilih. Zahtevani sta dve glavni razkritji:

1. ocena pomembnosti finančnega inštrumenta in
2. ocena tveganja finančnega inštrumenta, ki izhaja iz njegove narave.

Obvezna so kvalitativna in kvantitativna razkritja o izpostavljenosti kreditnemu, likvidnostnemu in tržnemu tveganju. Tveganja v povezavi s finančnimi inštrumenti izhajajo iz negotovosti prihodnjih denarnih tokov, ki lahko povzročijo spremembo vrednosti. MSRP 7 opredeljuje naslednje vrste tveganj:

- tržno tveganje, ki je sestavljeno iz valutnega tveganja, tveganja spremembe obrestne mere in cenovnega tveganja;
- kreditno tveganje;
- likvidnostno tveganje.

Tržno tveganje (angl. *market risk*) je tveganje, da bo poštena vrednost prihodnjih denarnih tokov finančnega inštrumenta nihala zaradi sprememb tržnih cen. Lahko je odraz sprememb tržnih obrestnih mer, spremembe tečaja na valutnem trgu ali ostalih sprememb na trgu, specifičnih za posamezno vrsto finančnega inštrumenta. Kreditno tveganje (angl. *credit risk*) je tveganje, da bo ena pogodbenih strank povzročila drugi finančno izgubo zaradi neizpolnitve pogodbene obveznosti. Likvidnostno tveganje (angl. *liquidity risk*) je tveganje, ki izhaja iz izpolnjevanja obvez, povezanih s finančnimi obveznostmi (MSRP 2015, str. 583). Za vsako vrsto tveganja mora družba razkriti:

- a) izpostavljenost tveganju in to, od kod tveganje prihaja, ter
- b) cilje, politiko in procese obvladovanja teh tveganj.

Novost v zahtevanih razkritjih so razkritja tveganj skozi oči posloводства. Le-ta morajo temeljiti na podlagi notranjih poročil poslovodu, z njimi pa naj bi uporabniki lažje ocenili zmožnost obvladovanja tveganj. MSRP 7 tudi zahteva razkritja poštene vrednosti vsakega razreda finančnih sredstev in obveznosti ter primerjavo teh vrednosti z vrednostmi v bilanci stanja.

2 ODLOŽENI DAVKI

2.1 Opredelitev odloženih davkov

Pojem odloženi davek se je pojavil v MRS (2001), pri prenovi SRS (2006) pa se je začel uporabljati tudi na področju računovodstva v Sloveniji. Eden od ciljev prenovi SRS leta 2006 je bil poenotenje postopkov računovodenja z MSRP (2004). Računovodsko obravnavo davka od dohodkov ureja MRS 12 – Davek iz dobička. Zahteve v ZGD-1, da SRS ne smejo biti v nasprotju z MSRP, so privedle do prenovi SRS leta 2006. Področja odloženih davkov v Sloveniji ne ureja poseben SRS, vendar ga na kratko omenja kar nekaj standardov.

S pojmom odloženi davki razumemo tako odložene terjatve kot odložene obveznosti za davek.

V diplomskem delu Odloženi davki s poudarkom na finančnih naložbah (Peternel, 2007, str. 1) sem odloženi davek opredelila kot znesek davka, ki ga bo zavezanci poravnali ali pa jim bo vrnjen v prihodnjem davčnem obdobju, lahko pa tudi v kasnejših obdobjih. Pomembno je, da je družba poslovne dogodke, ki povzročajo odloženi davek, evidentirala v tekočem oz. v preteklih obračunskih obdobjih. Poslovni dogodki, ki so se že zgodili, so že evidentirani v poslovnih knjigah družbe, ki je zavezana k plačilu davka, evidentirana so sredstva, obveznosti do virov sredstev, prihodki ali odhodki. Bistvo pri odloženem davku je, da evidentirani poslovni dogodki nimajo vpliva na zneske davka, ki bodo plačani v tekočem obdobju, v katerem je tudi nastal poslovni dogodek, ampak bodo posledice na

znesek davka vidne šele v naslednjih obdobjih. To pomeni, da je treba po načelu nastanka poslovnega dogodka prihodnje davčne posledice obračunati v letu, v katerem je poslovni dogodek nastal in v katerem ga je družba evidentirala v računovodskih evidencah.

Ko odloženi davek predstavlja večje plačilo davka v prihodnosti, družba pripozna odložene obveznosti za davek; ko odložena obveznost za davek po vsebini predstavlja manjše plačilo davka v prihodnjih obdobjih, pa družba pripozna odložene terjatve za davek. Odložene terjatve in odložene obveznosti za davek so dejansko odložene terjatve oz. odložene obveznosti do države, pojavljajo pa se samo pri eni vrsti davka, to je pri davku od dohodkov pravnih oseb (Peternel, 2007, str. 1). Pravna podlaga za odložene terjatve in odložene obveznosti za davek je Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (Ur.l. RS 117/2006, 56/2008, 76/2008, 5/2009, 96/2009, 110/2009, 1/2010, 43/2010, 59/2011, 24/2012, 30/2012, 94/2012, 81/2013, 50/2014, 23/2015, 82/2015, v nadaljevanju ZDDPO-2).

Osnova za izračun odloženih davkov sočasne razlike med osnovo, izračunano v poslovnih izkazih, tako imenovan računovodski dobiček, ter med davčno osnovo, davčni dobiček, za izračun in plačilo davka od dobička. Med računovodskim poslovnim izidom in davčno osnovo davčni predpisi določajo razlike, ki so stalne narave, kot npr. davčno nepriznani odhodki, neobdavčljivi prihodki, in vplivajo na znesek davka že v tekočem obdobju. In razlike, ki imajočasno naravo, nastanejo v enem obdobju, poravnava pa se v prihodnjih obdobjih. Začasne razlike tudi povzročajo odložene terjatve in obveznosti za davke, stalne pa ne.

2.2 Računovodski in obdavčljivi dobiček

2.2.1 Metode priprave računovodskih izkazov

Družbe pripravljajo računovodske izkaze po MSRP na posredni in neposredni način. Pri posrednem družba najprej sestavi računovodske izkaze po SRS, nato pa pogleda in knjiži razlike glede na MSRP; tak način imenujemo tudi zaporedno sestavljanje računovodskih izkazov. Neposredni način pomeni, da družba sestavi računovodske izkaze po SRS in MSRP istočasno, sprotno; tak način imenujemo tudi vzporedno, istočasno sestavljanje računovodskih izkazov (Jerman, 2005, str. 5).

Pri obračunu odloženih terjatev in obveznosti za davek je prvotnega pomena odlično poznavanje razlik med dobičkom v računovodskem pomenu in dobičkom v davčnem pomenu. Dobiček z računovodskega vidika opredeljuje MRS 12, in sicer kot celotni dobiček ali izgubo v določenem obdobju pred odštetjem davka iz dobička, obdavčljivi dobiček (davčna izguba) pa je dobiček (izguba) v posameznem obdobju, ki se ugotovi v skladu s takrat veljavno davčno zakonodajo v posamezni državi (Hieng, 2004, str. 130, 131).

Računovodski standardi in davčna zakonodaja nekatere poslovne dogodke opredeljujejo različno. Večino poslovnih dogodkov sicer obravnavajo enako za računovodske in davčne evidence. Različno obravnavanje poslovnih dogodkov povzroči različne dobičke, davčne in računovodske. Tako računovodski prihodki in odhodki, pripoznani v računovodskih izkazih (in s tem računovodski dobiček), niso enaki davčno priznanim prihodkom in odhodkom v davčnih izkazih (in s tem obdavčljivi dobiček).

V Sloveniji je temelj davčne osnove računovodski dobiček oz. računovodska izguba po SRS (2016). Računovodski dobiček se v davčnem obračunu lahko poveča za predpisane prihodke (npr. prihodke iz transfernih cen med povezanimi osebami), zmanjša za predpisane prihodke (npr. prihodke od odprave rezervacij, ki so bile poprej obdavčene), poveča zaradi izločanja določenih stroškov (npr. davčno nepriznanih stroškov), zmanjša za določena povišanja stroškov (npr. za dejanske izdatke, za katere so bile v preteklosti evidentirane postavke, ki ob oblikovanju niso bile davčno priznane), zmanjša za določene davčne olajšave (npr. olajšavo za zaposlovanje invalidov) in poveča za določene davčne olajšave (npr. oblikovane investicijske rezerve za vlaganje v preteklih letih, vendar se vlaganja kasneje niso opravila). V davčnem obračunu se tako lahko povečujejo davčno priznani prihodki in davčno priznani odhodki, kar privede do pravilne davčne osnove.

2.2.2 Različne metode obračunavanja davčnih učinkov

V preteklosti so družbe za izračun in evidentiranje davčnih učinkov uporabljale različne metode, med najpogostejšimi so bile: metoda davčne obveznosti, metoda obveznosti po izkazu poslovnega izida in metoda obveznosti po bilanci stanja. MRS 12 je prvi dve prepovedal in kot obvezno navaja metodo obveznosti po bilanci stanja (Jerman, 2005, str. 8).

Odložene terjatve in obveznosti za davek se pripoznavajo z uporabo metode obveznosti po bilanci stanja, ki se osredotoča načasne razlike. Začasne razlike nastanejo zaradi različne davčno priznane vrednosti posameznega sredstva ali obveznosti in računovodsko priznane vrednostjo oz. knjigovodsko vrednostjo v bilanci stanja. Razlike se pojavijo kot posledica določb v davčni zakonodaji, po kateri se odhodki in prihodki v davčno osnovo vključujejo v drugih davčnih obdobjih, kot pa so izkazani v bilanci stanja in izkazu poslovnega izida za poslovne namene. Predstavljene razlike lahko imenujemo tudi časovno usklajevalne razlike, saj nastanejo v enem obdobju, odpravljajo pa se v prihodnjih obdobjih. Tak primer so odhodki iz prevrednotenja, ki niso davčno priznani v obdobju, v katerem so v izkazu poslovnega izida obračunani, temveč so priznani šele v letu, v katerem je gospodarska kategorija, na katero se odhodki nanašajo, prodana, izločena iz računovodskih evidenc in je izguba dejansko realizirana (Peternel, 2007, str. 3)..

Začasne razlike niso le časovno usklajevalne razlike. Nastajajo namreč tudi v povezavi z:

- nerazdeljenimi čistimi dobički odvisnih, pridruženih in skupaj obvladovanih družb;
- prevrednotenjem (okrepitevijo) sredstev na višje vrednosti ter
- poslovnimi združitvami, delitvami, zamenjavami kapitalskih deležev in prenosom dejavnosti.

V skladu z navedenim družba kot osnovo pri obračunavanju odloženega davka ugotovi razlike med knjigovodsko vrednostjo sredstva ali obveznosti, ki je izkazana v bilanci stanja na dan obračunavanja odloženih davkov, in med davčno priznano vrednostjo tega sredstva ali obveznosti.

Družba pri izračunu davka davčno vrednost sredstva odšteje od vseh obdavčljivih gospodarskih koristi, ki bodo pritekale v družbo, kadar se z njimi povrne knjigovodska vrednost sredstva. Torej je davčna vrednost enaka znesku davčno priznanih odhodkov, ki bodo v prihodnjih davčnih obdobjih zmanjševali davčno osnovo. Po MRS 12 velja pravilo, da če gospodarske koristi niso predmet obdavčitve, je davčna vrednost sredstva enaka njegovi knjižni vrednosti (tak primer so sredstva, ki se uporabljajo zgolj z namenom doseganja prihodkov, ki pa niso obdavčeni po zakonu). Ker sta davčna in knjigovodska vrednost enaki, tako sredstvo ne povzroča začasnih razlik in odloženih davkov (Peternel, 2007, str. 4).

Tako je npr. nabavna vrednost sredstva, ki ga družba uporablja pri poslovanju, to je stroja, 200 denarnih enot, knjigovodska vrednost takega stroja je 150 denarnih enot, družba je v tekočem in preteklih obdobjih obračunala amortizacijo v vrednosti 50 denarnih enot. Stroj ima tudi enako davčno vrednost stroja, saj so amortizacijska stopnja za računovodske namene in davčna pravila enaka. Prihodki družbe, ki jih ustvarja stroj, so predmet obdavčitve, preostala neodpisana vrednost ali odtujitev bo ob odtujitvi v prihodnosti davčno priznana kot odhodek. Zneski od dobičkov ob odtujitvi, prodaji bodo obdavčeni, zneski izgub pa bodo davčno priznani.

Če bi bila pri enaki nabavni vrednosti davčno priznana amortizacijska stopnja 15-odstotna, družba pa bi knjižila po 25-odstotni amortizacijski stopnji, kar pa presega najvišjo dovoljeno davčno amortizacijsko stopnjo, bi bila preostala še neodpisana vrednost v prihodnosti družbi prav tako priznana kot odhodek z amortiziranjem ali pri odtujitvi 150 denarnih enot. Če bi družba stroj odtujila, bi bil dobiček ob odtujitvi obdavčen, izguba pa bi bila davčno priznana, knjižna vrednost stroja je 150 denarnih enot. Vrednost stroja v knjigovodskih evidencah družbe in davčna vrednost stroja se v tem primeru razlikujeta. Družba mora v davčni bilanci upoštevati predpisano davčno amortizacijsko stopnjo, za razliko pa lahko knjiži odloženo obveznost za davek.

Če družba evidentira v poslovne knjige stroj po nabavni vrednosti 200 denarnih enot, amortizacijska stopnja, ki jo uporabi za obračunavanje, pa je za knjižne in davčne namene enaka, kar pomeni, da v tekočem in preteklih letih obračunava amortizacijo v višini 50 denarnih enot, ji odloženega davka iz amortizacije ni treba knjižiti. Zaradi znižanja poštene vrednosti stroja je družba morala evidentirati oslabitev 30 denarnih enot. Oslabitev stroja ni davčno priznan odhodek v tekočem obdobju, je pa priznan odhodek kasneje ob odtujitvi stroja. Prihodki, ki jih ustvarja stroj, so obdavčljivi, dobički zaradi odtujitve oz. izgube so tudi davčno priznani. Tako znaša knjigovodska vrednost stroja 120 denarnih enot, davčna vrednost pa je 150 denarnih enot. Tudi v tem primeru lahko družba knjiži odloženi davek, saj ji oslabitev trenutno ni davčno priznana, ji pa bo v prihodnosti. Za prihodnje davčno priznane odhodke lahko družba knjiži odloženo terjatev za davek (Peternel, 2007, str. 4).

Knjigovodska vrednost obveznosti, zmanjšana za znesek, ki se bo odštel pri obračunu davka od te obveznosti v prihodnjih obdobjih, je davčna vrednost obveznosti. Pri odloženih prihodkih je treba izhajati iz obveznosti, ki jih povzročajo prihodki. Davčna vrednost obveznosti, ki izhajajo iz prihodkov, je njihova knjigovodska vrednost, zmanjšana za znesek prihodka, ki v prihodnjih obdobjih ne bo obdavčljiv. Zgled so lahko rezervacije, v zvezi s katerimi prihodki v prihodnosti ne bodo obdavčeni, če oblikovanje rezervacij davčno ni bilo priznано.

Začasne razlike se po vsebini delijo glede na to, ali v družbi povzročajo terjatve do države za manjše plačilo davka v prihodnjih obdobjih ali obveznosti za večje plačilo davka v prihodnjih obdobjih:

- obdavčljivečasne razlike, katerih posledica so obdavčljivi zneski pri ugotavljanju obdavčljivega dobička (davčne izgube) v prihodnosti, ko se knjigovodska vrednost sredstva povrne ali knjigovodska vrednost obveznosti poravna; ali
- odbitnečasne razlike, katerih posledica so zneski, ki se odštejejo pri ugotavljanju obdavčljivega dobička (davčne izgube) v prihodnosti, ko se knjigovodska vrednost sredstva povrne ali knjigovodska vrednost obveznosti poravna.

Posledice obdavčljivih začasnih razlik se kažejo v odloženih obveznostih za davek, to so zneski davka iz dobička, ki jih bo treba poravnati v prihodnosti glede na obdavčljivečasne razlike. Posledice odbitnih začasnih razlik pa se kažejo v odloženih terjativah za davek, to so zneski davka iz dobička, ki bodo povrnjeni v prihodnosti. Vendar odbitnečasne razlike, ki povzročajo odložene terjatve za davek, ne nastajajo zgolj zaradi začasnih razlik, temveč tudi zaradi možnosti prenosov:

- neizrabljenih davčnih izgub v naslednja obdobja in
- neizrabljenih davčnih dobropisov v naslednja davčna obdobja.

Družba uporabi pri obračunu zneska odloženih terjatev ali obveznosti za davek davčno stopnjo in davčne predpise, za katere pričakuje, da bodo v uporabi v prihodnjih obdobjih, ko bo obveznosti poravnala in terjatve uveljavljala. Pri tem MRS 12 opredeljuje, da so to davčne stopnje in predpisi, ki so v uporabi do dneva bilance stanja. Družba torej mora uporabiti davčne odločbe, ki so predpisane za prihodnja obdobja, s predpisi, ki so že uveljavljeni ali če ni nobenega dvoma glede njihove uveljavitve.

2.3 Zakonske podlage in odloženi davki

2.3.1 Opredelitev zakonodaje o odloženih davkih

Globalizacija poslovanja je povzročila, da računovodska stroka želi oblikovati računovodske standarde, ki bi veljali, se uporabljali in zagotavljali primerljive računovodske informacije po vsem svetu (Čuček, 2005, str. 38-50). Odložene davke opredeljuje večina računovodskih standardov (SRS, MSRP, US GAAP). Kljub različnim interpretacijam odloženih davkov v preteklosti, pa so se računovodski standardi zaradi želenega poenotenja standardov na področju odloženih davkov skoraj poenotili. V slovenski davčni zakonodaji davek od dobička ureja ZDDPO-2.

V Sloveniji je povezanost med davčnim in računovodskim poročanjem precejšnja (Klobučar, 2004, str. 62-63), saj je dobiček, ki ga davčni zavezanec prikaže v davčnem izkazu, izračunan kot razlika med prihodki in odhodki, ugotovljenimi po računovodskih standardih. Prihodki in odhodki se na podlagi določb ZDDPO-2 ustrezno povečajo ali zmanjšajo, rezultat pa je davčni dobiček. Računovodski izkazi so sicer podlaga za davčne izkaze, vendar davčni predpisi določajo preureditev računovodskih izkazov v davčne. Slovenska davčna zakonodaja tako veže davčno poročanje na računovodsko poročanje, kar pa vpliva tudi na izkazovanje dobička v računovodskih izkazih. V preteklosti so družbe v Sloveniji zaradi odsotnosti lastnikov, ki bi na dužbo gledali dolgoročno, pri pripravi računovodskih izkazov videle predvsem davčne izkaze (to še danes velja za manjše družbe). Težile so k izkazovanju čim manjšega dobička in s tem čim nižje davčne osnove (Igličar & Hočevnar, 1997, str. 31), s čimer se današnji vse večji uporabniki računovodskih izkazov ne bi strinjali v celoti.

Pri bilanciranju navadno prihaja do nasprotij med dvema ciljema. Na eni stani je cilj poslovnih izkazov, da prikazujejo visok dobiček, ki odraža pozitivno finančno stanje družbe. Cilj davčne bilance je nasproten in naj bi izkazoval kar najnižji možni dobiček, ki mu sledi čim nižje plačilo davka od dohodkov. Srečujeta se torej interes lastnikov po čim večjem dobičku in interes države po čim večjem plačilu davka od dohodkov. Srečujeta se, kot rečeno, tudi dve pravni podlagi – računovodski standardi in davčna zakonodaja. V okviru davčne politike imajo veliko vlogo možnosti, ki izhajajo iz različnih načinov vrednotenja gospodarskih kategorij, kar je povezano z bilančno in davčno politiko družbe (Turk, Kavčič, Kokotec - Novak, Koželj, & Odar, 2004, str. 535).

2.3.2 Slovenski računovodski standardi in odloženi davki

V Sloveniji nimamo posebnega standarda, ki bi urejal področje odloženih davkov, niti nimamo posebnega standarda za davek od dobička. Odložene davke so obravnavali SRS (2006) v standardih od 5.15 do 5.21 – Terjatve in 9.15 – Obveznosti. Standardi so vključevali bistvena določila, ki jih obravnava MRS 12, in se nanj tudi opirali. V SRS (2016) so odloženi davki opredeljeni v Uvodu v SRS 2016, in sicer v 7. točki poglavja B Uvoda, na kratko pa jih omenjajo tudi SRS 5, SRS 9 in SRS 21.

SRS (2016) so spremenili termine na področju odloženih davkov, na novo so uvedli termina odložene terjatve za davek in odložene obveznosti za davek.

Uvod v SRS podrobneje opredeljuje računovodski vidik terjatev in obveznosti za odloženi davek, ki je rezultat obračunavanja sedanjih in prihodnjih davčnih posledic. Obravnava tudi metodo za izračun odloženih davkov. Tako morajo družbe odložene davke izračunavati po metodi obveznosti po bilanci stanja. Družbe, ki pripravljajo računovodske izkaze po SRS, obračunavajo odložene davke po metodi obveznosti po bilanci stanja po naslednjih korakih (Jerman, 2005, str. 13):

- sestavijo računovodske izkaze po SRS;
- sestavijo obračun davka od dohodkov po veljavni davčni zakonodaji;
- na osnovi primerjanja davčnih in knjižnih vrednosti ugotovijo stalne in začasne razlike;
- začasne razlike razdelijo na obdavčljive in odbitne;
- na podlagi začasnih razlik, neizkoriščenih davčnih izgub in olajšav izračunajo terjatve oz. obveznosti za odloženi davek;
- ob koncu poslovnega leta pregledajo terjatve za odložene davke in izračunajo morebitne popravke.

V SRS (2016) je na novo določeno, da se mikro družbe ter družbe, ki niso podvržene obvezni reviziji, lahko odločijo, da odloženih terjatev in odloženih obveznosti za davek ne bodo izračunavale.

Tako Uvod v SRS pripozna odložene terjatve za davek kot prenos neizrabljenih davčnih izgub v naslednja obdobja in prenos neizrabljenih davčnih dobropisov v naslednja obdobja, da bi bil v prihodnjih obdobjih na razpolago obdavčljivi dobiček, v breme katerega bo mogoče uporabiti neizrabljene davčne izgube in neizrabljene davčne dobropise. Zato je prav, da družba prizna odložene terjatve, oblikovane iz neizrabljenih davčnih izgub, v znesku, za katerega obstajajo nedvoumni dokazi, da bi bilo v prihodnosti dovolj dobička za pokritje neizrabljenih davčnih izgub, pri čemer je treba proučiti vzroke za davčne izgube, oceniti velikost pričakovanih dobičkov in stabilnost davčnega sistema ter na podlagi načrtovanih poslovnih izidov oceniti davčne učinke (Hieng, 2005, str. 133). Iz tega izhaja, da terjatev za odložene davke zaradi neizrabljenih izgub ni nujno priznati v letu, ko so

izgube ugotovljene. Odložene terjatve za davek se izkažejo kot dolgoročne terjatve. Kratkoročne terjatve za davek pa se pojavijo, če v obravnavanem in prejšnjih obdobjih plačani davek preseže obračunani davek.

Odložene obveznosti za davek se pripoznajo za vse obdavčljive začasne razlike, razen če izhaja iz začetnega pripoznanja dobrega imena. Kasnejše oslabitve dobrega imena se davčno ne priznajo v višini začetnega pripoznanja sredstva in obveznosti v poslovnem dogodku, ta pa v času nastanka ne vpliva ne na računovodski dobiček ne na obdavčljivi dobiček. Druga izjema pa je pri začetnem pripoznanju sredstva ali obveznosti v poslu, ki ni poslovna kombinacija, in v času posla ne vpliva niti na računovodski niti na obdavčljivi dobiček (davčno izgubo).

Na dan bilance stanja je treba oceniti prej nepripoznane odložene terjatve za davek in jih pripoznati, če je na voljo dovolj obdavčljivega dobička. Odložene terjatve in obveznosti za davek je možno pobotati, če ima družba zakonsko pravico pobotati odmerjene terjatve in obveznosti za davek ter se odložene terjatve in obveznosti za davek nanašajo na davek od dohodkov, ki pripada isti davčni oblasti. V razkritjih k računovodskim izkazom je treba prikazati znesek terjatev za odložen davek in dokaze za pripoznanje terjatev.

Kozmus Pucar (2016, str. 100) opisuje pripravo izkazov družbe za izračun odloženih terjatev oz. obveznosti za davek v praksi. Računovodske službe bi pri pripravi morale preveriti:

- Ob vsaki oslabitvi sredstev (ali okrepitvi dolgov), opravljeni v izkazu za poslovne potrebe, je treba preveriti, ali je znesek dovoljeno vključiti (v trenutku opravljene oslabitve oz. okrepitve) med davčno priznane odhodke ali ne. Če takih odhodkov ob nastanku ni dovoljeno vključiti med davčno priznane (jih bo pa mogoče pozneje in ob izpolnitvi predpisanih pogojev), so vrednosti takih odhodkov načeloma osnova za izkazovanje odloženih terjatev za davek.
- Ob vsaki izključitvi odhodkov iz davčnega obračuna, vključenih v izkaz za poslovne potrebe, je treba preveriti, ali bo mogoče tovrstne odhodke vključiti v davčne obračune kdaj v prihodnje ali pa gre za dokončno nepriznane odhodke. Primeri le-teh so polovica stroškov reprezentance, poslovno nepotrebni stroški, učinki transfernih cen, ki so po predznaku taki, da povečujejo davčno osnovo, pa tudi odhodki zaradi prevrednotenja terjatev, ker družba ne namerava izpolniti pogojev, ki jih za priznanje zahteva davčna zakonodaja (npr. prisilna izterjava pomembnejših vrednosti terjatev). V vseh primerih dokončno nepriznanih odhodkov ni osnove za pripoznanje odloženih terjatev za davek; načeloma se morejo pripoznati za začasno nepriznane.
- Vsebinsko enako, le z nasprotnim predznakom, je tudi, če zakonski predpisi zahtevajo vključitev prihodkov v davčni obračun, ki jih v izkaz za poslovne potrebe zaradi

določil standardov (še) ni dovoljeno vključiti, npr. pri odtujitvah sredstev, ki jih je prevzemna družba pridobila na davčno nevtralen način, za dotlej neobdavčeni znesek (VII. poglavje ZDDPO-2). Če jih kasneje ne bo dovoljeno izključiti iz davčnega obračuna, osnove za izkazovanje odloženih terjatev za davek ni. Če jih bo mogoče izključiti, pa je načeloma treba razmisliti o pripoznanih terjatvah za odloženi davek.

2.3.3 Mednarodni standardi računovodskega poročanja in odloženi davki

MRS so davku od dobička posvetili cel standard, in sicer MRS 12. Z njim pa sta povezani tudi dve pojasnili: SIC 21 – Okrepitev prevrednotenih neamortizljivih sredstev in SIC 25 – Spremembe davčnega položaja zavezanca ali njegovih lastnikov. Namen MSR 12 – Davek od dobička je predvsem predpisati računovodska pravila za davek od dobička, ki pa med drugim obravnava tudi področje odloženih davkov in vzroke za njihov nastanek.

Družba ugotovi odložene davke v posamičnih računovodskih izkazih po MSRP na naslednji način:

- najprej ugotovi stalne inčasne razlike na dan bilance stanja, ob čemer primerja knjižne vrednosti sredstev in obveznosti z njihovimi davčnimi vrednostmi;
- razdeli časne razlike na obdavčljive in odbitne;
- izračuna odložene davke in evidentira terjatve oz. obveznosti za odloženi davek;
- pregleda terjatve za odložene davke in izračuna morebitne oslabitve.

MRS 12 – Davek od dobička podrobno ureja pripoznavanje, merjenje, predstavljanje in razkrivanje odloženih davkov. Po MRS 12 se odložene obveznosti za davek pripoznajo za vse obdavčljive časne razlike, razen če se pojavijo iz začetnega pripoznanja dobrega imena ali začetnega pripoznanja sredstev ali obveznosti, ki ni poslovna združitev ter nima vpliva na računovodski in obdavčljiv dobiček.

Odložene terjatve za davek se po MRS 12 pripoznajo za vse odbitne časne razlike, neizrabljene davčne izgube in dobropise, ob pogoju, da se bo pojavil obdavčljiv dobiček, ki ga bo možno uporabiti za odbitne časne razlike, neizrabljene davčne izgube in dobropise. Ob datumu bilance stanja je treba oceniti nepripoznane odložene terjatve za davek in jih pripoznati, če bo na voljo obdavčljiv dobiček, v breme katerega jih bo mogoče pokriti. Odložene terjatve oz. obveznosti za davek se izmerijo po davčnih stopnjah, za katere se pričakuje, da se bodo uporabljale, ko bo terjatev povrnjena oz. obveznost poravnana. Odložene terjatve oz. obveznosti za davek se ne diskontirajo. Odloženi davki se ugotavljajo po metodi obveznosti po bilanci stanja in se knjižijo prek izkaza poslovnega izida oz. kapitala oz. v breme dobrega imena.

Po MRS 12 je dovoljeno pobotanje terjatev in obveznosti za odložene davke, če ima družba:

- zakonsko izterljivo pravico pobotati odmerjene terjatve za davek in odmerjene obveznosti za davek;
- odložene terjatve in obveznosti za davek od dobička, ki pripada isti davčni oblasti.

Po MRS 12 je treba razkriti:

- glavne sestavine odhodka za davek;
- celoto odmerjenega in odloženega davka, ki se nanaša na postavke kapitala;
- pojasnilo razmerij med odhodkom za davek in računovodskim dobičkom;
- spremembe uporabljenih davčnih stopenj v primerjavi s predhodnim obdobjem;
- znesek odbitnih začasnih razlik, neizrabljenih davčnih izgub in dobropisov, za katere v bilanci stanja ni pripoznana odložena terjatev za davek;
- celotni znesek začasnih razlik, povezanih s finančnimi naložbami v odvisne družbe, podružnice in pridružene družbe, za katere niso bile pripoznane odložene obveznosti za davek;
- za vsako vrsto začasnih razlik, neizrabljenih davčnih izgub in dobropisov, znesek odloženih terjatev oz. obveznosti za davek, pripoznanih v bilanci stanja oz. izkazu poslovnega izida;
- odhodek za davek v zvezi z ustavljenim poslovanjem;
- naravo dokazov za pripoznavanje odloženih terjatev oz. obveznosti za davek.

V ZDA ureja področje odloženih davkov US GAAP.

Ker so odloženi davki interdisciplinarno področje, zahtevajo poleg poznavanja računovodskih standardov tudi dobro poznavanje davčne zakonodaje. Zato v tujini davčni zavezanci v večini navadno zaupajo izračun odloženih davkov davčnim svetovalcem, ki hkrati sestavijo tudi davčno napoved družbe.

2.3.4 Zakon o davku od dohodka pravnih oseb in odloženi davki

V slovenski davčni zakonodaji davek od dohodkov ureja ZDDPO-2. Je temeljni davek na področju neposrednega obdavčenja dohodkov pravnih oseb. Predmet obdavčitve po ZDDPO-2 je dobiček rezidenta in dobiček nerezidenta, ki ga dosega z opravljanjem dejavnosti oz. poslov v poslovni enoti ali prek poslovne enote, ki je v Sloveniji. Za te vrste dohodkov se obdavčitev izvaja na podlagi davčnega obračuna davka od dohodkov pravnih oseb. ZDDPO-2 obravnava tudi dohodke z virom v Sloveniji, za katere sta določena obveznost za izračun in plačilo davčnega odtegljaja na viru, obdavčitev se izvaja na podlagi obračuna davčnega odtegljaja.

Splošna stopnja za obračun davka od dohodkov pravnih oseb znaša v Sloveniji 17 %, stopnja za obračun davčnega odtegljaja pa 15 %.

ZDDPO-2 opredeljuje razlike, ki imajo vpliv na odložene davke:

- 1) Dolgoročne rezervacije, ki jih družba oblikuje, se priznajo kot davčni odhodki v vrednosti 50 % od zneska oblikovanih rezervacij. Odprava in poraba rezervacij se v tekočem davčnem obdobju upoštevata na način, da se iz davčne osnove odvzamejo prihodki in da se priznajo odhodki. S tem družba izključi iz davčne osnove prihodke in odhodke, ki so davčno osnovo povečevali predhodno (ZDDPO-2, 20. člen).
- 2) Odhodki, ki jih družba oblikuje pri prevrednotenju terjatev (kratkoročnih in dolgoročnih poslovnih terjatev, brez aktivnih časovnih razmejitev) zaradi oslabitve, se davčno priznajo v obračunanih zneskih. Pogoji, ki jih mora družba upoštevati pri ugotavljanju davčne osnove, so: vrednost, ki je enaka aritmetični sredini v preteklih treh davčnih obdobjih resnično odpisanih terjatev, ali vrednost, ki predstavlja 1 % obdavčljivih prihodkov davčnega obdobja. Ne glede na to, pa se vsi odhodki, ki so nastali zaradi prevrednotenja terjatev, ki se po SRS prevrednotujejo zaradi spremembe valutnega tečaja, odpišejo v celoti. Zneski, ki v skladu z zgornjima pogojevma presegajo dovoljeno vsoto odpisa, se v tekočem obdobju ne priznajo kot davčni odhodek, se pa odpis terjatev lahko prizna na podlagi pravnomočnega sklepa sodišča o zaključenem stečajnem postopku ali prisilne poravnave. Odpis terjatev je priznan kot odhodek tudi na podlagi neuspešno zaključenega izvršilnega postopka sodišča, če zavezanec dokaže, da bi bili stroški sodnega procesa večji od zneska poplačila terjatev oz. da je družba opravila vsa dejanja za doseg poplačila terjatev, ki bi jih opravil dober gospodarstvenik (ZDDPO-2, 21. člen).
- 3) Amortizacija, ki jo družba obračunava za opredmetena osnovna sredstva, neopredmetena sredstva in naložbene nepremičnine, je kot odhodek davčno priznana v obračunanem znesku z uporabo metode enakomernega časovnega amortiziranja ter najvišjih davčno priznanih amortizacijskih stopenj. Zakon pa dopušča tudi, da družba odpiše celotno nabavno vrednost pri pripoznanem opredmetenem osnovnem sredstvu, katerega predvidena doba uporabljanja je daljša od enega leta in za katerega posamična nabavna vrednost ne presega vrednosti 500 evrov (ZDDPO-2, 33. člen).
- 4) Davčna izguba, ki jo družba ugotovi ob obračunu davka, je po zakonu obravnavana kot presežek odhodkov nad prihodki in jo družba lahko pokriva z znižanjem davčne osnove v prihodnjih davčnih obdobjih. Pri znižanju davčne osnove na podlagi davčnih izgub iz preteklih davčnih obdobj se davčna osnova najprej zniža za davčno izgubo starejšega datuma in največ v višini 50 % davčne osnove davčnega obdobja (ZDDPO-2, 36. člen).

- 5) V sklopu olajšav za vlaganje v raziskave in razvoj lahko družba za neizkoriščen del davčne olajšave v davčnem obdobju zmanjšuje davčno osnovo v naslednjih 5 davčnih obdobjih. Tudi tukaj velja, da mora družba najprej koristiti neizkoriščene zneske starejših datumov in največ do višine davčne osnove davčnega obdobja (ZDDPO-2, 55. člen).

Te navedene razlike pa lahko delimo v dve skupini: prve povzročajo nastanek odloženih terjatev za davek, druge pa nastanek odloženih obveznosti za davek.

2.4 Terjatve za odloženi davek

2.4.1 Opredelitev odloženih terjatev za davek

Odložene terjatve za davek so zneski davka od dobička, ki jih bo družba dobila povrnjene v prihodnjih davčnih obdobjih z zmanjšanimi plačili davka v prihodnosti oz. takrat, ko bo terjatve lahko uveljavljala. Odložene terjatve za davek nastanejo v primeru, da družba pripozna odbitne začasne razlike, prenose neizrabljenih davčnih izgub v naslednja obdobja in prenose neizrabljenih davčnih dobropisov v naslednja obdobja.

Pri evidentiranju odloženih terjatev za davek velja, da jih družba lahko pripozna v računovodskih izkazih le pod določenimi pogoji. Odložene terjatve za davek pripozna, če obstaja verjetnost, da bo poslovala z razpoložljivim obdavčljivim dobičkom, ki ga bo lahko obremenila za odbitne začasne razlike. Odloženih terjatev za davek ne pripozna, če izhajajo iz začetnega evidentiranja sredstev ali obveznosti v poslovnem dogodku, ki v času nastanka poslovnega dogodka ne vplivajo niti na računovodski dobiček niti na obdavčljivi dobiček (davčno izgubo), razen če gre za terjatve, ki izhajajo iz poslovne združitve, delitve, zamenjave kapitalskega deleža ali prenosa dejavnosti (Peternel, 2007, str. 6).

Pripoznane odložene terjatve za davek mora družba pregledati vsaj enkrat letno, največkrat jih družbe pregledajo ob zaključku leta, ob pripravljanju poslovnih izkazov družbe. Družba mora oslabiti terjatve, če ugotovi, da v prihodnosti ne bo imela dovolj razpoložljivega obdavčljivega dobička, ki bi omogočil celotno uveljavitev odloženih terjatev za davek. Vse takšne terjatve mora družba odpraviti v prihodnjih obdobjih v višini predvidenega zadostno razpoložljivega obdavčljivega dobička (MRS 12.37, 2015, str. 86). Tako družba odložene terjatve za davek, ki so nastale zaradi neizrabljene davčne izgube in davčnih dobropisov, pripozna, če obstaja možnost, da bo v prihodnosti imela na razpolago obdavčljivi dobiček, ki ga bo lahko obremenila za neizrabljene davčne izgube in dobropise.

Odložene terjatve za davek za vse odbitne začasne razlike, družba pripozna iz finančnih naložb v odvisne družbe, podružnice ali pridružene družbe ter deležev v skupnih podvigih, pod pogojem, da obstaja verjetnost, da bo družba začasne razlike lahko odpravila v

predvidljivih prihodnjih obdobjih in bo imela na razpolago obdavčljivi dobiček, tako da bo začasne razlike lahko porabila.

Mnogokrat se pojavi vprašanje verjetnosti obstoja obdavčljivega dobička. Pri tem si družba lahko pomaga z oceno pozitivnih in negativnih dejavnikov, ki imajo vpliv na višino dobička; pri prvih je potrebna oslabitev terjatev, pri drugih ne.

Med dejavnike, ki napeljujejo, da bo družba v prihodnjih davčnih obdobjih lahko uveljavljala vse pripoznane odložene terjatve za davke, lahko uvrstimo:

- vsa dokazila o zadostnem obdavčljivem dobičku v prihodnosti;
- dokazila o dovolj visokem obdavčljivem dobičku v preteklosti, na podlagi katerih je družba že uveljavljala odložene terjatve;
- dokazila o pripravljanju strategij davčnega načrtovanja, pod nadzorom posloводства.

Negativni dejavniki, ki bi napeljevali na potrebo po oslabitvi odloženih terjatev za davke, pa bi bili:

- davčne izgube, ki jih je družba pripoznala, predvsem v bližnjih preteklih obdobjih;
- pretekle davčne olajšave, davčne izgube, ki jih družba še ni uporabila;
- izgube, ki jih družba pričakuje v bližnjih prihodnjih obdobjih, kljub temu da je v preteklih obdobjih dosegala dobičke.

2.4.2 Vrednotenje in izkazovanje odloženih terjatev za davke

Odložene terjatve za davke družba v bilanci stanja izkaže kot posebno vrsto dolgoročne terjatve, medletne akontacije plačila davka pa prikaže kot kratkoročne terjatve do države. Odložene terjatve in obveznosti za davke se izkazujejo v nominalnih vrednostih, se ne diskontirajo (MRS 12.53, 2015, str. 92), saj davčni predpisi ne omogočajo obrestovanja. Diskontiranje bi se v mnogo primerih izkazalo kot zelo nepraktično in zapleteno, saj bi zahtevalo podroben načrt povrnitve vsake začasne razlike. Odložene terjatve in obveznosti za davke družba lahko pobota, če ima zakonsko podlago za pobot in če se nanašajo na davke od dohodka pravnih oseb, ki pripada istim davčnim oblastem. V Sloveniji Zakon o davčnem postopku omogoča pobot medletnih akontacij davka od dohodkov pravnih oseb (davka od dobička) s končnim obračunanim davkom. Terjatve oz. obveznosti iz davka od dohodka pravnih oseb se izkazujejo do proračuna Republike Slovenije (Peternel, 2007, str. 7).

Družba mora ob vsakem sestavljanju novih računovodskih izkazov oceniti predhodno (v preteklem letu) nepripoznane odložene terjatve za davke in te terjatve evidentirati, če je

verjetno, da bo obdavčljivi dobiček v prihodnjih obdobjih omogočil porabo teh evidentiranih odloženih terjatev za davek. Družba mora preveriti, ali so se spremenili pogoji poslovanja v družbi, davčni predpisi ali kakšne druge okoliščine, ki bi omogočile evidentiranje odloženih terjatev za davek iz preteklega obdobja. Velja pa tudi obratno. Če družba ugotovi, da ne bo mogla poravnati odloženih terjatev za davek, ker ne bo imela na voljo dovolj obdavčljivega dobička, mora zmanjšati knjigovodsko vrednost le-teh. Družba lahko vsako tako zmanjšanje kasneje popravi, če postane verjetnost, da bo dobička dovolj (Peternel, 2007, str. 7).

Družba mora razkriti znesek odloženih terjatev za davek, če:

- je razkritje odvisno od prihodnjih davčnih dobičkov, ki bodo presegali dobičke iz odprave obdavčljivih začasnih razlik;
- ima v tekočem letu oz. je imela v preteklih letih izgubo, ki se nanaša na odloženi davek.

Družba lahko odložene terjatve za davek uveljavi zgolj v breme dobičkov prihodnjih obdobj. Tako družba, ki posluje s tekočo davčno izgubo ali z zelo nizkim nepomembnim dobičkom ali če se v družbi kažejo težave pri poslovanju, praviloma ne bo izpolnjevala pogojev za evidentiranje odloženih terjatev za davek. Družba o prihodnjih dobičkih ne sme dvomiti. Prav tako mora posebno razkrivati, če je v preteklih obdobjih evidentirala terjatve, nato pa poslovala z izgubo, saj teh terjatev ni mogla uveljaviti.

2.5 Odložene obveznosti za davek

Odložene obveznosti za davek družba pripozna, razen če so obdavčljivečasne razlike posledica:

- začetnega ovrednotenja dobrega imena, pri katerem se kasnejše oslabitve dobrega imena kasneje davčno ne priznajo; če davčni odhodki iz odpisov dobrega imena ne bi bili davčno priznani, bi sicer knjigovodska vrednost imena presegala davčno vrednost dobrega imena, vendar pa ne gre za začasno razliko; davčna obveznost bi povečala vrednost samega dobrega imena, kar pa ne bi bilo davčno priznано;
- začetnega pripoznavanja sredstva ali obveznosti v poslovnem dogodku, ki ni združitvev, delitev, zamenjava kapitalskih deležev in prenos dejavnosti, ter poslovni dogodek ne vpliva niti na obdavčljivi dobiček (izgubo) niti na računovodski dobiček.

Odloženo obveznost za davek družba pripozna tudi:

- za obdavčljivečasne razlike, ki se nanašajo na finančne naložbe v odvisne družbe, podružnice in pridružene družbe ter deleže v skupnih podvigih, razen če obvladujoča

družba ali naložbenik ni sposoben obvladovati časa, v katerem bodo odpravljenečasne razlike, kar pomeni, da v predvidljivi prihodnosti ne bi prišlo do delitve dobička, kar bi povzročilo večjo obveznost za plačilo davka;

- če se nabavna vrednost združitve, delitve, zamenjave kapitalskih deležev in prenosa dejavnosti razporedi na prevzeta sredstva, prevzete dolgove in pogojne obveznosti po njihovi pošteni vrednosti; pri obračunu davka pa se pojavijo ustrezni popravki, saj je te gospodarske kategorije treba vrednotiti po njihovi davčni vrednosti, ki je bila izkazana pri prenosni družbi; v tem primeru poračunana vrednost za odloženi davek vpliva na povečanje dobrega imena in ne na poslovni izid družbe;
- če se sredstva prevrednotujejo na višjo pošteno vrednost zaradi povečanja; pri obračunu davka se opravijo določene prilagoditve, povečanje ne povečuje poslovnega izida družbe, temveč kapital družbe; če se ob prevrednotenju poveča posebni prevrednotovalni popravek kapitala oz. presežek iz prevrednotenja, se obračunana obveznost za odloženi davek evidentira neposredno v breme presežka iz prevrednotenja.

2.6 Pripoznavanje in razkrivanje učinkov iz odloženih terjatev in obveznosti za davek

Davčne posledice poslov v družbi in drugih poslovnih dogodkov (ki se kažejo v odloženih terjativah in obveznostih za davek) družba izkaže na enak način, kot izkazuje poslovni dogodek, na katerega se navezuje odložena terjatev ali obveznost za davek. Tako se vse odložene terjatve oz. obveznosti za davek, povezane s poslovnimi dogodki, evidentiranimi v izkazu poslovnega izida, tudi prikazujejo v izkazu poslovnega izida. Tak primer so poslovni dogodki, ki se usklajujejo šele v prihodnjih davčnih obračunih, v naslednjih obdobjih (npr. amortizacija, rezervacije, odhodki zaradi oslabitev).

Odložene terjatve in obveznosti za davek, povezane s poslovnimi dogodki, ki jih družba pripozna neposredno v kapitalu, jih po pravilu pripozna neposredno v kapitalu (npr. če družba sredstva prevrednoti, pri obračunu davka pa ne evidentira ustreznih prilagoditev). Tak primer je prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev na višje poštene vrednosti in prevrednotenje finančnih naložb, razpoložljivih za prodajo. Družba poveča presežek iz prevrednotenja za učinek prevrednotenja in ne poslovni izid. Učinek prevrednotenja pa se zniža za odloženi davek.

Kadar se posledice odloženih davkov kažejo v poslovnem izidu, tak učinek pri odloženih obveznostih za davek zmanjšuje poslovni izid, pri odloženih terjativah za davek pa povečuje poslovni izid, skupaj z obračunanim davkom. Čisti poslovni izid se namreč kaže kot razlika med celotnim poslovnim izidom, obračunanim davkom od dohodka pravnih oseb in odloženim davkom.

Poslovni izid pred obdavčitvijo je računovodski poslovni izid, ki pa se razlikuje od davčne osnove, ki je predpisana z davčnimi predpisi. Družba mora obvezno razkriti sestavine odhodka za davek, ki so zlasti:

- znesek odhodka za davek iz obračuna;
- celotni znesek na novo evidentiranih in odpravljenih odloženih terjatev in obveznosti za davek, ki vplivajo na odhodek (prihodek) za odloženi davek;
- razliko v odhodku (prihodku) iz odloženega davka zaradi sprememb davčnih stopenj ali drugih davčnih predpisov;
- znesek prihodka odloženega davka, ki izhaja iz pretekle nepripoznane davčne izgube, davčnega dobropisa ali začasne razlike iz prejšnjih obdobj; ter
- znesek odhodka iz predhodno evidentiranih terjatev za odloženi davek.

Posebej je treba razkriti odložene terjatve in obveznosti za davek, ki ne vplivajo na poslovni izid družbe ter se nanašajo in obračunajo:

- v breme ali dobro kapitala,
- v breme ali dobro dobrega imena (pri združitvah, delitvah ...).

V zvezi z obračunanim in odloženim davkom je treba razkriti in pojasniti tudi:

- razmerje med celotnim odhodkom za davek in računovodskim poslovnim izidom;
- znesek odbitnih začasnih razlik, neizrabljenih davčnih izgub in davčnih dobropisov, za katere niso pripoznane odložene terjatve za davek;
- za vsako vrsto odbitnih začasnih razlik ter za vsako vrsto neizrabljenih davčnih izgub in neizrabljenih davčnih dobropisov znesek evidentiranih odloženih terjatev za davek;
- znesek morebitnih obdavčljivih začasnih razlik, za katere niso pripoznane odložene obveznosti za davek.

3 ANALIZA VREDNOTENJA FINANČNIH NALOŽB NA PRIMERU ELEKTRODISTRIBUCIJSKIH DRUŽB

3.1 Trg z električno energijo v Sloveniji

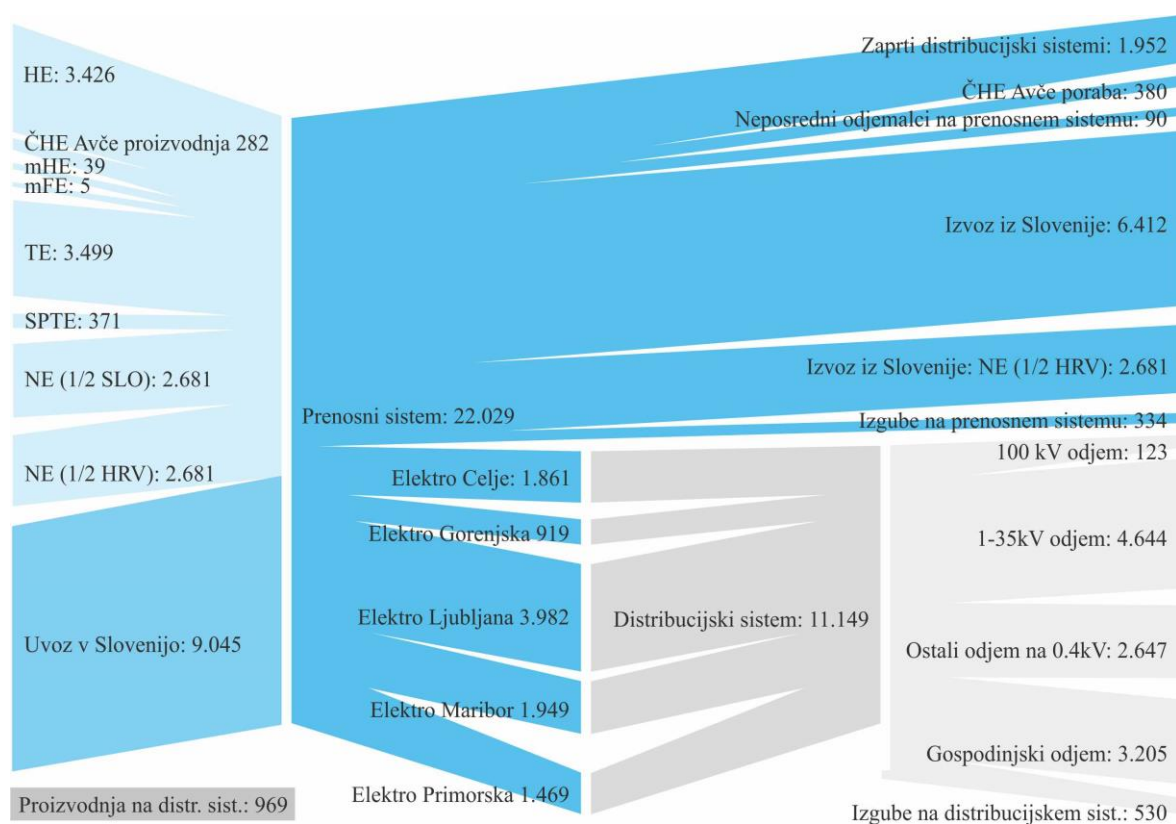
Udeleženci na trgu z električno energijo so proizvajalci električne energije, trgovci z njo in dobavitelji, ki jo dobavljajo odjemalcem. Električna energija se od elektrarn do odjemalcev prenaša po prenosnem omrežju in distribucijskih omrežjih, za kar so odgovorni operaterji omrežij.

Elektrarne proizvajajo električno energijo. Za proizvodnjo uporabljajo različne vire energije:

- obnovljive, kot so voda, veter, sonce; in
- neobnovljive, kot so premog, nafta, plin, jedrsko gorivo.

Pretok količin električne energije v Sloveniji v letu 2015 v GWh nazorno prikazuje Slika 1. Prikazane so prevzete količine električne energije od proizvodnje električne energije v prenosni in distribucijski sistem do porabe pri različnih končnih odjemalcih. Vključena sta tudi uvoz v Slovenijo in izvoz iz nje.

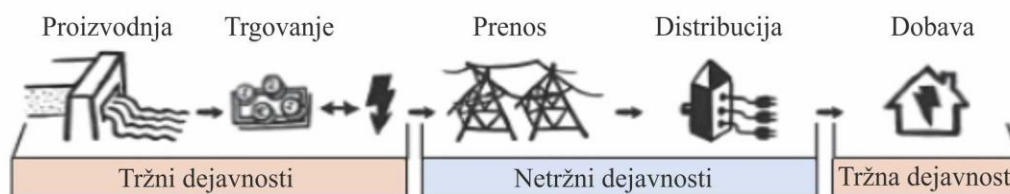
Slika 1: Elektroenergetska bilanca prevzema in oddaje električne energije v prenosnem in distribucijskem sistemu v letu 2015 v GWh

Vir: Agencija za energijo, Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2015, 2016b, str. 11.

Udeleženci na trgu z električno energijo so medsebojno povezani od proizvodnje, distribucije do dobave električne energije, kar prikazuje Slika 2.

Slika 2: Shematski prikaz udeležencev na trgu z električno energijo

Vir: Agencija za energijo, *Udeleženci na trgu z električno energijo v Sloveniji, 2016c*.

Iz Slike 2 je razvidno, da sta proizvodnja in trgovanje z električno energijo podrejena tržnim dejavnostim in zakonitostim trga. Tržni del je tudi dobava električne energije končnim uporabnikom, dejavnosti prenosa električne energije in distribucije sta uvrščeni med netržno dejavnost po opredelitvi Agencije za energijo (Agencija za energijo, 2016).

Z vstopom v EU je postala Slovenija del enotnega trga tudi na področju energetike, zato je morala vzpostaviti evropsko primerljiv energetskega sistem. Tako smo na podlagi direktiv in uredb EU uvedli liberalizacijo energetskega trga, s čimer se je z jasno določenimi pravili omogočil razvoj konkurence med udeleženci na trgu. Agencija za energijo je bila skladno z določili zakonodaje ustanovljena kot regulator slovenskega energetskega trga, zato je odgovorna za pripravo in skladnost teh pravil (Markan, 2016, str. 38).

Elektrogospodarska panoga v Sloveniji ima tri bistvene značilnosti: spada med javne storitvene panoge, je kapitalno intenzivna panoga ter je naravno monopolna v fazi prenosa in distribucije. V Sloveniji je od leta 2007 odprt trg z električno energijo.

Z odprtjem trga z električno energijo je električna energija postala tržno blago. Trg z električno energijo je v Sloveniji povsem odprt, kar pomeni, da lahko vsak odjemalec prosto izbira svojega dobavitelja električne energije. Dejavnosti proizvodnje in dobave električne energije sta tržni dejavnosti. Dejavnost systemskega operaterja prenosnega omrežja, dejavnost systemskega operaterja distribucijskega omrežja in organiziranje trga z električno energijo pa so po 20. členu Energetskega zakona (Ur.l. RS, št. 17/2014, v nadaljevanju EZ-1) obvezne republiške gospodarske javne službe.

Prenosno elektroenergetsko omrežje se uporablja za prenos električne energije od velikih proizvodnih objektov do območij koncentriranega odjema, kjer se v razdelilno-transformatorskih postajah nanj priključujejo distribucijska omrežja ali največji odjemalci, kot so železarne ali proizvodnja aluminija. Prenosno omrežje sestavljajo nadzemni daljnovodi, redkeje kablovodi in razdelilne ali razdelilno-transformatorske postaje. Ker se po prenosnih omrežjih prenašajo velike moči, so to omrežja visoke ali najvišje napetosti. V Evropi so najpogostejši napetostni nivoji v prenosnih omrežjih 110 kV, 220 kV in 400 kV.

Prenosno omrežje se uporablja tudi za povezavo med nacionalnimi elektroenergetskimi sistemi različnih držav. Daljnovode, ki se začnejo v eni in končujejo v drugi državi, imenujemo čezmejni daljnovodi. Medsebojno povezovanje prenosnih omrežij se je začelo že pred odprtjem trga in je bilo namenjeno predvsem medsebojni pomoči elektroenergetskih sistemov. Po odprtju trga pa omogoča tudi čezmejno trgovanje z elektriko.

S prenosnim omrežjem upravlja sistemski operater, ki je zadolžen za vzdrževanje in razvoj prenosnega omrežja ter tudi za zanesljivo obratovanje celotnega elektroenergetskega sistema in za stalno ohranjanje ravnovesja med proizvodnjo in odjemom elektrike, ki vključuje tudi čezmejne izmenjave (uvoz ali izvoz). Dejavnost upravljanja s prenosnim omrežjem izvaja sistemski operater prenosnega omrežja – družba ELES, d. o. o. (Agencija za energijo, 2016).

Distribucijsko omrežje je priključeno na prenosno omrežje prek razdelilno-transformacijskih postaj. Sestavljajo ga transformatorske postaje in električni vodi različnih napetostnih nivojev (110 kV, 1-35 kV ter 0,4 kV), ki so namenjeni razdeljevanju električne energije končnim odjemalcem. Na distribucijsko omrežje so priključeni tudi manjši proizvajalci električne energije. Imetnik koncesije za upravljanje z distribucijskim omrežjem pa je sistemski operater distribucijskega omrežja – družba SODO, d. o. o. Operater distribucijskega sistema, družba SODO, d. o. o., izvaja gospodarsko javno službo distribucijskega operaterja električne energije v Sloveniji. Več kot 933.000 uporabnikom distribucijskega omrežja v Sloveniji zagotavlja zanesljivo, varno in učinkovito oskrbo z električno energijo.

Ker družba SODO, d. o. o., nima lastnih kapacitet za izvajanje dejavnosti (ne razpolaga z lastno infrastrukturo, potrebno za izvajanje distribucije električne energije, nima lastnih kadrov in znanj, potrebnih za izvajanje obratovanja, planiranja in razvoja distribucijskega omrežja ter za izvajanje ostalih storitev s področja distribucije električne energije), sklepa pogodbe o najemu elektrodistribucijske infrastrukture in izvajanju storitev za operaterja distribucijskega sistema električne energije v svojem imenu s petimi elektrodistribucijskimi družbami, ki delujejo na določenem geografskem področju v Sloveniji, in sicer: Elektro Celje, d. d., Elektro Gorenjska, d. d., Elektro Ljubljana, d. d., Elektro Maribor, d. d., in Elektro Primorska, d. d. (Agencija za energijo, 2016).

Razdelitev geografskega področja Slovenije med pet elektrodistribucijskih družb prikazuje Slika 3.

Slika 3: Razdelitev področja distribucije električne energije v Sloveniji med pet distribucijskih družb

Vir: SODO, d. o. o., Načrt razvoja distribucijskega omrežja električne energije v Republiki Sloveniji za desetletno obdobje od leta 2011 do 2020, 2011, str. 1.

Distribucijske družbe ne delujejo izven svojih geografskih področij zaradi specifičnih lastnosti elektrodistribucijske infrastrukture. Težko bi na Gorenjskem zgradila infrastrukturo za pretok električne energije katerakoli druga elektrodistribucijska družba, električna energija mora teči nemoteno in neprekinjeno. V tem primeru lahko govorimo o naravnem monopolu.

Glavne storitve, ki jih elektrodistribucijske družbe izvajajo za SODO, d. o. o., so:

- izvajanje distribucije električne energije;
- načrtovanje razvoja omrežja;
- zagotavljanje razvoja omrežja;
- priprava in vodenje investicij;
- upravljanje s pretokom električne energije po distribucijskem omrežju in izmenjavo z ostalimi omrežji;
- vzdrževanje elektroenergetske infrastrukture;
- vodenje in obratovanje elektrodistribucijskega omrežja;
- organiziranje in izvajanje dežurne službe;
- izvajanje merjenja električne energije;
- spremljanje in ugotavljanje kakovosti oskrbe z električno energijo;
- priključevanje uporabnikov;
- izvajanje storitev dostopa;
- druge storitve.

Večinska lastnica petih slovenskih elektrodistribucijskih družb je država – Republika Slovenija. Leta 2009 se je po izdanem revizijskem poročilu Računskega sodišča RS, št. 1206-5/2008-29, z dne 24.3.2009, v katerem je to predstavilo revizijo izvajanja gospodarske javne službe systemskega operaterja distribucijskega omrežja električne energije, ki jo izvaja družba SODO, d. o. o., ter na podlagi sklenjenih pogodb o najemu infrastrukture in izvajanju storitev odločila za njihovo reorganizacijo. Elektrodistribucijske družbe naj bi se organizirale tako, da se ločijo tržne dejavnosti, njim pripadajoče premoženje in zaposleni od regulirane dejavnosti, njim pripadajočega premoženja in zaposlenih. Vlada RS je v poročilu izpostavila naslednje cilje:

- družbi SODO, d. o. o., je treba zagotoviti dejansko (funkcionalno) neodvisnost pri izvajanju gospodarske javne službe;
- preprečiti je treba notranje subvencioniranje tržnih dejavnosti elektrodružb iz posredno regulirane dejavnosti distribucijsko omrežje;
- zagotoviti namensko porabo omrežnine in omrežnine za priključno moč;
- zagotoviti nediskriminatorno obravnavo uporabnikov električne energije.

V skladu z navedenim so elektrodistribucijske družbe v letu 2009 začele pripravljati in izvajati potrebne postopke prestrukturiranja, z namenom ločitve omrežne in tržne dejavnosti, po zahtevah zakonodaje in Računskega poročila RS, št. 1206-5/2008-29, z dne 24. 3. 2009. Reorganizacijo so izpeljale z izčlenitvijo dejavnosti nakupa in prodaje električne energije ter prenosom na hčerinsko družbo, ki je v 100-odstotni lasti prvotne družbe. Če so distribucijske družbe imele tudi proizvodnjo električne energije, so izčlenile tudi to dejavnost. Skladno s konceptom izčlenitve so se prenesle tudi pripadajoče oblike sredstev in obveznosti ter zaposleni.

Električna energija kot tržno blago ima zelo specifične posebnosti v primerjavi z ostalimi oblikami blaga (tudi zemeljskim plinom), in sicer:

- nima nadomestka, v splošnem je ni mogoče zamenjati z drugim produktom;
- ni je mogoče skladiščiti;
- načeloma mora biti v vsakem trenutku proizvedena količina enaka porabljeni količini;
- je bistvena za gospodarstvo in vsakdanje življenje;
- ni prosto prenosljiva med državami, saj jo omejujejo fizične zmogljivosti daljnovodov;
- kakovost in možnost oskrbe sta odvisni od značilnosti omrežja.

Odjemalci električne energije prejmejo račun za porabljeno električno energijo od dobavitelja električne energije. Račun je sestavljen iz naslednjih postavk (Agencija za energijo, 2016):

- **Cena električne energije:** Ta se oblikuje prosto na trgu, določa jo dobavitelj električne energije in se obračuna za vsako porabljeno kilovatno uro. Poraba električne energije se obračunava v treh tarifah: večji (VT), manjši (MT) in enotni (ET).
- **Omrežnina:** Odjemalec električne energije plača za prenos in distribucijo električne energije po električnem omrežju do svojega prevzemno-predajnega mesta. Omrežnina je namenjena izvajanju dejavnosti distribucijskega operaterja (SODO, d. o. o.), dejavnosti sistemkega operaterja (ELES, d. o. o.), pokrivanju stroškov sistemskih storitev (ELES, d. o. o.) in pokrivanju stroškov delovanja Agencije za energijo. Omrežnina je sestavljena iz:
 - cene za obračunsko moč v kilovatih, ki je odvisna od moči vgrajenih varovalk, in
 - cene za omrežnino, ki se obračuna za vsako porabljeno kilovatno uro električne energije v večji (VT), manjši (MT) oz. enotni (ET) tarifi.
- **Prispevki:**
 - Prispevek za spodbujanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov energije in v soproizvodnje z visokim izkoristkom (OVE in SPTE). Določa ga Vlada RS. Obračuna se na obračunsko moč v kilovatih.
 - Prispevek za energetske učinkovitost (URE) je prispevek, ki ga določa Vlada RS in je namenjen povečevanju energetske učinkovitosti. Obračuna se za vsako porabljeno kilovatno uro električne energije.
 - Prispevek za delovanje operaterja trga je prispevek, ki ga določa Vlada RS in je namenjen pokrivanju stroškov operaterja trga Borzen, d. o. o., razen delovanja centra za podpore.
- **Trošarina na električno energijo:** Je oblika davka na porabo. Trošarina je davek, ki posebej obdavčuje točno določene izdelke ali skupino izdelkov. Skupine izdelkov, od katerih se plačuje trošarina v Sloveniji, so alkohol in alkoholne pijače, tobaki izdelki ter energenti in električna energija. Obračuna se za vsako porabljeno kilovatno uro električne energije v večji (VT), manjši (MT) oz. enotni (ET) tarifi.
- **Davek na dodano vrednost oz. DDV:** Je davek v Sloveniji, ki ga lahko opredelimo tudi kot davek na potrošnjo. Obračuna se na vse navedene postavke na računu za električno energijo.

Elektrodistribucijske družbe izstavljajo račune dobaviteljem električne energije za omrežnino in prispevke. Določeni končni odjemalci, predvsem večji, želijo imeti račun za tako imenovane ločene bremenitve. V praksi to pomeni ločen račun za električno energijo ter račun za omrežnino in prispevke. Račun za električno energijo izstavijo dobavitelji električne energije, račun za omrežnino in prispevke pa elektrodistribucijske družbe. Med prihodki od prodaje izkazujejo prihodke od najema in vzdrževanja infrastrukture ter

izvajanja storitev za SODO, d. o. o., v skladu s pogodbo. Zneski, ki so zaračunani v imenu in za račun družbe SODO, d. o. o., se ne izkazujejo med prihodki, temveč med obveznostmi iz poslovanja do družbe SODO, d. o. o. Družbe v pogodbi s SODO, d. o. o., in z aneksi k pogodbi letno opredelijo višino najemnine za infrastrukturo ter obseg izvajanja storitev.

Leta 2014 je bilo na trgu prodaje električne energije končnim kupcem več dinamike, ko govorimo o končnih ponudnikih. Pojavil se je prvi tuj ponudnik Hrvatska elektroprivreda (HEP), pojavljajo pa se informacije, da se na vstop pripravljajo tudi drugi tuji ponudniki. Glede na dejstvo, da se na trgu prodaje električne energije pojavljajo velike vrednosti, da je elektrika nujna dobrina, da je potreba po racionalizaciji trga, bo spremljanje trga v prihodnosti še zanimivo.

V nadaljevanju se osredotočam na izčlenitev tržne dejavnosti nakupa in prodaje električne energije v elektrodistribucijskih družbah Elektro Gorenjska, d. d., in Elektro Celje, d.,d. Družba Elektro Gorenjska, d. d., je ustanovila hčerinsko družbo Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., družba Elektro Celje, d. d., pa družbo Elektro Celje Energija, d. o. o. Družbi sta posebni zaradi združitve hčerinskih družb v letu 2015, kar pomeni združitev tržnega dela nakupa in prodaje električne energije.

Pri analizi bilance stanja izčlenitvenih družb se osredotočam na postavko kapital, katero bom primerjala z vrednotenjem finančne naložbe v prenosni, matični družbi.

3.2 Analiza vrednotenja finančnih naložb v družbi Elektro Gorenjska, d. d., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014

3.2.1 Analiza postavk iz letnega poročila Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014

Družba Elektro Gorenjska, d. d., je v letih od 2009 do 2011 izvedla številne organizacijske spremembe. Največja je bila izčlenitev tržne dejavnosti nakupa in prodaje v samostojno družbo.

Izčlenitev tržne dejavnosti je izvedla po stanju 31. 12. 2010 kot dnevnu obračuna in delitve. Na novo hčerinsko družbo Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., v kateri ima 100-odstotno lastništvo, je prenesla tisto premoženje ter s premoženjem povezane pravice in obveznosti, ki se nanašajo na tržne energetske dejavnosti Elektro Gorenjska, d. d. Izčlenitev dejavnosti nakupa in prodaje električne energije v hčerinsko družbo Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., je bila vpisana v sodni register 1. 9. 2011. Družba je tako dejansko zaživela kot samostojna pravna oseba s 25 zaposlenimi in celotnim kapitalom 1. 1. 2011 v vrednosti 6.465.166 EUR.

Pri analizi postavk bilance stanja družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., se osredotočam na postavke kapitala. Tabela 1 prikazuje gibanje kapitala družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., v letih od 2011 do 2014.

Tabela 1: Kapital družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., 2011–2014

v EUR

POSTAVKA	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011
A. Kapital	3.918.015	3.278.159	3.740.261	6.588.727
I. Vpoklicani kapital	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
1. Osnovni kapital	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
2. Nevpoklicani kapital				
II. Kapitalske rezerve	2.103.181	2.103.181	2.103.181	2.103.181
III. Rezerve iz dobička				36.219
1. Zakonske rezerve				3.293
2. Rezerve za lastne delnice in lastne poslovne deleže				
3. Lastne delnice in lastni poslovni deleži				
4. Statutarne rezerve				3.293
5. Druge rezerve iz dobička				29.633
IV. Presežek iz prevrednotenja	40.635	32.437	1.122.030	1.419.694
V. Preneseni čisti poslovni izid	-1.225.801	-1.857.460		
1. Preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let				
2. Prenesena čista izguba iz prejšnjih let	1.225.801	1.857.460		
VI. Čisti poslovni izid poslovnega leta			-2.484.950	29.633
1. Ostanek čistega dobička poslovnega leta				29.633
2. Čista izguba poslovnega leta			2.484.950	
3. Preneseni presežek iz prevrednotenja				

Vir: Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. za leto 2012, 2013, str. 57; Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. za leto 2014, 2015, str. 78.

Družba Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., je 31. 12. 2011 imela 6.588.727 EUR celotnega kapitala, 31. 12. 2014 pa 3.918.015 EUR celotnega kapitala. Iz tabele je razvidno, da je največji vzrok za padec skupnega kapitala postavka presežek iz prevrednotenja.

Družba Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., je 31. 12. 2011 imela 1.419.694 EUR presežka iz prevrednotenja dolgoročnih finančnih naložb. Prevrednotenje na pošteno vrednost je bilo opravljeno 31. 12. 2011 in je zmanjšano za odloženi davek. Iz računovodskih izkazov 31. 12. 2013 je razvidno, da je bil presežek iz prevrednotenja 39.081 EUR, zmanjšan za odloženi davek 6.644 EUR. Družba je bila izpostavljena tveganju neugodnih razmer na trgu finančnih instrumentov v letih 2012 in 2013. Za varovanje pred tveganjem družba v posesti ni imela posebnih finančnih instrumentov.

Kot je mogoče razbrati iz letnega poročila družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., se je presežek iz prevrednotenja zmanjšal na račun dolgoročnih finančnih naložb. Med finančnimi naložbami družba poseduje delnice Gorenjske banke, d. d. Na zadnji dan v letu 2012 je bila cena delnice 580,20 EUR, kar je pomenilo 60 % knjigovodske vrednosti na dan 31. 12. 2012. Stresni testi Banke Slovenije so pokazali slabo in negotovo poslovanje banke ter potrebo po dokapitalizaciji banke. Finančno naložbo v delnice banke je bilo nujno slabiti. Prek odprave prevrednotovalnega popravka kapitala in zmanjšanja odloženega davka je bilo 31. 12. 2013 opravljeno novo vrednotenje delnic v višini 122,88 EUR na delnico, kar je 12,77 % revidirane knjigovodske vrednosti.

Poslovni izid najbolj izstopa v letu 2012, ko je bil negativen v vrednosti 2.484.950 EUR. Vzrok za slab rezultat je bil predvsem v nizki ustvarjeni razliki v ceni, zaradi visokih nakupnih cen električne energije in izgube določenih odjemalcev zaradi prehoda h konkurentom oz. propada določenih gospodarskih družb, zaradi gospodarske krize ter zaradi odpisa informacijskega sistema. V poročilu je pojasnjeno, da je družba sklenila nakupne pogodbe za nakup električne energije v letu 2012 že v letu 2011. Gre za enkratne dogodke, ki niso vplivali na rezultat poslovanja družbe v kasnejših obdobjih. Družba je za kasnejša obdobja že imela sklenjene nakupne pogodbe z ugodnejšimi cenami. Tako da je napovedala izboljšanje poslovnega izida (Elektro Gorenjska Prodaja, 2013, str. 26).

Na osnovi negativnega poslovanja, izgube, bi družba Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., lahko pripoznala odložene terjatve za davek. Iz letnega poročila družbe za leto 2014 je razvidno, da terjatve 31. 12. 2014 znašajo 517.846 EUR, vendar jih družba ni pripoznala po SRS 5.16, zaradi negotovosti glede prihodnjih obdavčljivih dobičkov.

Poslovni izid v letih 2013 in 2014 je bil pozitiven, vendar je bil namenjen pokrivanju izgube iz preteklih let, tako da lastniki niso bili udeleženi v dobičku.

Pri analizi postavk izkaza poslovnega izida Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., se osredotočam na postavko čisti prihodki od prodaje. V Tabeli 2 prikazujem gibanje prihodkov v letih 2011–2014.

Tabela 2: Čisti prihodki od prodaje družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., 2011–2014

v EUR

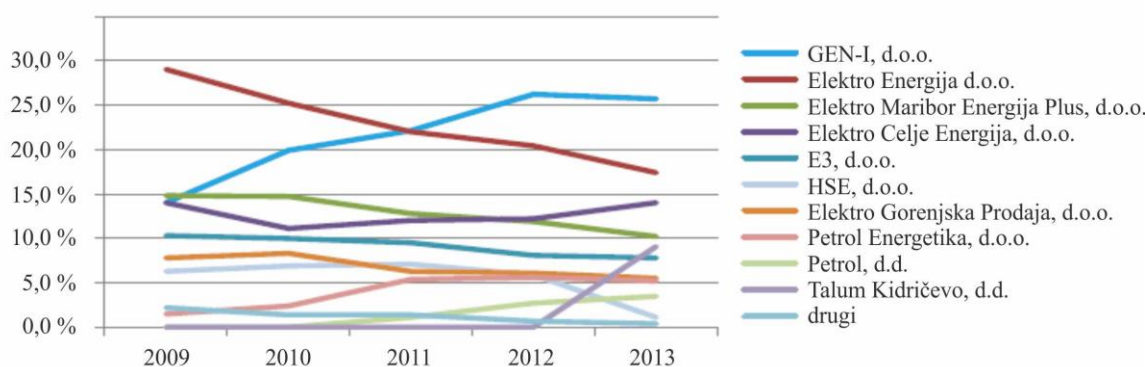
POSTAVKA	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011
Čisti prihodki od prodaje	46.139.740	51.313.442	52.459.409	53.760.254
a) na domačem trgu	46.135.510	51.140.202	47.540.369	52.336.559
b) na tujem trgu	4.231	4.231	4.919.040	1.423.695

Vir: Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. za leto 2012, 2013, str. 58; Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. za leto 2014, 2015, str. 80.

Prihodki od prodaje so v letih 2011–2014 vztrajno padali, in sicer s 53.760.254 EUR na 46.139.740 EUR, kar pomeni 14,18 % padec prihodkov. Vzroki za padec prihodkov so odhodi gospodinjstev in poslovnih odjemalcev h konkurentom, nižji tržni delež na trgu prodaje električne energije, nižje količine prodane električne energije in nižja prodajna cena električne energije. V letu 2011 je družba Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., oskrbovala z električno energijo 80.000 odjemalcev, konec leta 2014 pa 67.553 odjemalcev.

Prihodki od prodaje so povezani s tržnim deležem pri dobavi električne energije. Nižji tržni delež pomeni posledično nižje prihodke od prodaje. Slika 4 prikazuje gibanje tržnih deležev dobaviteljev električne energije v Sloveniji, v obdobju od leta 2009 do 2013. V Sliki 4 je mogoče razbrati padanje tržnega deleža družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., in višanje tržnega deleža Elektro Celje Energija, d. o. o.

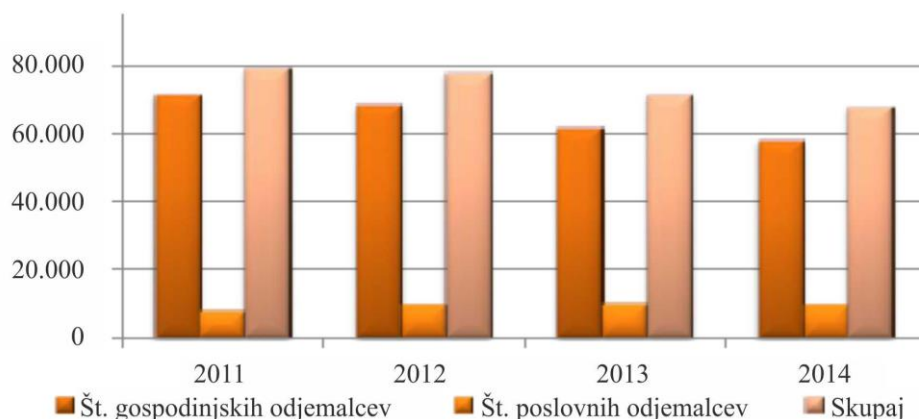
Slika 4: Prikaz gibanja tržnih deležev dobaviteljev električne energije končnim odjemalcem, 2009–2013

Vir: Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. za leto 2014, 2015, str. 21.

Tržni delež je odvisen od števila odjemalcev električne energije določenega dobavitelja. V letu 2011 je družba Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., z električno energijo oskrbovala 80.000 odjemalcev, v letu 2014 pa 67.553 odjemalcev. Slika 5 prikazuje gibanje odjemalcev električne energije družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., v obdobju od leta 2011 do 2014.

Slika 5: Prikaz števila gospodinjstskih in poslovnih odjemalcev družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., 2011–2014

Vir: Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. za leto 2014, 2015, str. 44.

3.2.2 Analiza postavk bilance stanja družbe Elektro Gorenjska, d. d., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014

Pri analizi postavk bilance stanja družbe Elektro Gorenjska, d. d., se osredotočam na postavke dolgoročnih finančnih naložb, razen posojil. V Tabeli 3 predstavljam gibanje dolgoročnih finančnih naložb v obdobju od leta 2011 do 2014.

Tabela 3: Dolgoročne finančne naložbe, razen posojil, družbe Elektro Gorenjska, d. d., 2011–2014

v EUR

POSTAVKA	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011
1. Dolgoročne finančne naložbe, razen posojil	18.983.956	19.012.164	16.579.202	19.240.762
a) Delnice in deleži v družbah v skupini	18.818.484	18.818.484	16.266.893	18.818.484
b) Druge delnice in deleži	165.472	193.680	312.309	422.278

Vir: Elektro Gorenjska, d. d., Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska, d. d. za leto 2012, 2013, str. 97; Elektro Gorenjska, d. d., Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska, d. d. za leto 2014, 2015, str. 113.

Družba Elektro Gorenjska, d. d., pripravlja računovodske izkaze po SRS. Vse dolgoročne finančne naložbe v kapital drugih družb ima razvrščene v četrto skupino, to je za prodajo razpoložljiva finančna sredstva. Če poštene vrednosti naložb v delnice in deleže ni mogoče zanesljivo izmeriti, jih meri po modelu nabavne vrednosti. Naložbe v odvisne družbe vodi po nabavni vrednosti.

Družba Elektro Gorenjska, d. d., ima v posesti dve naložbi v odvisni družbi, in sicer naložbo v družbo Gorenjske elektrarne, d. o. o., v vrednosti 13.715.303 EUR in Elektro

Gorenjska Prodaja, d. o. o., v vrednosti 5.103.181 EUR, skupaj torej naložbi v delnice in deleže v družbe v skupini, v celotni vrednosti 18.818.484 EUR.

5.103.181 EUR je seštevek vrednosti osnovnega kapitala družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., 3.000.000 EUR in vrednost kapitalskih rezerv 2.103.181 EUR. Družba Elektro Gorenjska, d. d., je nabavno vrednost finančne naložbe ovrednotila s celotnim kapitalom družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., in ne s cenitvenim poročilom, po pošteni vrednosti.

Družba Elektro Gorenjska, d. d., pripravlja računovodske izkaze po SRS. SRS 3.20 opredeljuje, da se finančne naložbe v odvisne družbe, pridružene družbe in skupne podvige merijo in obračunavajo le po nabavni vrednosti. Tako je družba Elektro Gorenjska, d. d., v letu 2010, po izčlenitvi tržne dejavnosti v novonastalo družbo, v svojih poslovnih knjigah pripoznala finančno naložbo v odvisno družbo po nabavni vrednosti. Nabavna vrednost je bila enaka kapitalu in kapitalskim rezervam.

Vrednost dolgoročnih finančnih naložb v družbe v skupini se je spremenila edino v letu 2012. Iz letnega poročila družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., za leto 2012 je razvidno, da se je družba Elektro Gorenjska, d. d., kot večinska lastnica, zavedala tveganja na veleprodajnem trgu z električno energijo in sklenila pismo o nameri za prodajo 50-odstotnega deleža. Tveganju je bila izpostavljena zaradi slabo razvite funkcije trgovanja z električno energijo.

Tako je družba Elektro Gorenjska, d. d., predstavila 50 % finančne naložbe v družbo Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., med sredstva za prodajo. Družba razvrsti nekratkoročna sredstva med sredstva za prodajo, če bo njegova knjigovodska vrednost poravnana s prodajo in ne z nadaljnjo uporabo. Prodaja mora biti zelo verjetna. Prodaja je zelo verjetna v primeru, ko ustrezna raven poslovanja dosledno izpolnjuje in sledi načrtu za prodajo sredstva ter poteka že celoten načrt in aktiven program za iskanje kupca. V letnem poročilu družbe Elektro Gorenjska, d. d., za leto 2012 je navedeno, da je družba v letu 2012 začela z aktivnostmi z družbo Holding Slovenske elektrarne, d. o. o., glede njihovega vstopa v lastništvo hčerinske družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. Iz podatkov o vrednosti finančne naložbe v naslednjih obdobjih je razvidno, da povezovanje ni bilo realizirano in je družba Elektro Gorenjska, d. d., povečala nazaj svojo prvotno finančno naložbo v odvisno družbo.

Družba Elektro Gorenjska, d. d., v bilanci stanja 31. 12. 2012 med sredstvi za prodajo izkazuje 50 % finančne naložbe v odvisno družbo Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., in sicer 2.551.591 EUR.

Od leta 2011 do leta 2014 družba Elektro Gorenjska, d. d., finančnih naložb v delnice in deleže v družbe v skupini ni prevrednotovala na pošteno vrednost, saj jih vodi po modelu

nabavne vrednosti, kar pomeni, da jih v celotnem obdobju njihovega pripoznavanja v računovodskih izkazih izkazuje po nabavni vrednosti, povečani za stroške posla in zmanjšani za morebitno oslabitev. Prav tako na osnovi prevrednotenja finančnih naložb niso nastale odložene terjatve oz. odložene obveznosti za davke.

3.3 Analiza vrednotenja finančnih naložb v družbi Elektro Celje, d. d., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014

3.3.1 Analiza postavk bilance stanja družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014

Elektrodistribucijska družba Elektro Celje, d. d., je v letu 2011 izčlenila hčerinsko družbo Elektro Celje Energija, d. o. o. S tem je zagotovila ločitev omrežne in tržne dejavnosti na področju distribucije električne energije. Na novo družbo so bili preneseni sredstva in obveznosti, potrebna za uspešno izvajanje dejavnosti nakupa in prodaje električne energije, ter 46 zaposlenih. Kapital je ob ustanovitvi 1. 1. 2011 znašal 5.501.023 EUR in je predstavljal en poslovni delež, katerega imetnik je prenosna družba. S tem si je prenosna družba zagotovila udeležbo v morebitnih prihodnjih dobičkih. Od dneva izčlenitve do vpisa izčlenitve v sodni register 1. 12. 2011 sta družbi ločeno vodili računovodstvo.

Načrtovana izčlenitev premoženja prenosne družbe na novoustanovljeno družbo je bila davčno nevtralna. Opravljena je bila ustrezna priglasitev transakcije na pristojni davčni urad zaradi pridobitve upravičenj po ZDDP-2.

Zaradi lažje primerljivosti podatkov analiziram enake postavke iz računovodskih poročil za družbi Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., in Elektro Celje Energija, d. o. o. Kapital se v bilanci stanja prikazuje kot obveznost družbe do lastnikov. Tako se mi zdi primerna postavka za analizo vrednosti finančne naložbe, pripoznane pri družbah lastnicah.

V Tabeli 4 prikazujem rast celotnega kapitala družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., v obdobju od leta 2011 do 2014.

Tabela 4: Kapital družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2011–2014

v EUR

POSTAVKA	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011
A. Kapital	9.036.403	7.289.724	6.339.163	6.969.827
I. Vpoklicani kapital	2.554.399	2.554.399	2.554.399	2.554.399
1. Osnovni kapital	2.554.399	2.554.399	2.554.399	2.554.399
2. Nepoklicani kapital				
II. Kapitalske rezerve	2.946.624	2.946.624	2.946.624	2.946.624
III. Rezerve iz dobička				
1. Zakonske rezerve				

se nadaljuje

nadaljevanje

POSTAVKA	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011
2. Rezerve za lastne delnice in lastne poslovne deleže				
3. Lastne delnice in lastni poslovni deleži				
4. Statutarne rezerve				
5. Druge rezerve iz dobička				
IV. Presežek iz prevrednotenja	1.303			
V. Preneseni čisti poslovni izid	1.313.421	838.140		
1. Preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let	1.313.421	838.140		
2. Prenesena čista izguba iz prejšnjih let				
VI. Čisti poslovni izid poslovnega leta		950.561	838.140	1.468.804
1. Ostanek čistega dobička poslovnega leta	2.220.656	950.561	838.140	1.468.804
2. Čista izguba poslovnega leta				
3. Preneseni presežek iz prevrednotenja				

Vir: Elektro Celje Energija, d.o.o., Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija, d.o.o., za leto 2012, 2013, str. 81; Elektro Celje Energija, d.o.o., Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija, d.o.o. za leto 2014, 2015, str. 113.

Začetni kapital družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., je bil določen z delitvenim načrtom kot osnovni kapital v vrednosti 2.554.399 EUR in kot kapitalske rezerve v vrednosti 2.946.624 EUR. Finančnih naložb družba nima, tako da nima oblikovanega presežka iz prevrednotenja. Manjši presežek iz prevrednotenja ima oblikovan v letu 2014, kot je razvidno iz letnega poročila za leto 2014, na osnovi prevrednotenja aktuarskih dobičkov.

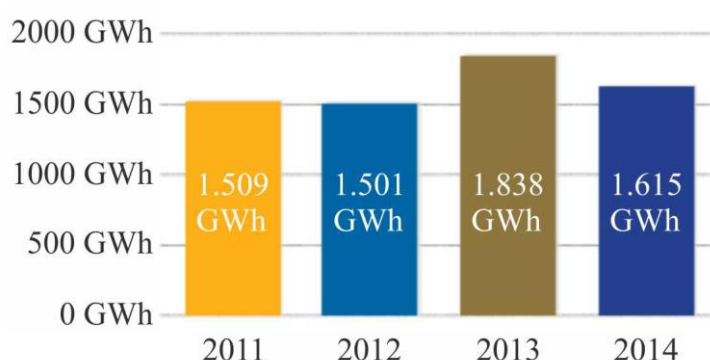
Po začetnem pripoznanju finančnih naložb je naložbe pri pripravi računovodskih izkazov treba izmeriti, prevrednotiti. Prevrednotenje je sprememba njihove knjigovodske vrednosti na pošteno vrednost. Prevrednotenje se lahko pojavi kot prevrednotenje finančnih naložb na njihovo višjo pošteno vrednost, prevrednotenje zaradi oslabitve ali zaradi odprave oslabitve. Dokazani dobiček ali dokazana izguba pri prevrednotenju, pri finančnih naložbah, uvrščenih v skupino za prodajo, se pripozna neposredno v kapitalu kot presežek iz prevrednotenja. Presežek iz prevrednotenja je lahko tudi negativen (SRS 3.22, str. 39).

Družba Elektro Celje Energija, d. o. o., je v obdobju 2011–2014 vsa leta poslovala pozitivno. Najvišji dobiček je dosegla v letu 2014 – 2.220.656 EUR. Na višino dobička so po poročanju v letnem poročilu družbe za leto 2014 vplivale ugodne cene proizvedene električne energije, zaradi obilnega deževja, in ne previsoka poraba električne energije v letu 2014. Zmanjšali so prodajo električne energije na poslovnem segmentu na področju javnih razpisov, ker so bile cene od 5 do 10 % pod nabavnimi cenami, saj bi ustvarili več kot 1 mio EUR negativne razlike v ceni. Fleksibilnost poslovanja družbe so povečali tudi trgovanje z električno energijo, prodaja zemeljskega plina z začetkom v letu 2014 in prodaja lesenih peletov.

Dobiček iz leta 2011 je bil v letu 2012 izplačan matični družbi Elektro Celje, d. d., prav tako polovica dobička iz leta 2012, ki je bila izplačana v letu 2013. S prenesenim in tekočim dobičkom se je celotni kapital družbe povečal na 9.036.403 EUR. Matična družba je polovico dobička iz leta 2012 in dobiček iz leta 2013 pustila v odvisni družbi. S tem je omogočila lažje uravnavanje denarnega toka.

Prodane količine električne energije v obdobju od leta 2011 do 2014 družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., predstavljam v Sliki 6.

Slika 6: Prikaz fakturirane količine električne energije družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., v GWh, 2011–2014

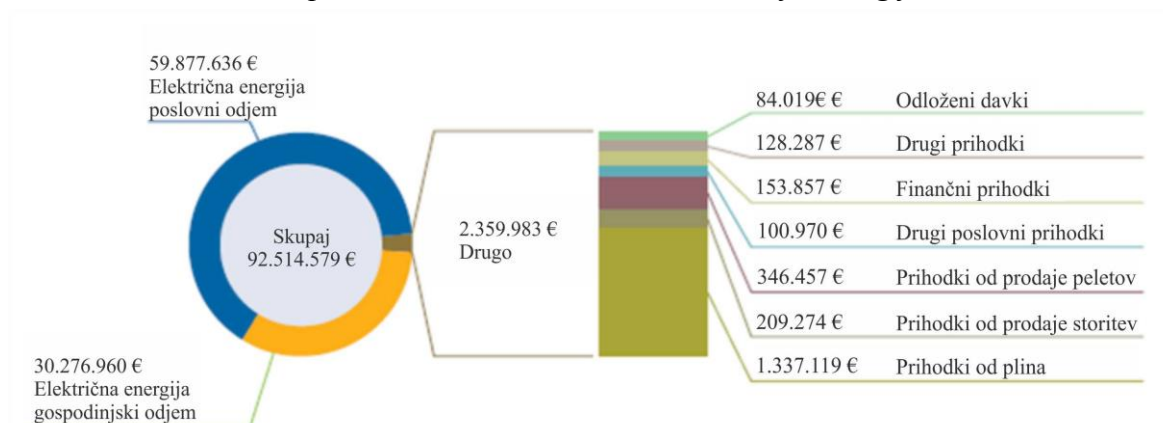

Vir: Elektro Celje Energija, d.o.o., Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija, d.o.o. za leto 2014, 2015, str. 20.

V letu 2014 je bilo prodanih 1.615.061 MWh električne energije, kar je 12,1 % manj kot v predhodnem letu. Padec prodaje gre pripisati predvsem izgubi javnega razpisa zdravstvenih zavodov in bolnišnic ter izgubi nakupa in prodaje izgub električne energije v omrežju družbe Elektro Primorska, d. d.. Kljub izgubi prodanih količin električne energije v letu 2014 pa je bila prodaja električne energije v letu 2014 višja kot v letih 2011 in 2012.

Prihodki družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., so sestavljeni v pretežni meri iz prihodkov od prodaje električne energije, prodaje plina, prodaje peletov, prodaje storitev, finančnih prihodkov in drugih prihodkov. Natančno strukturo prihodkov v letu 2014 prikazuje Slika 7.

Slika 7: Struktura prihodkov v EUR družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2014

Vir: Elektro Celje Energija, d.o.o., Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija, d.o.o. za leto 2014, 2015, str. 30.

Gibanje prihodkov od prodaje družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., v obdobju od 2011 do 2014 prikazujem v Tabeli 5.

Tabela 5: Čisti prihodki od prodaje družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2011–2014

v EUR

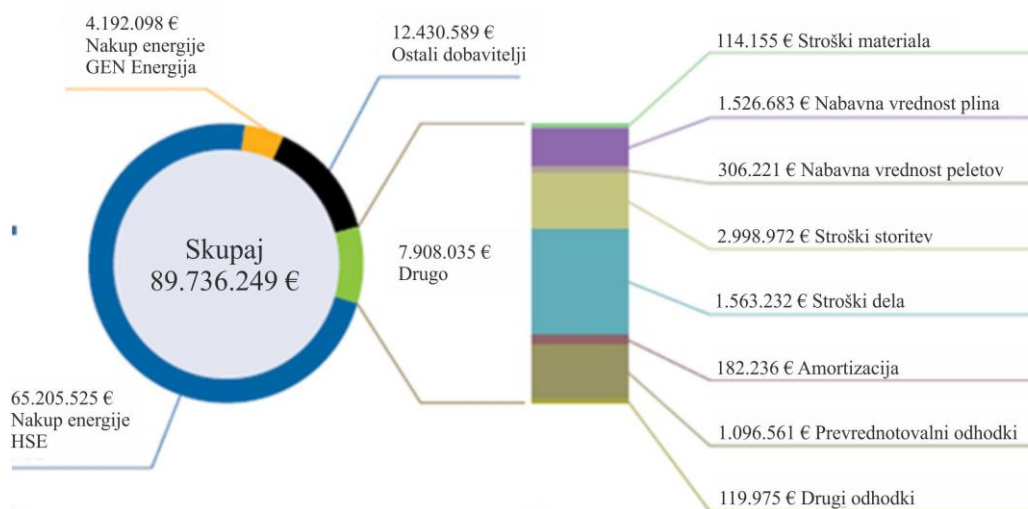
POSTAVKA	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011
Čisti prihodki od prodaje	92.047.446	110.534.281	94.123.099	88.657.981
a) na domačem trgu	92.047.446	110.534.281	94.123.099	88.657.981
b) na tujem trgu				

Vir: Elektro Celje Energija, d.o.o., Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija, d.o.o. za leto 2012, 2013, str. 36.; Elektro Celje Energija, d.o.o., Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija, d.o.o. za leto 2014, 2015, str. 62.

Čisto prihodki od prodaje so od leta 2011 do leta 2013 rasli, v letu 2014 pa so se znižali. Prihodki v letu 2014 so nižji na račun nižjih cen prodane električne energije in nižjih prodanih količin električne energije, predvsem poslovnim odjemalcem. Kljub nižjim prihodkom v letu 2014 pa je dobiček v letu 2014 najvišji.

Največji delež v strukturi odhodkov pri dobaviteljnih električne energije imajo odhodki za nakup električne energije. Strukturo odhodkov v družbi Elektro Celje Energija, d. o. o., v letu 2014 predstavlja Slika 8.

Slika 8: Prikaz strukture odhodkov v EUR družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2014

Vir: Elektro Celje Energija, d.o.o., Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija, d.o.o. za leto 2014, 2015, str. 32.

Največji delež v strukturi odhodkov imajo stroški nakupa električne energije (91,2 %). Stroški nakupa električne energije so v letu 2014 znašali 81.828.212 EUR. V stroške nakupa so vračunani tudi: odstopanja od vozniških redov za december, ocena poročila za leto 2014 in strošek nakupa Potrdil o izvoru, ki znaša 190.900 EUR. Največ električne energije je bilo kupljeno pri družbi HSE, in sicer 79 % celotnega nakupa električne energije.

S sprostitvijo trga prodaje električne energije se odjemalci vse lažje odločajo za menjavo dobavitelja električne energije. Gibanje števila odjemalcev v družbi Elektro Celje Energija, d. o. o., v obdobju od leta 2011 do 2014 predstavljamo v Tabeli 6.

Tabela 6: Število gospodinjstev in poslovnih odjemalcev družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., 2011–2014

POSTAVKA	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011
Število gospodinjstev odjemalcev	138.098	136.840	135.315	136.792
Število poslovnih odjemalcev	8.286	10.423	10.170	9.766
Skupaj	146.384	147.263	145.485	146.558

Vir: Elektro Celje Energija, d.o.o., Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija, d.o.o. za leto 2014, 2015, str. 21.

V letu 2011 je družba Elektro Celje Energija, d. o. o., oskrbovala z električno energijo 146.558 odjemalcev, od tega 9.766 poslovnih in 136.792 gospodinjstev, v letu 2014 pa skupaj 146.384 odjemalcev, od tega 138.098 gospodinjstev in 8.286 poslovnih. Iz podatkov je razvidno, da se je družba uspešno branila odhodov odjemalcev h konkurentom.

3.3.2 Analiza postavk bilance stanja družbe Elektro Celje, d. d., od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2014

Pri analizi postavk bilance stanja družbe Elektro Celje, d. d., se osredotočam na postavke dolgoročnih finančnih naložb, razen posojil, gibanje v obdobju od leta 2011 do 2014 prikazujem v Tabeli 7.

Tabela 7: Dolgoročne finančne naložbe družbe Elektro Celje, d. d., 2011–2014

v EUR

POSTAVKA	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31. 12.2011
Dolgoročne finančne naložbe, razen posojil	7.683.920	7.670.304	8.721.676	8.702.436
a) Delnice in deleži v družbah v skupini	7.246.975	7.246.975	7.246.975	7.246.975
b) Druge delnice in deleži	436.945	423.329	1.474.701	1.455.461

Vir: Elektro Celje, d.d., Letno poročilo družbe Elektro Celje, d.d. za leto 2012, 2013, str. 81;
Elektro Celje, d.d., Letno poročilo družbe Elektro Celje, d.d. za leto 2014, 2015, str. 113.

Družba Elektro Celje, d. d., med dolgoročnimi finančnimi naložbami izkazuje finančne naložbe, ki jih namerava imeti v posesti v obdobju, daljšem od enega leta, in ne v posesti za trgovanje. Izplačila dobička od dolgoročnih finančnih naložb so finančni prihodki. Finančne naložbe, za katere na delujočem trgu ni objavljena cena in katerih pošteno vrednosti ni mogoče zanesljivo izmeriti, družba vrednoti po modelu nabavne vrednosti.

Dolgoročne finančne naložbe v družbi v skupini v vrednosti 7.246.975 EUR se nanašajo na naložbe v hčerinski družbi, ki sta v 100-odstotni lasti obvladujočih družb:

- Elektro Celje Energija, d. o. o.: 5.501.023 EUR in
- MHE – Elpro, d. o. o.: 1.745.952 EUR.

Družba Elektro Celje, d. d., v letih 2011–2014 dolgoročnih finančnih naložb v družbe v skupini ni prevrednotovala na pošteno vrednost. V izkazu poslovnega izida je v letih 2012 in 2014 med finančnimi prihodki zabeleženo izplačilo dobička družbe Elektro Celje Energija, d. o. o.

Vrednost finančne naložbe v družbo Elektro Celje Energija, d. o. o., je 31. 12. 2014 v bilanci stanja družbe Elektro Celje, d. d., prikazana v vrednosti 5.501.023 EUR, odvisna družba je imela 31. 12. 2014 9.036.403 EUR celotnega kapitala.

3.4 Vrednotenje finančnih naložb po pošteni vrednosti in odloženi davki

Na prikazanih primerih analize finančnih naložb v delnice in deleže v družbah v skupini pri družbah Elektro Gorenjska, d. d., in Elektro Celje, d. d., je razvidno, da družbi ne

prevrednotujeta finančnih naložb na pošteno vrednost, ampak jih vodita po modelu nabavne vrednosti. Skladno z vrednotenjem finančnih naložb v odvisne družbe, po modelu nabavne vrednosti, družbi odloženih terjatev in odloženih obveznosti za davke nimata pripoznanih.

Slovenski trg kapitala je majhen in zelo malo likviden. Edini organizator trga vrednostnih papirjev v Sloveniji je Ljubljanska borza, d. d., njeno delovanje pa ureja Zakon o trgu finančnih inštrumentov, nadzor delovanja in trgovanja pa nadzira Agencija za trg vrednostnih papirjev.

Glede na značilnosti slovenskega kapitalskega trga je zanesljivo merjenje poštenih vrednosti finančnih inštrumentov težavno. Uporaba koncepta poštene vrednosti je otežena, saj na organiziranem trgu kotira le manjši del slovenskih družb, posli in transakcijske cene pa so na neorganiziranem trgu v večini primerov nepregledni. Hkrati lahko le za manjši del kotirajočih družb rečemo, da zaradi majhne likvidnosti delnice tržna cena odraža njihovo pravo vrednost. Na težavnost merjenja dodatno vpliva tudi pomanjkanje praktičnih izkušenj pri uporabi modelov vrednotenja (Dovč, 2008, str. 42).

Dobro delujoč trg kapitala, je torej trg z velikim številom kupcev in prodajalcev, kjer razpoložljivost informacij ni omejena in na katerem so transakcije z vrednostnimi papirji številne, tržne vrednosti naložb so torej relevantne in poštene. Mnogo teh karakteristik ni značilnih za slovenski trg, saj je dobro likvidnih le nekaj delnic, skritih transakcijskih stroškov veliko, veliko pa je tudi poslov izven organiziranega trga, katerih poročanje je slabo urejeno. Navedeno se odraža v slabši zanesljivosti tržnih cen, ki se uporabljajo za določitev poštene vrednosti, in v pogostejši potrebi po uporabi modelov vrednotenja.

Ne glede na to pa menim, da je dokaj zanesljivo merjenje mogoče tudi na slovenskem kapitalskem trgu in bi ga moralo uporabljati večje število slovenskih družb.

V nasprotju z učinkovitim trgom kapitala se na manj učinkovitem trgu postavlja vprašanje, ali cene delnic res pravilno odražajo pošteno vrednost naložbe in ali so tržne vrednosti ustrezna podlaga za merjenje poštenih vrednosti. Na drugi strani pa na takem trgu tudi narašča pomen poročanja po pošteni vrednosti, saj pomaga investitorjem pri določanju temeljne vrednosti družbe, hkrati pa pripomore k izboljšanju učinkovitosti, zmanjševanju prevar in zmanjševanju asimetrije informacij.

Skupno analiziranim družbam Elektro Gorenjska, d. d., in Elektro Celje, d. d., je, da ne kotirata na organiziranem trgu in da sta v večinski lasti države. Obe sta svojo tržno dejavnost, prodajo električne energije, izčlenili leta 2011. Hčerinski družbi sta v matičnih družbah pripoznani kot dolgoročne finančne naložbe v delnice in deleže v družbah v skupini.

Družba Elektro Celje, d. d., je v letu 2011 pripoznala dolgoročno finančno naložbo v vrednosti 5.501.023 EUR, celotni kapital v hčerinski družbi Elektro Celje Energija, d. o. o., je 31. 12. 2014 znašal 9.036.403 EUR. V vmesnem obdobju je bila matična družba že udeležena v dobičku 1.887.874 EUR.

Družba Elektro Gorenjska, d. d., je v letu 2011 pripoznala dolgoročno finančno naložbo v vrednosti 5.103.181 EUR, celotni kapital v hčerinski družbi Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., je 31. 12. 2014 znašal 3.918.015 EUR. V vmesnem obdobju matična družba ni bila udeležena v dobičku.

Če bi družbi vrednotili dolgoročne finančne naložbe na pošteno vrednost, bi bila slika v računovodskih poročilih drugačna. V primeru Elektro Celje, d. d., bi prevrednotenje pomenilo vrednotenje na višjo pošteno vrednost, višji prevrednotovalni popravek kapitala ali višji poslovni izid in na drugi strani odložene obveznosti za davke.

V primeru Elektro Gorenjska, d. d., bi na prvi pogled lahko ocenila, da bi prevrednotenje na pošteno vrednost pomenilo nižjo vrednost finančne naložbe, nižji prevrednotovalni popravek kapitala oz. nižji poslovni izid in na drugi strani odložene terjatve za davek. Vendar je v tem primeru pri oceni treba upoštevati dejavnost in trg, na katerem deluje družba. Gre za relativno stabilen trg, nujno dobrino, električno energijo, monopol, tako da ni nujno, da bi bila slabitev finančne naložbe potrebna.

Vsekakor bi bilo v navedenih primerih smotno pripraviti oceno poštene vrednosti družb. Gre za velike družbe, pretežno v državni lasti, za katere sem mnenja, da je resnična, transparentna in poštena vrednost zelo pomembna.

4 VREDNOTENJE FINANČNIH NALOŽB PO PRIPOJITVI DRUŽB

4.1 Pripojitev družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., k družbi Elektro Celje Energija, d. o. o.

Leta 2015 je bila podpisana pogodba med Elektro Celje, d. d., in Elektro Gorenjska, d. d., o pripojitvi družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., k družbi Elektro Celje Energija, d. o. o. V pogodbi je kot obračunski datum pripojitve določen 31. 12. 2014. Pripojitev je bila v sodni register vpisana 1. 10. 2015, kot novoustanovljena družba ECE, energetska družba, d. o. o. (skrajšano ime družbe ECE, d. o. o.) (Elektro Celje, d.d., 2016, str. 13).

Osnovni kapital družbe ECE, d. o. o., je 3.436.768 EUR. Poslovni delež posameznega družbenika v osnovnem kapitalu znaša:

- Elektro Celje, d. d.: 74,3256 %, kar pomeni 2.554.398 EUR,

- Elektro Gorenjska, d. d.: 25,6744 %, kar pomeni 882.370 EUR.

Družba ECE, d. o. o., je tudi leta 2015 nadaljevala prodajo električne energije, zemeljskega plina in lesnih peletov. Z raznimi akcijami je poskušala preprečiti trend odhajanja obstoječih kupcev h konkurentom in hkrati privabiti nove kupce. Leto 2015 je zaključila z dobičkom 2.729.274 EUR, vrednost celotnega kapitala je znašala 17.384.409 EUR.

V Tabeli 8 prikazujem postavke kapitala 1. 1. 2015 v družbi Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., Elektro Celje Energija, d. o. o., v združeni družbi ECE, d. o. o., in vrednost kapitala 31. 12. 2015.

Tabela 8: Kapital družbe ECE, d. o. o., 2015

v EUR

POSTAVKA	ECE, d .o .o., 31.12.2015	Skupaj ECE, d. o. o., 1.1.2015	Elektro Celje Energija, d.o.o., 1.1.2015	Prevzem Elektro Gorenjska Prodaja, d.o.o., 1.1.2015
A. Kapital	17.384.409	14.642.404	9.036.403	5.606.001
I. Vpoklicani kapital	3.436.768	3.436.768	2.554.399	882.369
1. Osnovni kapital	3.436.768	3.436.768	2.554.399	882.369
2. Nevpoklicani kapital				
II. Kapitalske rezerve	7.629.621	7.629.621	2.946.624	4.682.997
III. Rezerve iz dobička				
1. Zakonske rezerve				
2. Rezerve za lastne delnice in lastne poslovne deleže				
3. Lastne delnice in lastni poslovni deleži				
4. Statutarne rezerve				
5. Druge rezerve iz dobička				
IV. Presežek iz prevrednotenja	54.670	40.938	1.303	40.635
V. Preneseni čisti poslovni izid	3.534.076	1.313.421	1.313.421	
1. Preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let	3.534.076	1.313.421	1.313.421	
2. Prenesena čista izguba iz prejšnjih let				

se nadaljuje

nadaljevanje

POSTAVKA	ECE, d.o.o. 31.12.2015	Skupaj ECE, d.o.o. 1.1.2015	Elektro Celje Energija, d.o.o. 1.1.2015	Prevzem Elektro Gorenjska Prodaja, d.o.o. 1.1.2015
VI. Čisti poslovni izid poslovnega leta	2.729.274	2.220.656	2.220.656	
1. Ostanek čistega dobička poslovnega leta	2.729.274	2.220.656	2.220.656	
2. Čista izguba poslovnega leta				
3. Preneseni presežek iz prevrednotenja				

Vir: ECE, d.o.o., Letno poročilo družbe ECE, d.o.o. za leto 2015, 2016, str. 67.

Družba ECE, d. o. o., je novonastala družba ob pripojitvi družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., k družbi Elektro Celje Energija, d. o. o. Novonastala družba ECE, d. o. o., je v svojih računovodskih izkazih obdržala vse postavke kapitala družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., vrednost osnovnega kapitala 2.554.398 EUR in celotnega kapitala 9.036.403 EUR. Vrednost družbe Elektro Celje Energija, d. o. o., se ni spremenila zaradi učinkov pripojitve, kapital ni bil prevrednoten.

Menjalno razmerje med družbama se je določilo na podlagi ceniitve obeh družb. Ocenjena vrednost družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., je 5.606.001 EUR in pomeni 25,6744 % celotne družbe ECE, d. o. o. Prav toliko znaša celotni kapital družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., prevrednoten za pripojitev k družbi Elektro Celje Energija, d. o. o. Celotno vrednost kapitala so na podlagi delitvenega razmerja razdelili na osnovni kapital 882.369 EUR, kapitalske rezerve 4.682.997 EUR in prevrednotovalni popravek kapitala 40.635 EUR.

Razlike med aktivno in pasivno stranjo bilance stanja so bile ob pripojitvi izravnane s pripoznanimi odloženimi terjatvami za davek v vrednosti 525.913 EUR na osnovi prenesenih izgub, oblikovanja popravkov vrednosti kratkoročnih in dolgoročnih poslovnih terjatev, stroškov rezervacij za odpravnine ob upokojitvi ter za jubilejne nagrade. V postopku pripojitve sta družbi pri Finančni upravi Republike Slovenije uveljavili davčno nevtralno statusno preoblikovanje, kar je omogočilo, da je bila na družbo ECE, d. o. o., prenesena davčna izguba družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. Razlika med aktivno in pasivno stranjo v bilanci stanja pa se kaže v oblikovanju dobrega imena družbe, v vrednosti 1.162.071 EUR.

4.2 Vpliv vrednotenja finančne naložbe v družbi Elektro Gorenjska, d. d., na poslovni izid družbe

Dolgoročne finančne naložbe v družbi Elektro Gorenjska, d. d., 31. 12. 2015 znašajo 19.590.781 EUR. V primerjavi s stanjem 31. 12. 2014 v znesku 19.130.114 EUR se je njihova vrednost povečala. Vzrok za povečanje dolgoročnih finančnih naložb je v pripojitvi hčerinske družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., k družbi ECE, d. o. o. Dolgoročne finančne naložbe so se zaradi navedenega povečale za 460.667 EUR. Družba Elektro Gorenjska, d. d., s pripojitvijo hčerinske družbe k družbi Elektro Celje Energija, d. o. o., med svojimi finančnimi naložbami nima več naložbe v odvisno družbo, ima pa naložbo v pridruženo družbo ECE, d. o. o.

Po 63. členu ZGD-1 je pridružena družba, v kateri ima druga družba pomemben kapitalski vpliv in ni njej odvisna družba. Za družbo se šteje, da ima pomemben kapitalski vpliv na drugo družbo, če ima v tej družbi 20 odstotkov ali več glasovalnih pravic.

Družbe v skupini so obvladujoča družba in od nje odvisne družbe, kot je določeno v drugem odstavku 56. člena ZGD-1. Družba je za namene konsolidacije letnih poročil obvladujoča drugi družbi, če je izpolnjen eden od pogojev:

- če ima večino glasovalnih pravic v drugi družbi;
- če ima pravico imenovati ali odpoklicati večino članov posloводства ali nadzornega sveta družbe in je hkrati družbenik te družbe;
- če ima pravico do prevladujočega vpliva nad drugo družbo na podlagi podjetniške pogodbe ali drugega pravnega temelja.

Obe družbi je za namene določitve menjalnih razmerij ocenil pooblaščen ocenjevalec družb po stanju na obračunski dan. Na podlagi cenitvenega poročila je nastalo tudi menjalno razmerje 74,3256 % : 25,6744 % v korist družbe Elektro Celje, d. d.

Kot je razvidno iz letnega poročila družbe Elektro Gorenjska, d. d., je družba odpravila pripoznanje finančne naložbe v odvisno družbo Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., v znesku 5.103.181 EUR in pripoznala novo finančno naložbo v pridruženo družbo ECE, d. o. o., v vrednosti 5.606.005 EUR. Razliko 502.824 EUR je pripoznala kot finančne prihodke iz deležev v pridruženih družbah. Družba je pripoznala finančno naložbo po pošteni vrednosti.

Iz navedenega izhaja, da je 25,6744% delež ocenjene družbe vrednoten na 5.606.005 EUR, kar pomeni, da ocenjena vrednost družbe ECE, d. o. o., v celoti znaša 21.835.000 EUR. Na ECE, d. o. o., so se s pripojitvijo prenesli celotno premoženje družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., celotne obveznosti, zaposleni, celotno poslovanje.

Družba Elektro Gorenjska, d. d., je s pripojitvijo izgubila poslovni delež v družbi Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., in v zameno pridobila nov, enak poslovni delež v družbi ECE, d. o. o.

Skladno z navedenim so po MRS 39 in SRS 3 izpolnjeni pogoji za odpravo pripoznanja finančne naložbe Elektro Gorenjska, d. d., v družbo Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o. Gre za prenos enega sredstva v zameno za pridobitev drugega sredstva (zamenjava ene finančne naložbe za drugo finančno naložbo). Prišlo je do prenosa finančne naložbe in do pridobitve nove finančne naložbe v menjalnem poslu, ki je bil izveden, upoštevaje ocenjene pošteno vrednosti obeh družb.

Prenos finančne naložbe izpolnjuje pogoje za odpravo finančne naložbe po SRS 3 in MRS 39:

- SRS 3.16 Pripoznanje finančne naložbe kot finančnega sredstva v knjigovodskih razvidih in bilanci stanja se odpravi, če se ne obvladujejo več nanjo vezane pogodbene pravice, ne obvladujejo pa se, če se pravice do koristi, podrobno določene v pogodbi, izrabijo, če ugasnejo ali če se prenesejo skoraj vsa tveganja in koristi, povezani z lastništvom finančne naložbe.
- MRS 39.17 Družba mora odpraviti pripoznanje finančnega sredstva, kadar in zgolj kadar
 - pogodbene pravice do denarnih tokov iz finančnega sredstva potečejo ali
 - prenese finančno sredstvo, kot je navedeno v 18. in 19. členu, ter je prenos izpolnil pogoje za odpravo pripoznanja po 20. členu.
- MRS 39.18 Družba prenese finančno sredstvo, kadar in zgolj kadar:
 - prenese pogodbene pravice do prejema denarnih tokov iz finančnega sredstva ali
 - zadrži pogodbene pravice do prejema denarnih tokov iz finančnega sredstva, prevzame pa pogodbeno obvezo za plačilo denarnih tokov enemu ali več prejemnikov v dogovoru, ki izpolnjuje pogoje iz 19. člena.
- MRS 39.20 Ko družba prenese finančno sredstvo, mora ovrednotiti obseg, v katerem zadrži tveganja in koristi iz lastništva finančnega sredstva. V tem primeru:
 - če družba prenese skoraj vsa tveganja in koristi lastništva finančnega sredstva, mora odpraviti pripoznanje finančnega sredstva ter pripoznati kakršnekoli pravice in obveze, nastale ali zadržane med prenosom, posebej kot sredstva ali obveznosti;
 - če družba zadrži skoraj vsa tveganja in koristi lastništva finančnih sredstev, mora še naprej pripoznavati finančno sredstvo;

- če družba ne prenese niti ne zadrži skoraj vseh tveganj in koristi lastništva finančnih sredstev, se mora izjasniti o tem, ali je obdržala obvladovanje finančnega sredstva; v tem primeru:
 - če družba ni obdržala obvladovanja, mora odpraviti pripoznavo tega finančnega sredstva in posebej pripoznati kakršnekoli pravice in obveze, nastale ali zadržane med prenosom, posebej kot sredstva ali obveznosti;
 - če je družba ohranila nadzor, mora še naprej pripoznavati finančno sredstvo do obsega svoje nadaljevane udeležbe v finančnem sredstvu (glejte 30. člen).

Učinki iz odprave pripoznanja finančne naložbe se pripoznajo skladno s SRS 3 in MRS 39 v izkazu poslovnega izida:

- SRS 3.30. Pri odpravi pripoznanja finančnega sredstva v celoti se razlika med:
 - knjigovodsko vrednostjo ter
 - vsoto prejetih nadomestil, vključno z novimi dobljenimi sredstvi, zmanjšanimi za nove prevzete obveznosti, in nabranih dobičkov ali izgub, pripoznanih neposredno v kapitalu, pripozna v poslovnem izidu.
- MRS 39.25 Če je po prenosu odpravljeno pripoznanje finančnega sredstva v celoti, učinek prenosa v družbi pa pomeni pridobitev novega finančnega sredstva ali prevzem nove finančne obveznosti ali obveznosti servisiranja, mora družba pripoznati novo finančno sredstvo, finančno obveznost ali obveznost servisiranja po pošteni vrednosti.
- MRS 39.26 Pri odpravi pripoznanja finančnega sredstva v celoti se razlika med
 - knjigovodsko vrednostjo in
 - vsoto prejetih nadomestil (vključno z novim dobljenim sredstvom, zmanjšano za novo prevzeto obveznost) in kumulativnimi dobički ali izgubami, ki so bile pripoznane v drugem vseobsegajočem donosu, mora pripoznati v poslovnem izidu.

Družba Elektro Gorenjska, d. d., je v letu 2015 med finančnimi prihodki iz deležev v pridruženih družbah pripoznala 502.824 EUR. Prihodki izvirajo iz povečanja vrednosti finančne naložbe zaradi pripojitve hčerinske družbe k družbi ECE, d. o. o.

Po določbah 49. in 53. člena ZDDPO-2 je prenosna družba oproščena plačila davka v zvezi z dobički, ki jih je možno pripisati prenesenim sredstvom in obveznostim. Upravičenja se lahko upoštevajo na podlagi priglasitve transakcije davčnemu organu. Določbe zagotavljajo, da se izvede davčno nevtralen prenos.

Po ZDDPO-2 pa oprostitev plačila davka ni končna, gre le za odlog plačil. Transakcija je obdavčena, če pride do poplavlila finančne naložbe. Elektro Gorenjska, d. d., ima v izkazu poslovnega izida in bilanci stanja za leto 2015 pripoznane obveznosti za odložene davke, zaradi priglavitve transakcije davčnemu organu. V letu 2015 znana davčna stopnja je 17 %, tako znaša odložena obveznost za plačilo davka 85.480 EUR.

Finančni prihodki iz deležev v pridruženih družbah so v letu 2015 povečali za 502.824 EUR poslovni izid družbe, ki je v skupni vrednosti znašal 5.601.957 EUR. Posledično je družba povečala celotni kapital in družbeniki bodo upravičeni do izplačila višjih donosov, dividend.

4.3 Vpliv vrednotenja finančne naložbe v družbi Elektro Celje, d. d., na poslovni izid družbe

Družba Elektro Celje, d. d., ima 31. 12. 2015 pripoznane finančne naložbe v družbe v skupini v vrednosti 7.246.975 EUR, kar je enako vrednosti 31. 12. 2014. Iz letnega poročila za leto 2015 je razvidno, da je naložba v družbo ECE, d. o. o., vrednotena 5.501.023 EUR in ni prevrednotena na pošteno vrednost.

Družba ne ugotavlja poštene vrednosti za delnice in deleže družb v skupini, saj ne kotirajo na borzi, vendar pa letno preverja potrebo po oslabitvi naložb. Prav tako ni mogoče najti zanesljivih podatkov o primerljivih prodajah, ki bi dale relevantno informacijo o pošteni vrednosti naložb.

Iz podatkov o pripojitvi družbe Elektro Celje Prodaja, d. o. o., izhaja, da je 25,6744% delež ocenjene družbe vrednoten na 5.606.005 EUR, kar pomeni, da ocenjena vrednost družbe ECE, d. o. o., v celoti znaša 21.835.000 EUR, 74,3256% delež družbe Elektro Celje, d. d., pa 16.228.995 EUR. Razlika med pripoznano vrednostjo finančne naložbe 5.501.023 EUR in ocenjeno vrednostjo naložbe 16.228.995 EUR je 10.727.972 EUR.

Družba Elektro Gorenjska, d. d., je na osnovi prevrednotenja finančne naložbe v pridruženo družbo pripoznala finančne prihodke, višji poslovni izid in posledično višje donose ter na drugi strani odložene obveznosti za davke. Družba Elektro Celje, d. d., z metodo vrednotenja po nabavni vrednosti finančne naložbe v odvisno družbo ni prevrednotila, posledično ni pripoznala finančnih prihodkov, odloženih obveznosti za davek in tudi vpliva na poslovni izid družbe ni. Družbeniki niso upravičeni do višjega izplačila donosov.

Ob vrednotenju finančne naložbe po nabavni vrednosti družbeniki matične družbe nimajo koristi iz povečevanja vrednosti finančne naložbe, dokler ne pride do prodaje finančne naložbe, oz. bi imeli izgubo ob slabitvi finančne naložbe. Imajo pa koristi ob udeležbi v dobičku matične družbe v odvisni družbi.

Odvisna družba je v analiziranih primerih organizirana kot d. o. o. Za d. o. o. velja, da po ZGD-1 (505. člen) družbeniki (na skupščini) odločajo o sprejemu letnega poročila in uporabi bilančnega dobička. Družbena pogodba lahko sicer določi tudi drugače, vendar v primeru, da družbena pogodba ne določa drugače kot 505. člen ZGD-1 ter da o sprejemu letnega poročila in uporabi bilančnega dobička odloča skupščina (s pisnim sklepom) oz. ustanovitelja prek predsednikov uprave. Ker o uporabi bilančnega dobička vedno odloča skupščina, se odločitev o uporabi bilančnega dobička vedno računovodsko evidentira, praviloma z enoletnim zamikom (v letu, ko o tem odloči skupščina).

Če do izčlenitve tržnega dela iz distribucij električne energije ne bi prišlo, bi bila prodaja električne energije organizirana znotraj delniških družb. Delničarji družb bi bili udeleženi v delitvi bilančnega dobička od prodaje električne energije v celoti v tekočem letu. Vendar pa se tu poraja vprašanje, ali bi potem sploh do takih dobičkov prišlo, zaradi same organiziranosti družbe, kajti v tržnem delu je potrebna drugačna organiziranost kot v delu za "javno dobro".

4.4 Lastniška sestava elektrodistribucijskih družb

Elektrodistribucijske družbe v Sloveniji so organizirane kot delniške družbe. Z delnicami družb se ne trguje na organiziranem trgu. Zakon o trgu vrednostnih papirjev (Ur.l. RS, št. 51/2006-UPB2, v nadaljevanju ZTVP-1) opredeljuje organiziran trg vrednostnih papirjev kot trg, ki je posredno ali neposredno dostopen javnosti, na katerem trgovanje poteka redno, je urejen in ga nadzorujejo pristojni organi. V Sloveniji je organiziran trg borzni trg, ki ga upravlja Ljubljanska borza. Delnice elektrodistribucijskih družb ne kotirajo na Ljubljanski borzi, z njimi se trguje neorganizirano. Prodaje in nakupi vrednostnih papirjev na neorganiziranem trgu potekajo neposredno med različnimi posredniki.

Največji lastnik v petih elektrodistribucijskih družbah je država Republika Slovenija. V Tabeli 9 podajam tudi lastništvo Slovenskega državnega holdinga, d. d. (SDH), ki ima v Sloveniji funkcijo upravljanja kapitalskih naložb.

Tabela 9: Lastništvo Republike Slovenije v elektrodistribucijskih družbah, 31. 12. 2015

DRUŽBA	% RS	% SDH	% SKUPAJ
ELEKTRO CELJE, D.D.	79,50		79,50
ELEKTRO GORENJSKA, D.D.,	79,42	0,31	79,73
ELEKTRO LJUBLJANA D.D.	79,50	0,30	79,80
ELEKTRO MARIBOR, D.D.	79,50		79,50
ELEKTRO PRIMORSKA, D.D.	79,50		79,50

Vir: Slovenski Državni Holding, d.d., Seznam neposrednih naložb RS in SDH na dan 30. 6. 2016, 2016.

Država ima v vseh petih elektrodistribucijskih družbah 80-odstotni lastniški delež. Trg z delnicami elektrodistribucijskih družb je zelo majhen oz. ga praktično ni. V tem primeru zelo težko govorimo o pošteni ceni delnic, saj ni velike ponudbe oz. povpraševanja na trgu. Pri določanju poštene cene si moramo pomagati s cenitvijo družb, iz računovodskih poročil zelo težko razberemo pošteno ceno delnice.

Vlada Republike Slovenije se je v začetku leta 2016 odločila, da poveča lastništvo z 80 % na 100 %. Razlog za odkup vsega deleža je v mnenju Računskega sodišča iz leta 2007, da izvajanje gospodarske javne službe systemskega operaterja distribucijskega omrežja ni dovolj učinkovito. Država bi s pridobitvijo celotnega deleža povečala vpliv in nadzor v družbah.

Vlada Republike Slovenije je elektrodistribucijskim družbam konec julija 2016 poslala zahtevo, naj skupščine družb odločajo o podelitvi pooblastila upravi za pridobivanje in odsvajanje lastnih delnic (Svenšek, 2016). Pridobivanje lastnih delnic pomeni odkupovanje lastnih delnic, torej družba odkupuje sama sebe.

Vlada je zahtevo poslala na osnovi 1. odstavka 247. člena ZGD-1, pridobivanje lastnih delnic. ZGD-1 določa, da družba sme pridobivati lastne delnice na podlagi pooblastila skupščine za nakup lastnih delnic, ki velja največ za 36 mesecev ter določa najnižjo in najvišjo nakupno ceno pri pridobivanju delnic ter število delnic, ki se lahko pridobijo. Skupni delež delnic ne sme skupaj z drugimi lastnimi delnicami, ki jih družba že ima, presežati 10 % skupnega števila delnic.

Na spletnih straneh družb Elektro Gorenjska, d. d., in Elektro Celje, d. d., so objavljeni sklici skupščin za avgust 2016. V dnevnem redu sklicanih skupščin so tudi točke o sprejetju sklepa zahteve Republike Slovenije o podelitvi pooblastila upravi za pridobivanje in odsvajanje lastnih delnic.

Predlog sklepa v družbi Elektro Gorenjska, d. d., se glasi: da skupščina z namenom maksimizacije vrednosti za delničarje in z namenom povečanja vrednosti premoženja družbe pooblašča upravo družbe, da lahko v obdobju od 1. 9. 2016 do 31. 3. 2018 kupuje lastne delnice po ceni, ki ne bo nižja od 1,91 EUR in ne višja od 2,47 EUR za delnico. Pooblastilo velja za pridobitev največ 1.728.637 lastnih delnic družbe, pri čemer skupni delež, pridobljen na podlagi tega pooblastila, skupaj z drugimi lastnimi delnicami, ki jih družba že ima, ne sme presežati 10 % osnovnega kapitala (1.728.637 delnic).

Uprava lahko v letu 2016 pridobi največ 851.554 lastnih delnic, v letu 2017 največ do 879.292 lastnih delnic ter v letu 2018 največ do toliko, kolikor znaša razlika med 1.728.637 delnic in pridobljenimi lastnimi delnicami v letih 2016 in 2017 ter drugimi lastnimi delnicami, ki jih je družba že imela pred sprejemom tega sklepa skupščine, vendar v letu 2018 ne več kot 864.318 delnic.

Pri odsvajanju lastnih delnic, ki jih je družba pridobila na podlagi tega pooblastila, je prednostna pravica delničarjev izključena, če so lastne delnice na podlagi predhodnega soglasja nadzornega sveta uporabljene za zamenjavo za delnice oz. lastniške deleže v drugih družbah ali za morebitno odprodajo strateškemu vlagatelju.

Uprava je s tem sklepom skupščine pooblaščen, da lahko po predhodnem soglasju nadzornega sveta na podlagi tega pooblastila pridobljene delnice umakne brez nadaljnega sklepa o zmanjšanju osnovnega kapitala. Skupščina pooblašča nadzorni svet za uskladitev besedila statuta družbe z morebitnim zmanjšanjem osnovnega kapitala, ki bi bilo izvedeno zaradi umika lastnih delnic, kadarkoli pridobljenih na podlagi pooblastila skupščine upravi družbe za nakup lastnih delnic (Elektro Gorenjska, d. d., 2016).

Predlog sklepa v družbi Elektro Celje, d. d., je praktično enak, različne so le vrednosti in količine delnic, ter se glasi: da skupščina z namenom maksimizacije vrednosti za delničarje in z namenom povečanja vrednosti premoženja družbe pooblašča upravo družbe, da lahko v obdobju od 1. 9. 2016 do 31. 3. 2018 kupuje lastne delnice po ceni, ki ne bo nižja od 2,38 EUR in ne višja od 3,43 EUR za delnico. Pooblastilo velja za pridobitev največ 2.419.242 lastnih delnic družbe, pri čemer skupni delež, pridobljen na podlagi tega pooblastila, skupaj z drugimi lastnimi delnicami, ki jih družba že ima, ne sme presegati 10 % osnovnega kapitala (2.419.242 delnic).

Uprava lahko v letu 2016 pridobi največ 790.068 lastnih delnic, v letu 2017 največ do 781.443 lastnih delnic ter v letu 2018 največ do toliko, kolikor znaša razlika med 2.419.242 delnic in pridobljenimi lastnimi delnicami v letih 2016 in 2017 ter drugimi lastnimi delnicami, ki jih je družba že imela pred sprejemom tega sklepa skupščine, vendar v letu 2018 ne več kot 1.209.621 delnic.

Pri odsvajanju lastnih delnic, ki jih je družba pridobila na podlagi tega pooblastila, je prednostna pravica delničarjev izključena, če so lastne delnice na podlagi predhodnega soglasja nadzornega sveta uporabljene za zamenjavo za delnice oz. lastniške deleže v drugih družbah ali za morebitno odprodajo strateškemu vlagatelju.

Uprava je s tem sklepom skupščine pooblaščen, da lahko po predhodnem soglasju nadzornega sveta na podlagi tega pooblastila pridobljene delnice umakne brez nadaljnega sklepa o zmanjšanju osnovnega kapitala. Skupščina pooblašča nadzorni svet za uskladitev besedila statuta družbe z morebitnim zmanjšanjem osnovnega kapitala, ki bi bilo izvedeno zaradi umika lastnih delnic, kadarkoli pridobljenih na podlagi pooblastila skupščine upravi družbe za nakup lastnih delnic (Elektro Celje, d. d., 2016).

Vlada Republike Slovenije je v obrazložitvi k zahtevam zapisala:

- da predlagani sklepi skupščine za delničarje in družbo pomenijo opcijo in ne obligacije morebitne prodaje in nakupa delnic družbe na podlagi prostovoljne ponudbe in povpraševanja v skladu z interesi družbe;
- da vseh okoliščin, ki utemeljujejo pooblastilo za nakup lastnih delnic, vnaprej ni mogoče predvideti, so pa glavni nameni pridobitve lastnih delnic družbe povečanje vrednosti delnice, povečanje obsega trgovanja in likvidnosti delnice, postavitve alternative netransparentnemu sivemu trgu, optimizacija davčnih učinkov za delničarje ob prodaji delnic, povečana možnost delničarjev izkoristiti alokativno funkcijo kapitalskega trga in večja zaščita delničarjev pred špekulativnim trgovanjem.

SRS 8.19 opredeljuje, da je za odkupljene lastne delnice potrebno znižanje osnovnega kapitala. Za emisijsko vrednost se zmanjša osnovni kapital, če je bil odkup izveden po vrednosti, višji od emisijske vrednosti, je za razliko treba hkrati zmanjšati ostale sestavine celotnega kapitala. Če so bile odkupljene po nižji ceni, je za razliko treba oblikovati kapitalske rezerve.

Ob takih odločitvah se najprej pojavlja vprašanje vrednosti posla, vrednosti delnice. Vrednost delnice je posebej pomembna za manjšinske delničarje. Mali delničarji so družbam že poslali nasprotne predloge k sklepom skupščine, in sicer, da se popravi zgornja meja odkupa delnic na knjigovodsko vrednost, s pojasnilom, da so vse elektrodistribucijske družbe revidirali pooblaščen revizorji in razkrito knjigovodsko vrednost delnice Republika Slovenija nikoli ni problematizirala. Tako so za družbo Elektro Gorenjska, d. d., podali predlog za zgornjo mejo odkupne cene delnice 8,10 EUR za delnico, za družbo Elektro Celje, d. d., pa 8,12 EUR za delnico.

Po poročanju Dnevnika (Svenšek, 2016) naj bi bila celotna vrednost odkupa delnic elektrodistribucijskih družb od 50 do 60 milijonov EUR, upoštevana je povprečna odkupna cena delnic. Ob odkupu po knjigovodskih vrednostih pa bi bila vrednost celotnega odkupa 200 milijonov EUR.

Družbe, ki imajo med svojimi finančnimi naložbami pripoznane finančne naložbe v vrednostne papirje elektrodistribucijskih družb, bodo morale svoje finančne naložbe oslabiti in na osnovi izgub pripoznati odložene terjatve za davek. Predpostavljam, da glede na to, da delnice ne kotirajo na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, imajo naložbe pripoznane po nabavnih vrednostih, ki so nižje od knjigovodskih. Po SRS delnic niso prevrednotovale, saj ni bilo potrebe po slabitvi delnic, ker so knjigovodske vrednosti delnic višje. Pojavila se je ponudba Republike Slovenije za odkup delnic po ceni, ki je 4-krat nižja od knjigovodske vrednosti, na podlagi cenitvenih poročil, ki pa niso javno dostopna.

Poštena vrednost delnice je v družbah, ki niso uvrščene na organiziran trg vrednostnih papirjev, zelo težko določljiva. Podatki o vrednosti poslov med delnicami niso javno dostopni, delnice so nelikvidne, povpraševanje in ponudba po delnicah sta zelo majhna. Cena na trgu se ne oblikuje. Pomagamo si lahko edino s cenitvenimi poročili družb.

5 RAZPRAVA O USTREZNOSTI VREDNOTENJA PO POŠTENI VREDNOSTI V RAČUNOVODSKIH IZHAZIH

Namen magistrskega dela je predstaviti, da vrednotenje po pošteni vrednosti ni primerno za vsa sredstva in obveznosti, pripoznane v računovodskih izkazih družb. Različno vrednotenje po pošteni vrednosti ima posledično vpliv tudi na različno vrednotenje odloženih terjatev in obveznosti za davek. Poštena vrednost se v praksi že uporablja, vendar še vedno dopušča veliko manevrskega prostora in možnosti za prirejanje računovodskih informacij. Dejstvo je, da v večini primerov ni mogoče najti enovitih rešitev o določanju poštene vrednosti, ki bi zadostile vsem željam in potrebam uporabnikov informacij gospodarskih družb.

Računovodski standardi naj bi zagotovili okvir za realne, ažurne in tržne podatke pri nadaljnji uporabi računovodskih informacij. Problem vrednotenja po pošteni vrednosti se kaže že v računovodskih usmeritvah, ki jih narekujejo standardi. MSRP, iz katerih so izpeljani tudi SRS, so pisani predvsem za velike družbe, SRS pa za srednje in male. Velike družbe kotirajo na likvidnih trgih, z velikim številom transakcij. Za take likvidne in velike trge pa je mogoče trditi, da računovodski podatki odražajo realne tržne vrednosti, saj je cena določena prek velikega povpraševanja in ponudbe. V primeru nizke likvidnosti trga je vrednotenje po pošteni vrednosti bolj tvegano, manj zanesljivo in neučinkovito.

MSRP 13 opredeljuje, da merjenje poštene vrednosti temelji na tržni meri. Namen merjenja poštene vrednosti je enak za vsa sredstva in obveznosti, tako za tiste o katerih so na voljo pomembne tržne transakcije in tržne informacije, kot za tiste, ta katere pomembne tržne transakcije in tržne informacije niso na voljo. Cilj merjenja poštene vrednosti je v vseh primerih oceniti ceno, po kateri bi se izvedla redna transakcija za prodajo sredstav ali prenos obveznosti med udeleženci na trgu na datum merjenja po trenutnimi tržnimi pogoji (MSRP 13, 2015, str. 694).

V idealnih razmerah, ko bi vsa sredstva in vse obveznosti v računovodskih izkazih družbe izkazovali svojo pošteno vrednost, bi knjigovodska vrednost kapitala predstavljala tudi njegovo realno notranjo vrednost in bi bila tako enaka tržni vrednosti. V takem primeru zunanji uporabniki informacij iz računovodskih izkazov sploh ne bi potrebovali izkaza poslovnega izida, saj jim ta ne bi ponujal nobene informacije, ki je ne bi vključevala bilanca stanja. Tržna vrednost družbe bi bila vseskozi znana. Pri tržni vrednosti pa se zopet pojavi problem ponudbe in povpraševanja. Če po določenem sredstvu ni povpraševanja in je tržna vrednost visoka, je vrednost nerelevantna. Družba določeno sredstvo želi prodati,

pa ni trga. Take informacije je v računovodske izkaze zelo težko vključiti. Uporabniki računovodskih informacij morajo družbo gledati širše, če želijo pridobiti resnično pravilne informacije o pošteni vrednosti, dejavnosti, v kateri družba deluje, regiji, trgu in podobno.

V Sloveniji vlagatelji pošteno vrednost finančne naložbe velikokrat enačijo s knjigovodsko vrednostjo družbe, kar pa ni primerljivo. Poštena vrednost družbe izhaja iz ponudbe in povpraševanja na delujočem trgu oziroma iz pripravljenega cenitvenega poročila, knjigovodska vrednost družbe pa je razlika med celotnimi sredstvi družbe in celotnimi obveznostmi družbe, kot izhaja iz bilance stanja. Sta pa poštena vrednost in knjigovodska vrednost družbe močno povezani.

Slovenski trg ponudbe in povpraševanja po vrednostnih papirjih je zelo majhen. Cenitvena poročila družb javno niso dostopna, da pa bi jih vlagatelji naročali za posamezne zanimive naložbe, bi bilo stroškovno neučinkovito. Problem pri cenitvenih poročilih in majnosti trga se izrazi tudi v objektivnosti in primernosti ugotovljenih vrednosti družb v poročilih. Informacije o vrednostih so pripravljene na podlagi določenih teoretičnih predpostavk in so lahko prilagodljive in prirejene.

V magistrskem delu na primeru elektrodistribucijskih družb prikazujem pomen poštene vrednosti v računovodskih izkazih. Elektrodistribucijske družbe so v 80-odstotni lasti države. Država želi postati 100-odstotna lastnica, z odkupom lastnih delnic družb. Ponujene odkupne cene lastnih delnic so 4-krat nižje od knjigovodskih vrednosti družb. Delnice družb niso uvrščene na organiziran trg vrednostnih papirjev, z njimi se ne trguje redno, cene izvedenih poslov niso javno dostopne, prav tako cenitvena poročila niso javno objavljena. Mali delničarji so s ponujeno ceno nezadovoljni in želijo višjo, knjigovodsko vrednost delnice.

Za lažje razumevanje in potrjevanje teze magistrskega dela na kratko podajam analizo knjigovodske vrednosti delnice družbe Elektro Celje, d. d. Z delnicami družbe se ne trguje na Ljubljanski borzi, tako da poštene vrednosti družbe ni mogoče razbrati iz rednih transakcij in informacij iz delujočega trga.

Družba Elektro Celje, d. d., ima finančno naložbo v ECE, d. o. o., vrednoteno po nabavni vrednosti 5.501.023 EUR. V letnem poročilu Elektro Gorenjska d.d. je mogoče razbrati pošteno vrednost družbe ECE d.o.o., ki je razkrita zaradi izvedene pripojitve družb. Iz cenitvenega poročila, ki je bilo pripravljeno ob pripojitvi družbe Elektro Gorenjska Prodaja, d. o. o., k družbi Elektro Celje Energija, d. o. o., je razvidno, da je poštena vrednost 74,3256 % deleža Elektra Celje, d. d., v novonastali družbi ECE, d. o. o., 16.228.995 EUR, razlike je 10.727.972 EUR. Knjigovodska vrednost delnice družbe Elektro Celje, d. d., 31. 12. 2015 znaša 8,12 EUR, vrednost celotnega kapitala družbe Elektro Celje, d. d., 31. 12. 2015 znaša 196.443.080 EUR. Če bi družba Elektro Celje, d. d., vrednotila finančno naložbo v družbo ECE, d. o. o., po pošteni vrednosti, bi bil celotni

kapital višji za 10.727.972 EUR, posledično bi bila višja tudi knjigovodska vrednost delnice.

V analiziranem primeru je družba pri vrednotenju finančnih naložb zadostila SRS. Finančno naložbo je po SRS 3 (2016) pripoznala med finančnimi naložbami, razpoložljivimi za prodajo. SRS 3 (2016) določa, da se finančne naložbe v kapitalске instrumente, za katere ni objavljena cena na delujočem trgu in katerih vrednosti ni mogoče pošteno izmeriti, izmerijo po nabavni vrednosti. Prav tako se po pošteni vrednosti merijo in obračunavajo finančne naložbe v odvisne in pridružene družbe.

Višja knjigovodska vrednost delnic pa ima vpliv na vrednotenje finančnih naložb pri družbah, ki imajo delnice Elektra Celje, d. d., med finančnimi naložbami. Če bi imela družba X, d. o. o., finančno naložbo v delnice družbe Elektro Celje, d. d., in bi vrednotila delnice družbe Elektro Celje, d. d., po pošteni vrednosti, ki je hkrati knjigovodska vrednost, bi imela posledično višjo vrednost finančne naložbe. Finančno naložbo bi prevrednotovala na višjo vrednost, na drugi strani pa bi prikazala višji kapital. Takšno prevrednotenje finančne naložbe bi imelo vpliv tudi na odložene davke. Zaradi prikazanih dobičkov iz finančnih naložb, ki še niso realizirani, bi prikazala odložene obveznosti za davke.

Na drugi strani predpostavljam, da imajo družbe, ki imajo med svojimi finančnimi naložbami pripoznane finančne naložbe v vrednostne papirje elektrodistribucijskih družb, finančne naložbe vrednotene po knjigovodski vrednosti, ki je hkrati opredeljena kot poštena vrednost. Če se ponudba Slovenije za odkup delnic po ceni, ki je 4-krat nižja od knjigovodske vrednosti, na podlagi cenitvenih poročil, ne bo spremenila, bodo družbe morale svoje finančne naložbe oslabiti in na osnovi izgub pripoznati odložene terjatve za davke.

Podane informacije o finančnih naložbah v računovodskih izkazih po mojem mnenju niso dovolj koristne za vlagatelje na trgu kapitala. Problem koristnosti in zanesljivosti informacij je še toliko večji, ko tržna cena za finančno naložbo ne obstaja, niti ni trga s primerljivimi finančnimi naložbami. V Sloveniji je problem vrednosti velikih delniških družb, v katerih ima država velik delež lastništva. Država v določenih družbah želi nadzor in obvladovanje. Država z 80-odstotnim lastništvom praktično upravlja z družbo, sprejema odločitve, manjšinski lastniki pa imajo zelo majhen vpliv ali pa ga sploh nimajo. Država je lastniško povezana v velikem številu velikih gospodarskih družb. Odločitve o strateških naložbah oz. tržno tveganih naložbah, iz katerih želi izstopiti, nenehno spreminja. Take neodločitve tudi močno vplivajo na postavljanje poštenih vrednosti na trgu ter na samo ponudbo in povpraševanje.

S 100-odstotnim lastništvom bi Slovenija sploh pridobila popoln nadzor nad elektrodistribucijskimi družbami, ni pa to nujno končna odločitev, saj je v obrazložitvah za

odkup lastnih delnic navedla drugačne razloge, kot so višja cena delnice, višja likvidnost, povečanje obsega trgovanja.

S prikazanim potrjujem tezo magistrskega dela, da vrednotenje po pošteni vrednosti ni primerno za vsa sredstva in obveznosti, ki jih družbe prikazujejo v računovodskih izkazih. Neprimerno vrednotenje finančnih naložb posledično vpliva na odložene terjatve in obveznosti za davek. V opredeljenem primeru v magistrskem delu sem prikazala, da vrednotenje enkrat lahko vpliva na evidentiranje odloženih terjatev za davek in v drugem primeru odloženih obveznosti za davek. Družbe, ki imajo med finančnimi naložbami delnice družbe Elektro Celje, d. d., nimajo dovolj informacij o pošteni vrednosti finančne naložbe, zato je najprimernejši način vrednotenja po nabavni vrednosti.

SKLEP

Vrednotenje finančnih naložb v računovodskih izkazih povzroča razlike med računovodskim dobičkom in davčno osnovo. Razlike med računovodskim dobičkom in davčno osnovo nastanejo v enem obračunskem obdobju in se odpravijo v drugem obračunskem obdobju, zato so točasne razlike, ki povzročajo nastanek odloženih terjatev oz. obveznosti za davek. Obdavčenje dohodkov pravnih oseb v Sloveniji ureja ZDDPO-2.

Razlike v računovodskih izkazih, ki jih družbe pripravljajo po računovodskih standardih (SRS in MSRP), so posledica vrednotenja sredstev oz. obveznosti do virov sredstev ter ciljev in usmeritev računovodenja. Usmeritev računovodenja je močno odvisna od volje posloводства in pridobivanja podatkov o pošteni vrednosti postavk v računovodskih izkazih. MSRP izraz poštena vrednost označujejo kot znesek, s katerim je mogoče zamenjati sredstvo ali poravnati dolg med dobro obveščena in voljnima strankama v preišljenem poslu.

V eno najbolj izpostavljenih računovodskih kategorij sodi vrednotenje finančnih naložb. Vrednotenje finančnih naložb dopušča veliko možnosti pri usmeritvi računovodenja. Računovodski standardi napotujejo na model vrednotenja po pošteni vrednosti, pri nekaterih primerih pa dopuščajo model nabavne vrednosti. Vrednotenje po pošteni vrednosti je primernejše za uporabnike računovodskih informacij, če za vrednoteno postavko dejansko obstaja trg, na katerem je mogoče sredstvo zamenjati, prodati.

V Sloveniji na organiziranem trgu kotira malo družb, podatki o poslih in transakcijskih cenah na neorganiziranem trgu v večini primerov niso javno dostopni in so nepregledni. Hkrati lahko le za manjši del kotirajočih družb rečemo, da zaradi majhne likvidnosti delnice tržna cena odraža njihovo pravo vrednost. Uporaba koncepta poštene vrednosti je otežena. Na težavnost merjenja imata dodatni vpliv tudi pomanjkanje izkušenj pri uporabi modelov vrednotenja in stroškovni efekt pri pripravi ocen vrednosti družb.

V Sloveniji se vrednotenje po pošteni vrednosti v praksi že uporablja, vendar še vedno dopušča veliko manevrskega prostora in možnosti za prirejanje računovodskih informacij. Dejstvo je, da je za večino finančnih naložb slovenski kapitalski trg premajhen, količine in vrednosti poslov so premajhne, da bi podale resnično pošteno vrednost naložb.

LITERATURA IN VIRI

1. Agencija za energijo. (2016a). *Obrazložitev računa*. Najdeno 20. junija 2016 na spletnem naslovu <https://www.agen-rs.si/obrazlozitev-racuna>
2. Agencija za energijo. (2016b, 1. julij). *Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2015*. Najdeno 1. avgusta 2016 na spletnem naslovu <https://www.agen-rs.si/web/portal/-/porocilo-o-stanju-na-podrocju-energetike-v-sloveniji-v-letu-2015>
3. Agencija za energijo. (2016c). *Udeleženci na trgu z električno energijo v Sloveniji*. Najdeno 1. avgusta 2016 na spletnem naslovu <https://www.agen-rs.si/udelezenci-na-trgu-z-elektricno-energijo>
4. Aver, B., Petrič, M., & Zupančič, B. (2000). Učinkovitost trga kapitala. V *Trg kapitala v Sloveniji* (str. 302-346). Ljubljana: Gospodarski vestnik.
5. Barth, E.M. (1994). Fair value accounting: Evidence from investment securities and the market valuation of banks. *The Accounting Review*, 69(1), 1-25.
6. Barth, E.M. (2007, 15. december). Standard-setters, measurement issues, and the relevance of research. *Accounting and business research*. Najdeno 18. junija 2016 na spletnem naslovu https://www.researchgate.net/publication/241709351_Standard-Setting_Measurement_Issues_and_the_Relevance_of_Research
7. Barth, E.M. (2015, 16. junij). Fair values and financial statement volatility. *Accounting and business research*. Najdeno 18. junija 2016 na spletnem naslovu https://www.researchgate.net/publication/255574476_Fair_Values_and_Financial_Statement_Volatility
8. Barth, E.M., Landsman, W.R., & Wahlen, J.M. (1995). Fair value Accounting: Effects on banks' earnings volatility, regulatory capital, and value of contractual cash flows. *Journal of Banking & Finance*, (19), 577-605.
9. Bromwich, M. (2007). *Fair values: imaginary prices and mystical market*. London: The Routledge Companion to Fair Value and Financial Reporting.
10. Čuček, R. (2005). Mednarodno poenotenje računovodstva. *Naše gospodarstvo*, (1), 38-50.
11. Dovč, G. (2008). *Merjenje in izkazovanje poštene vrednosti finančnih naložb na slovenskem kapitalskem trgu* (specialistično delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
12. ECE d.o.o. (2016). *Letno poročilo družbe ECE d.o.o. za leto 2015*. Celje: ECE d.o.o.
13. Elektro Celje d.d. (2012). *Letno poročilo družbe Elektro Celje d.d. za leto 2011*. Celje: Elektro Celje d.d.
14. Elektro Celje d.d. (2013). *Letno poročilo družbe Elektro Celje d.d. za leto 2012*. Celje: Elektro Celje d.d.
15. Elektro Celje d.d. (2014). *Letno poročilo družbe Elektro Celje d.d. za leto 2013*. Celje: Elektro Celje d.d.
16. Elektro Celje d.d. (2015). *Letno poročilo družbe Elektro Celje d.d. za leto 2014*. Celje: Elektro Celje d.d.

17. Elektro Celje d.d. (2016a). *Letno poročilo družbe Elektro Celje d.d. za leto 2015*. Celje: Elektro Celje d.d.
18. Elektro Celje d.d. (2016b). *Sklic 21. skupščine družbe Elektro Celje d.d.* Najdeno 11. avgusta 2016 na spletnem naslovu <http://www.elektro-celje.si/si/aktualno/novice>
19. Elektro Celje Energija d.o.o. (2012). *Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija d.o.o. za leto 2011*. Celje: Elektro Celje Energija d.o.o.
20. Elektro Celje Energija d.o.o. (2013). *Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija d.o.o. za leto 2012*. Celje: Elektro Celje Energija d.o.o.
21. Elektro Celje Energija d.o.o. (2014). *Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija d.o.o. za leto 2013*. Celje: Elektro Celje Energija d.o.o.
22. Elektro Celje Energija d.o.o. (2015). *Letno poročilo družbe Elektro Celje Energija d.o.o. za leto 2014*. Celje: Elektro Celje Energija d.o.o.
23. Elektro Gorenjska d.d. (2012). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska d.d. za leto 2011*. Kranj: Elektro Gorenjska d.d.
24. Elektro Gorenjska d.d. (2013). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska d.d. za leto 2012*. Kranj: Elektro Gorenjska d.d.
25. Elektro Gorenjska d.d. (2014). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska d.d. za leto 2013*. Kranj: Elektro Gorenjska d.d.
26. Elektro Gorenjska d.d. (2015). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska d.d. za leto 2014*. Kranj: Elektro Gorenjska d.d.
27. Elektro Gorenjska d.d. (2016). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska d.d. za leto 2015*. Kranj: Elektro Gorenjska d.d.
28. Elektro Gorenjska d.d. (2016). *Sklic 22. skupščine družbe Elektro Gorenjska d.d.* Najdeno 11. avgusta 2016 na spletnem naslovu <http://www.elektro-gorenjska.si/novice/2016-07-20-Sklic-22-redne-seje-skupscine-delnicarjev-Elektro-Gorenjska-d-d>
29. Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o. (2012). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o. za leto 2011*. Kranj: Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o.
30. Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o. (2013). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o. za leto 2012*. Kranj: Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o.
31. Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o. (2014). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o. za leto 2013*. Kranj: Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o.
32. Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o. (2015). *Letno poročilo družbe Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o. za leto 2014*. Kranj: Elektro Gorenjska Prodaja d.o.o.
33. Energetski zakon. *Uradni list RS* št. 17/2014.
34. Evropska komisija. (2015). *Mednarodni standardi računovodskega poročanja 2015*. Bruselj: Evropska komisija. Najdeno 30. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu>
35. Evropski parlament in Svet evropske unije. (2013). *Direktiva 2013/34/EU Evropskega parlamenta in sveta*. Najdeno 30. aprila na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0034>
36. Groznik, P. (2007). *Konkurenčnost slovenskega kapitalskega trga*. Poročilo za strateški

- svet. Najdeno 16. junija 2016 na spletnem naslovu
http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/projekti_do_2009/SSGR_07-08/SSGR_6_Groznik.pdf
37. Hieng, R. (2004). Računovodski vidik odloženih davkov. *Zbornik referatov 7. letne konference računovodij Slovenskega inštituta za revizijo* (str. 129-147). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
 38. Hieng, R. (2005). Računovodsko obravnavanje davka od dohodkov (dobička) pravnih oseb. *IKS* (11), 105–134.
 39. Hieng, R. (2006). Vpliv SRS 2006 in spremembe Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb na davčno osnovo. *IKS* (33), 7–24.
 40. Igličar A., & Hočevar M. (1997). *Računovodstvo za managerje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
 41. Jerman, S. (2005). *Pravila določanja davčne osnove po ZDDPO – 1*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
 42. Jerman, S., & Žuran, M. (2005) *Poglobljena obravnava odloženih davkov* (Gradivo za seminar). Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo.
 43. Klobučar, N. (2004). Vpliv davčnih pravil na računovodsko poročanje. *Revizor* (6), 24-63.
 44. Koritnik, R. S. (2005a). Odloženi davki – neodložljiva tema. *Podjetnik* (11), 70–72.
 45. Koritnik, R. S. (2005b). Zakaj razlike med poslovnim izidom in davčno osnovo. *Davčni namig* (1), 10–13.
 46. Kozmus Pesar, M. (2016). Odloženi davki. *Sirius* (3), 96-112.
 47. Larson, D. K., Wild, J. J., & Chiappetta, B. (2005). *Fundamental Accounting Principles*. New York : McGraw Hill.
 48. Markan, Ž. (2016) Ocenjevanje opreme v elektroenergetiki. *Sirius* (3), 36-46.
 49. Odar, M. (2005) Prenova SRS in njihov vpliv na davčno osnovo pravnih oseb. *Zbornik referatov 6. davčne konference Slovenskega inštituta za revizijo* (str. 39–56). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
 50. Odar, M. (2006) Spremembe SRS 3. *IKS* (9-10), 100–124.
 51. Penman, S. (2006). *Financial reporting quality: Is fair value a plus or minus?*. Paper for presentation at the Information for better markets conference institute of chartered accountants in England and Wales. Najdeno 19. maja 2016 na spletnem naslovu https://www.researchgate.net/publication/261678169_Financial_Reporting_Quality_Is_Fair_Value_a_Plus_or_a_Minus
 52. Peternel, P. (2007). *Odloženi davki s poudarkom na finančnih naložbah* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
 53. Praznik, B. (2006). Realno vrednotenje finančnih naložb. *Revizor*, (6/7), 43–62.
 54. Republika Slovenija, Računsko sodišče. (2014). Revizijsko poročilo, 22. April 2014. *Izvedba popravljalnih ukrepov za ureditev izvajanja gospodarske javne službe systemskega operaterja distribucijskega omrežja*. Ljubljana: Računsko sodišče RS
 55. Scott, W.R. (2003). *Financial accounting theory* (3th ed.). Toronto: Prentice Hall.

56. Slovenski Državni Holding, d.d. (2016). *Seznam neposrednih naložb RS in SDH na dan 30. 6. 2016*. Najdeno 1. avgusta 2016 na spletnem naslovu <http://www.sdh.si/sl-si/upravljanje-nalozb/seznam-nalozb>
57. Slovenski inštitut za revizijo. (2016). *Slovenski računovodski standardi 2016*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
58. SODO d.o.o. (2011). *Načrt razvoja distribucijskega omrežja električne energije v Republiki Sloveniji za desetletno obdobje od leta 2011 do 2020*. Maribor: SODO, d.o.o.
59. Svenšek, K. (2016, 2. avgust). Elektrodistribucije. Konsolidacijo naj bi si plačali kar sami. *Dnevnik*. Najdeno 13. avgusta 2016 na spletnem naslovu <https://www.dnevnik.si/1042747761/posel/novice/konsolidacija-lastnistva-naj-bi-si-placali-kar-sami>
60. The Global Public Policy Committee. (2007). *Determining Fair Value of Financial Instruments under IFRS in Current Conditions*. Najdeno 1. junija 2016 na spletnem naslovu <http://www.iasplus.com/>
61. Turk, I., Kavčič, S., Kokotec - Novak, M., Koželj, S., & Odar, M. (2004). *Finančno računovodstvo*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo
62. United States Securities and Exchange Commission. (2005). *Report and Recommendations Pursuant to Section 401(c) of the Sarbanes-Oxley Act of 2002 On Arrangements with Off-Balance Sheet Implications, Special Purpose Entities, and Transparency of Filings by Issuers*. Najdeno 15. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.sec.gov/news/studies/soxoffbalancrpt.pdf>
63. Vežjak, B. (2004a). Temeljne značilnosti mednarodnih standardov računovodskega poročanja. *Revizor*, (2), 96-117.
64. Vežjak, B. (2004b). Uporaba mednarodnih standardov računovodskega poročanja. *IKS* (9), 9-29.
65. Whittington, G. (2008). Fair Value and the IASB/FASB Conceptual Framework Project: An Alternative View. *Abacus*, 44(2), 139-168.
66. Zakon o davku od dohodka pravnih oseb. *Uradni list RS* št. 117/2006, 56/2008, 76/2008, 5/2009, 96/2009, 110/2009 (1/2010 popr), 43/2010, 59/2011, 24/2012, 30/2012, 94/2012, 81/2013, 50/2014, 23/2015, 82/2015
67. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 65/2009 UPB3, 33/2011, 32/2012, 57/2012, 44/2013-odl. US, 82/2013, 55/2015.
68. Zakon o trgu vrednostnih papirjev. *Uradni list RS* št. 56/1999, 86/2004, 28/2006, 51/2006-UPB2.
69. Žuran, M. (2006). Odloženi davki ob spremembah računovodskega okvira in davčne zakonodaje. *Revizor*, (6/7), 25–42.
70. Žuran, M. (2005). Odloženi davki. *Zbornik referatov 8. letne konference računovodij Slovenskega inštituta za revizijo* (str. 83-103). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.